

J. N. Slankamenac
KRŠĆANSKI BRAK I OBITELJ

UVOD

U posljednjih nekoliko godina osobita se pozornost posvećuje braku, bračnim odnosima, obitelji te odgoju djece i mladeži.

Sve je više specijalista u tom području: psihoterapeuta, liječnika, sociologa, teologa, političara. Svi se oni bave pitanjima i problemima braka i bračnih odnosa.

Teolozi preporučuju povratak starim moralnim vrijednostima, političari nude potporu ili odbijaju iznositi svoje stavove. Sociolozi predlažu modele i stilove nekog novog, suvremenog života koji dosad nije nigdje objavljen, a psihoterapeuti pak predlažu da se problemi u braku i bračnim odnosima rješavaju liječenjem emotivnih bolesti koje su, po njima, uzrok problema.

Međutim, sve je više rastava, a sukobi i krize u braku sve su oštriji. Naširoko se vode rasprave o lakomislenim postupcima mladeži, smislu braka, planiranju obitelji, nasilnom prekidu trudnoće, problemima preranih spolnih veza i njihovim posljedicama.

Kako možemo znati prave odgovore na razna pitanja s ovog područja i koji je put najbolji u rješavanju problema u braku i obitelji? Što odgovoriti mladima na njihova sve otvorenija pitanja?

“Živimo u vrijeme razuzdanosti, kada se i staro i mlado ponosi grijehom. Ako naša mladež ne bude pod svetom zaštitom, ako nije utemeljena na dobrim načelima, ako ne posvećuje veću pozornost izboru svojih drugova i literature ko-

jom hrani svoje srce, ona će podleći utjecaju društva koje je isto tako pokvareno kao stanovnici Sodome...” (PMK, str. 53)

Mladi se stoga moraju pripremati da utemelje dom i obitelj u kojoj Bog može boraviti, a oni u braku trebaju steći pouke koje će im pomoći u dosezanju božanskog ideala. Stara je i velika istina da opći napredak zajednice uvelike ovisi o napretku doma i stanju unutar obitelji.

“Ako postoji neki predmet koji treba mirno i nepristrano razmotriti, onda je to predmet braka...” (TSD, 59)

Napomena: Biblijski su tekstovi uglavnom citirani iz Biblije u izdanju “Kršćanske sadašnjosti” iz Zagreba.

BIBLIJA – VODIČ I SAVJETNIK

“Objava riječi tvojih prosvjetljuje, bezazlene urazumljuje.” (Ps 119,130)

“Objava riječi tvojih’ je objava Božje riječi u Svetom pismu Starog i Novog zavjeta, u Bibliji. Biblija je izvor spoznaja, ona otkriva istinu, odgovara na naša pitanja, pruža rješenja raznih problema, daje upute i savjete. Ako je ikada Biblija potrebna kao savjetnik, onda je to prije koraka koji će dvoje povezati za cijeli život...” (TSD, 59)

Biblija je naš udžbenik iz kojeg učimo, ona je naše mjerilo i kriterij o pitanjima koja su danas i te kako aktualna.

Biblija – savjetnik

Čovjeku je potreban savjet. Ta je čovjekova potreba za savjetom svakako njegova vrlina. Iako sa svih strana dobiva informacije i odgovore na tehničkom području, nađe se u poteškoćama kad su pred njim pitanja života ili smrti, starosti, sukoba i bolesti, neuspjeha ili osjećaja krivnje te životnih kriza.

“U Božjoj riječi nalazi se neosporna i neiscrpna mudrost, mudrost koja ne potječe iz ograničenog, nego iz neograničenog uma. Ali mnogo od onoga što je Bog otkrio u svojoj Riječi, ljudima je neshvatljivo zato što su biseri istine zatrpani bezvrijednim naslagama ljudske mudrosti i tradicije. Mnogima blago Riječi ostaje nepoznato, jer ga ne traže marljivo i ustraj-

no sve dok ne shvate zlatna pravila. Božja riječ se mora istraživati da bi se oni koji je primaju očistili i pripremili da postanu članovi kraljevske obitelji, djeca nebeskog Kralja...” (RS II., 333)

Biblija – vodič

“Pokazano mi je da mladi moraju uzeti uzvišeno gledište i Božju riječ učiniti svojim savjetnikom i vodičem ... Nemoguće je da mladi imaju zdrav um i ispravna vjerska načela ako ne uživaju u istraživanju Božje riječi. Ova knjiga sadrži najzanimljiviju povijest, pokazuje put spasenja u Kristu i služi kao vodič u bolji i plemenitiji život.” (TSD, 377, 386)

Božja je Riječ dva puta nazvana vodičem. U Americi postoji jedna od najljepših i najvećih špilja na svijetu, a slična joj je ona u Postojni u Sloveniji. Ta špilja u Tennesseeju veoma je prostrana, ima nekoliko dvorana, divne stalagmite i stalaktite, ali i mnoštvo hodnika i prolaza – pravi labirint iz kojeg je teško naći izlaz i gdje su neki neoprezni posjetitelji stradali.

Turisti dolaze u velikom broju, a vodiči ih vode po špilji. Najprije ih uvode u veliku dvoranu špilje. Kad se svi okupe, vodič im kaže:

– Dame i gospodo, prije no što podemo u razgledanje špilje, pristupite ovom velikom kamenu da čujete vrlo važnu propovijed. O toj propovijedi možda ovisi vaš život ili smrt!

Malo iznenađeni i zatečeni, jer nisu došli u crkvu slušati propovijed, turisti ipak poslušno pristupaju tom kamenu iza kojeg je stao vodič.

– Evo, sad ćete čuti propovijed – objavljuje im vodič i pogne glavu. Turisti učine to isto te u tišini čekaju da čuju propovijed. Čekaju neko vrijeme, ali se ništa ne čuje. Nitko ne propovijeda, ne govori. Ljudi se međusobno pogledavaju pa kad već počnu gubiti strpljenje, vodič progovara:

– Dame i gospodo, vi čekate da čujete propovijed. Evo je pred vama! Napisana je na ovom kamenu!

Sad svi gledaju u kamen, a na njemu su uklesane riječi koje dotad nisu zamijetili: *“Držite se vodiča!”*

– Da, gospodo, – nastavlja vodič – ovo je najvažnija povijest u životu! Ako se ne držite vodiča, možete zalutati u labirintu ove špilje i izgubiti se zauvijek!

“Biblija je doista naš istinski vodič kroz labirinte naših pitanja i problema. Biblijska pravila trebaju biti vodičem u svakodnevnom životu... Njezina živa načela, utkana u naš život, bit će našim čuvarom u nevoljama i kušnjama, njezine su božanske upute jedini put k uspjehu...” (RS, 333)

Biblija danas

Je li Biblija i danas aktualna, suvremena? Nisu li njezine objave vrijedile u ona stara vremena, a u našem su vremenu nadmašene? Nisu li njezine upute i načela zastarjeli s obzirom na današnju znanost i njezine izvore?

Istina, biblijska načela o braku, bračnim odnosima, obitelji i savjeti mladima dani su ljudima koji su živjeli u posebnim okolnostima, u određenim regijama i socijalno-kulturnim uvjetima te su nosili pečat tadašnjih koncepcija.

Međutim, bit biblijskih objava nije ovisila o osobnim shvaćanjima onog doba. Isusova izjava, odnosno definicija braka: *“Zar niste čitali da ih je Stvoritelj, kad ih u početku stvorio, ‘stvorio muško i žensko’, i da je rekao: ‘Zato će čovjek ostaviti oca i majku te će prionuti uz ženu svoju, pa će oboje biti samo jedno tijelo?’”* (Mt 19,4-6) nikada nije ovisila o vremenu, dobu ili o ljudskim shvaćanjima prije ili poslije!

Biblijska načela i objave ne prihvaćaju usvajanje prijašnjih, a niti pronalaženje novih mišljenja. Ni suvremena gledišta ili poimanja o braku nisu razlog da Kristova definicija ustupi mjesto modernim mišljenjima o braku i bračnim odnosima. Te riječi nije izrekao čovjek pod utjecajem svojeg doba, svoje kulturne sredine ili utjecaja, već ih je izrekao sâm Bog.

Nije, dakle, više važno kroz kakve je sve načine prolazila biblijska objava o braku i bračnim odnosima. I nakon svih stoljeća mode, običaja i tradicija, riječi iz Biblije i danas su temelj trajanja božanske ustanove braka, ustanove koja će nadživjeti sve civilizacije. Ona se prepoznaje u raznim oblicima,

često izobličena ljudskim tradicijama, ali uvijek živa i prisutna.

Biblijska načela dobra i istine vrijede danas kao nekada, jer se Bog, koji ih je dao, *“ne mijenja”* (Mal 3,6), *“niti u njemu nema promjene ni zasjenjenja zbog mijene...”* (Jak 1,17) Kad Biblija u svojem sadržaju oglasi da je u ona davna vremena Bogu nešto odvratno, zar Mu je to isto danas ugodno, milo? (Pnz 22,5) Čovjek će uvijek stajati pred dvojmom: “sloboda” pod blagom vladavinom Sotone ili “ropstvo” pod strogim Božjim načelima! Obje riječi su pod navodnicima.

NARAV I SMISAO BRAKA

“Ženidba neka bude u časti...” (Heb 13,4)

Što je brak?

Kad se u Bibliji spominje ženidba, misli se na brak, jer je ženidba sinonim za brak.

Još prije pojave Židova na pozornici povijesti Bog je ustanovio brak i svetkovanje subote. Obje ustanove potječu iz raja, od samog stvaranja, i nose u sebi smisao odmora, mira, počinka: *“Da vam da Gospod da nadete počinak svaka u domu muža svoga...”* (Rut 1,9 – Bakotić) te poslije Noemi ponovno kaže Ruti: *“Kćeri moja, da ti potražim mirno mjesto gdje bi mogla biti sretna?...”* (Rut 3,1) Noemi misli na udaju, na brak kao mirno mjesto ili mjesto mira i sreće.

Pisac Poslanice Hebrejima u Novom zavjetu govori o počinuku: *“‘U počinak’, naimе, ‘ulazimo mi’, vjernici..., jer je negdje ovako rekao za sedmi dan: ‘Bog počinu sedmi dan od svih djela svojih’... Prema tome, preostaje narodu Božjem neki subotni počinak ...”* (Heb 4,3.4.9)

Brak je, dakle, zajednički život, zajednica muškarca i žene usklađena građanskim ili crkvenim zakonima i propisima, koju je Bog utvrdio prilikom stvaranja svijeta kako bi muškarcu i ženi obitelj bila dom u kojem će vladati mir, odmor, počinak, sreća.

Međutim, od samog početka neprijatelj ljudskog roda je deformirao dan subotnjeg počinka te namjesto subote ustanovio nedjelju, Sunčev dan, kao dan odmora. Isto je tako narušio brak, razvodnio njegov značaj, upropastio mu smisao i svrhu.

Brak u našem vremenu

U dnevnom je tisku objavljen članak pod naslovom *Brak u Francuskoj izlazi iz mode*, a u njemu stoji: "Brak je u Francuskoj izišao iz mode brže nego bilo gdje u Zapadnoj Europi, priopćio je Nacionalni statistički institut u Parizu.

Broj parova koji sklapaju brakove u ovoj katoličkoj naciji naglo je opao na 255.200 brakova u 1993. godini, što je najniži broj u ovom stoljeću. U odnosu na 1992. godinu broj brakova je opao za 6 posto, u Belgiji za 5,7 posto, a u Švedskoj za 5,6 posto. Za 1994. godinu predviđa se nastavak opadanja broja brakova.

Parovi se radije odlučuju za zajednički život nego za brak, a visoka nezaposlenost i ekonomska recesija ranih 90-ih pri donijele su da parovi odgađaju brak..." (*Vjesnik*, 13. 3. 1995.)

U Americi ima tri milijuna djece čiji su roditelji rastavljeni. U Francuskoj je 1970. godine bila jedna rastava braka na deset sklopljenih, a 1985. godine jedna rastava na dva sklopljena braka! U Francuskoj će u 2000. godini polovica rođene djece biti rođena u izvanbračnoj zajednici.

"Što će mi njegov otac?", pita se jedna francuska novinarka, "samo mi smeta, a k tome još polaže neko pravo na mojem sina!" Posljedice su odavno poznate u djece rastavljenih roditelja: nasilništvo, huliganstvo, narkomanija, ulični odgoj...

Računa se da će samo ove godine najmanje 80.000 Australaca okusiti gorko iskustvo rastave braka. S njima će to iskustvo doživjeti i najmanje 50.000 djevojčica i dječaka. U svakih devet od deset slučajeva rastave djeca ostaju kod majke. A otac jednostavno iščezava iz svakodnevnog, a ponekad i potpuno iz života djece.

U knjizi *Seksološki savjetnik za mlade* autorica Lizzie Bundgaard piše: "Nije pametno navrat-nanos srljati u brak..."

Tek nakon što ste nekoliko godina živjeli zajedno možete sa sigurnošću stvoriti zaključak ima li vaša veza izgleda na trajnost” te preporučuje životnu zajednicu bez vjenčanja, “jer takvi brakovi bez pravne forme svakako su opravdani, naročito ako se partneri odluče dosljedno sprečavati začeće.” (*Vjesnik*, 7. 4. 1995.)

Teološki oblik braka

Brak je veoma važna tema biblijske teologije, jer Biblija ima svoj stav prema braku. Tema obuhvaća nauk o braku (antropologiju braka), koji polazi od čovjekovog poimanja kršćanske vjere, te teologiju braka u moralno-teološkom izrazu.

Brak je savez ljubavi, a postoji i jedan viši savez ljubavi koji još djelotvornije utječe na ljudski život, a to je Božji savez ljubavi s čovječanstvom u cjelini u ostvarenju Kristove zajednice s Crkvom.

Otuda i smisao neraskidivosti braka, koji proizlazi iz smisla, naravi, svrhe, znaka i simbola Kristovog saveza s Njegovom Crkvom. Tako je ljudska zajednica jedina osobna slika Božjeg Trojstva u vidljivom stvaranju. Ta spoznaja o najvišem smislu braka i te kako ima utjecaja na stvarno ponašanje u braku.

Dakle, s teološkog gledišta, to jest po učenju Biblije i po ljudskom stavu u kršćanskoj vjeri, brak je puni i stvarni savez ljubavi muškarca i žene te kao takav punina ljudskih bića koji su stvoreni kao muško i žensko. Istodobno je brak simbolični smisao Božje zajednice ljubavi u koju je pozvano i čovječanstvo u Kristu te djelotvorni znak spasenja u milosti.

Ciljevi braka

Savez ljubavi za muškarca i ženu u braku znači da njih dvoje sjedinjuju svoj život i postojanje. Njihova daljnja životna povijest nije više povijest jednog ili drugog, već treća povijest, koja se sastoji od njihovog zajedničkog, međusobno povezanog života. To zajedništvo proizlazi iz ljubavi i u ljubavi. Bračni

drug želi svoj životni put i put svojeg bračnog druga obogatiti, usavršiti, želi biti “njegova – njezina sreća”. Ovdje riječ *sreća* ima dublje značenje.

Ovo kršćansko gledište o braku podrazumijeva, dakle, ostvarenje ljubavi na dublji način no što je popularno izdanje ove misli o sreći, ali kako sadrži u sebi cilj ljubavi i njezino ostvarenje, obuhvaća i tu sreću.

Božanska ustanova

Brak je, ponovimo, božanska ustanova. Da je ljudska tvorina, mogli bismo ga se riješiti ili ga svesti gotovo ni na što. Da je tu samo zbog naše udobnosti, da postoji danas samo kao ostatak folklor, naslijeđe države, Crkve, ostatak građanske dekadentne tradicije, mogli bismo ga lako zamijeniti nečim drugim, primjerice umjetnom oplodnjom, bebama iz epruvene, odgojem u vojarnama.

Međutim, postojanje braka i obitelji u vezi je s Božjom voljom, a Bog ne smatra da čovjek treba postati robot koji bi se proizvodio serijski, već u braku i obitelji treba sačuvati najviše dostojanstvo, što znači biti i ostati Božje dijete.

Ako pak brak i obitelj priznajemo kao božansku ustanovu, moramo se zapitati što ona treba biti, koja je njezina stvarna bit, skrivena pod svim mogućim zloupotrebama koje joj je čovjek nametnuo. Stoga treba pitati Boga i Božje objave u Njegovoj Riječi.

Moramo biti vrlo oprezni kad raspravljamo o braku koji, kao božanska ustanova i sve što je s njim u vezi, uračunavši tu i spolnost, zaslužuje našu punu pozornost, poštovanje i zahvalnost. Budući da brak potječe od Boga, Boga ljubavi, on može biti samo blagoslov za Njegova stvorenja, jer je “Bog ljubav”. (1 Iv 4,8)

Kad je Tvorac završio svoje djelo stvaranja, procijenio ga je i rekao: “*I bijaše veoma dobro!*” (Post 1,31) Bračna zajednica je dio tog “veoma dobrog” djela.

Nažalost, stvari su se izmijenile i izopačile to “veoma dobro” kad su muškarac i žena dopustili da grijeh neposlušnosti

uđe u naš svijet te su tako i prekinuli svoj odnos s Bogom. Otuda i svi bračni problemi i poteškoće.

Prema tome, logično je da i mi danas moramo zauzeti određeni stav prema grijehu ako želimo riješiti probleme u braku. Ta mogućnost postoji u Kristu. On nam pomaže svojom žrtvom da ponovno uspostavimo zajednicu s Bogom.

PSIHOLOGIJA MUŠKARCA I ŽENE

“Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih.” (Post 1,27)

“Gospod, Bog, reče: ‘Nije dobro da je čovjek sam. Načinit ću mu pomoćnika njemu slična.’” (Post 2,18 – Bakotić)

Bog je stvorio ljudsko biće u dva spola: muško i žensko. Stvorio je, dakle, spolnost. To je Božji dar. Čovjek je jedno biće, ali se tjelesno razlikuje prema spolu i psihi.

Na sâm spomen riječi *spol* i *spolnost* naše razmišljanje polazi jednosmjerno, što je pogrešno. Sav naš život nosi pečat našeg spola – naš glas, stav, emotivni izraz, naša psihičnost. Čak se i način kako se molimo Bogu razlikuje prema tome jesmo li muško ili žensko.

Morfologija muškarca i žene

Morfologija je znanost koja proučava oblike i građu živih bića. Oblici tijela muškarca i žene su različiti, ali i istovjetni.

Muško. Muškarac je prosječno viši od žene, a njegova težina je veća 20 posto od njezine. Kostu su mu deblje, a širina pleća izrazitija. Tjelesno je jači, mišići su mu čvršći. Crte lica su mu muževne, a glas mu postaje dublji nakon puberteta.

Žensko. Oblici ženskog tijela su obliji, koža nježnija, a crte lica blage. Glas joj je viši.

Psihičke i duhovne različitosti

Anatomske i fiziološke razlike utječu na psihološki i duhovni život. Intelekt, duh i emotivni život više ili manje su obilježeni muškim ili ženskim karakterom.

Karakter na grčkom znači urezani znak, koji označuje stvar ili osobu, osobni znak koji otkriva muškarčev ili ženin stil života, njihove osjećaje, reakcije. Karakter je sama osoba, a ne neka druga, ono što jesmo kad smo sami i nitko nas ne promatra.

Muškarac je agresivniji, poduzetniji, okrenut vanjskom svijetu, aktivan, ima duh inicijative.

Žena je pasivnija, suzdržana, više pozornosti pridaje sebi nego vanjskom svijetu, reagira emotivno.

U prvim redovima Svetog pisma nema nikakve aluzije o tome da je žena bila inferiorna, osoba na nižem položaju. Bog je stvorio muškarca i ženu "na sliku Božju" i povjerio im zajedničke dužnosti.

Stvoreni smo jednaki, ali i s razlikama koje se upotpunjuju. Muškarac i žena se međusobno upotpunjuju i pomažu, iako su im povjerene zadaće i dužnosti različite. Potrebni su jedno drugom i jedino u međusobnoj povezanosti nalaze svrhu svojeg postojanja.

"Nije dobro da je čovjek sam", kaže Bog. Najbolji lijek protiv samoće i u zlim danima jest vjernost jedno drugom, ustrajna briga prema drugom kako u dobrim, tako i u zlim danima života. Onaj tko ne vodi računa o potrebama svojeg bračnog druga (bez obzira jesu li te potrebe intelektualne, osjećajne ili tjelesne), još dublje pada u samoću.

Ako muž ne mari za određene razlike u tjelesnim funkcijama i zadaćama žene, dolazi do problema i nerazumijevanja.

Bog nam je pridodao različitosti da bismo se mogli upotpunjavati i međusobno pomagati. Jedan muž se uzrujava: "Nemoguće mi je raspravljati sa ženom. Ona je tako osjetljiva i

sprema zaplakati!" Šteta! Nije svjestan da mu Bog nije dao za ženu nekog drugara u satnji, već osobu koja izjednačava različitosti i zaobljuje neravnine.

Prijašnje su teme o braku i bračnim odnosima bile tabu-teme. Nitko nije htio govoriti o njima. Danas moramo biti jasni i otvoreni prema stvarnosti života, moramo se suočiti s njima i znati odgovoriti na pitanja koja su vezana ne samo za ovaj, već i za vječni život.

Kad kaže da će "čovjeku načiniti *pomoćnika* njemu slična" (Post 2,18 – Bakotić), Bog ne misli na ovisnost žene o muškarcu, na pasivni stav podčinjavanja, bezuvjetnu poslušnost naredbama. Hebrejska riječ za "pomoćnika ili pomoć" podrazumijeva potporu, pomoć koja se upućuje prijatelju ili savezniku. Tome odgovara i redak iz Psalama 46,1: "*Bog nam je zaklon i utvrda, pomoćnik spreman u nevolji.*"

Ta usporedba s Bogom koji je naš "pomoćnik" treba biti dostatna da sasvim promijeni ulogu žene u braku i obitelji.

Još treba spomenuti da je Bog povjerio muškarcu i ženi različite dužnosti koje su povezane s njihovim različitostima, različitom naravi, ali ne i bilo kakvu superiornost jednog nad drugim.

"Tko će naći vrsnu ženu? Jer vrijedi više nego biserje. Uzda se u nju srce muža njezina, i blaga neće nedostajati. Ona mu čini dobro, a ne zlo, u sve dane vijeka svoga. Ona pribavlja vunu i lan, i dragovoljno radi rukama svojim. Ona je kao lađa trgovačka: iz daleka donosi kruh svoj. Ustaje dok je još noć, daje hranu ukućanima svojim i određuje posao sluškinjama svojim.

Opazi li njivu, kupi je; plodom ruku svojih sadi vinograd. Opasuje snagom bedra svoja, i krijepi mišice svoje. Vidi kako joj posao napreduje: ne gasi joj se noću svjetiljka. Rukama svojim maša se preslice, i prstima drži vreteno. Ruku svoju otvara siromahu, i pruža ruke potrebitima. Ne boji se snijega za svoje ukućane, jer sva čeljad ima po dvoje haljine. Pokrivače sama sebi šije, lanom i purpustom odijeva se. Muž joj je slavan na Vratima, gdje sjedi sa starješinama zemaljskim. Platno tka i prodaje ga, i pojase daje trgov-

cu. Odjevena je snagom i dostojanstvom, i smije se vremenu koje dolazi. Usta svoja otvara mudro i na jeziku joj je nauk pobožan. Pazi na vladanje ukućana svojih, i kruha besposlice ne jede.

Sinovi njezini podižu se i zovu je blagoslovljenom; muž njezin također je hvali: 'Mnoge su žene bile vrsne, ali ti ih nadmašuješ sve.' Ljupkost je prijevarena i ljepota isprazna; žena koja se boji Gospodina, ona zaslužuje pohvalu. Podajte joj plod ruku njezinih, i neka je hvale na Vratima djela njezina!' (Izr 31,10-31)

Opće različitosti

U sigurnosti. Muž nalazi sigurnost u svojem poslu, a žena u obitelji, domu.

U ljubavi. Svakom je potrebna ljubav, ali različitost između muža i žene počiva u izražavanju ljubavi.

Većina muževa misli da je dovoljno jednom mjesečno reći ženi: "Volim te!" A žena bi htjela čuti te riječi svakog dana. Ona to želi čuti i osjetiti.

Na povratku s groblja pastor se približio umirovljenom brodskom kapetanu čiju su ženu upravo pokopali, da mu još jednom izrazi sućut. Kapetan je tužno hodao i klimao glavom dok mu je pastor govorio kako je njegova supruga bila dobra, plemenita, darežljiva, kako je svima žao što je prerano umrla.

Kapetan mu je odgovorio:

– Da, bila je dobra žena, dobra supruga. Bila je blaga, strpljiva, znala je podnositi samoću dok sam ja putovao po svijetu, a uvijek me je spremno dočekivala. I da znate, gospodine pastore, veoma sam je ljubio. Čak sam joj to jednom i rekao!

Sad je tek pastoru bilo jasno zašto je kapetanova žena prerano umrla.

U izražavanju osjećaja. Suze u životu žene imaju zdravu ulogu. Smanjuju napetost i bistre gorčinu u srcu. Upravo zato su žene uglavnom zdravije od muževa. Muževi sputavaju svoje osjećaje, žene ih izražavaju, a neke to osobito znaju.

U zajedništvu. Žena voli kad zna da njezin muž želi biti samo s njom. Kad je muž pozove i kaže: "Hodi, idemo šetati samo nas dvoje", te riječi su joj najljepša glazba. Ona želi sudjelovati u njegovom radu i razmišljanju. Muž pak više voli čitati novine ili se baviti nekim hobbijem. Jednostavno, on ne shvaća uvijek draž zajedništva.

U povjerljivosti. Povjerljivost je duboki izraz bliskosti. Tu pripadaju zajedničke tajne, sasvim privatne šale bez straha ili predbacivanja. Ona je sretna kad zna da joj je muž njezin prijatelj i povjerenik.

U stavovima. Muškarac gaji samosvijest, slobodu. Žena je bliža tajni života i životu. On je sklon potvrđivanju samog sebe, a kritički raspoložen prema religiji. Ona gaji prirodniji stav prema Bogu i zajednici s Bogom. On mjeri sve po razumu, krut je i okorio. Ona pak ima vlastiti temelj za otvorenost, osjećaje, dar za prilagodbu.

U sposobnosti shvaćanja i stvaralaštvu. Muškarac gleda na opće, univerzalne pojave. Sklon je stvarima. Pita za smisao i svrhu, prosuđuje po izgledu i uzrocima.

Žena pak gleda na ono što je stvarno, ali i kako što izgleda, na pojedinosti. Osjeća šestim osjetilom i vidi ono pravo, ali je subjektivnija u prosudbi. Pita za djelovanje, kako što djeluje na nju, donosi odluke po dobrom ili lošem dojmu, po simpatiji ili antipatiji.

Muškarac živi za ideju koju smatra pravilnom, zna biti fanatik i neumjeren.

Žena pak vjeruje promicatelju ideje, vjeruje mu kao osobi. Ona se povodi za osjećajima, ne pita za uzroke.

Muškarac gleda iznad onog što se vidi u danom trenutku, a žena stoji pod dojmom trenutka.

On kaže: Ili – ili. Pretjeruje, ima stav. Žena kaže: Dobro, dobro! Pomirljivija je, humanija, ima izražen osjećaj pravednosti jer je čovječna i razmišlja. Ona bolje vidi promjenjivost, relativitet.

Muškarac je stvaralac, među muškarcima ima više znanstvenika, umjetnika. Plodonosniji je u pjesništvu, glazbi, čak su i modni kreatori muškarci.

Žena pak pada pod utjecaj velikih. Rado prihvaća modu koju muškarci reklamiraju.

U volji. Muškarac je spreman umrijeti za neku stvar, a žena za nju živjeti. Brzo, u trenutku, on zauzima stav i stoga ga brzo i mijenja. Ona je u svojem stavu izdržljivija.

Muškarci imaju jače živce i znaju se svladati. Žene padaju pod utjecaj trenutka. U velikom se požaru onesvijesti jedan muškarac naspram deset žena.

U temperamentu. Postoje različitosti i u temperamentu, ali one nisu tako velike. Pod pojmom *temperament* obuhvaćamo psihičke osobine muškarca i žene koje su ponajprije povezane s emocionalnim doživljajima. To je svojstven način ponašanja ili emocionalni izraz osobe.

Najpoznatiju klasifikaciju temperamenta dao je grčki liječnik i mislilac Hipokrit (V. stoljeće prije Krista), a Galen (II. stoljeće poslije Krista) je upotpunio. Po Hipokritu, postoje četiri tipa temperamenta:

a) *Kolerik* je osoba koju odlikuju jaki osjećaji, lako se odlučuje na akciju i često uzbuđuje. Lako se naljuti i iskazuje svoju ljutitost te zbog toga često dolazi u sukob s drugima.

Međutim, kolerik ima i dobre osobine: ne obeshrabruje se lako, savjestan je u nošenju odgovornosti, motivira druge, ne dopušta da ga vode prilike, stvaralac je i dobar rukovoditelj.

b) *Sangvinik* brzo reagira, ali osjećaji mu nisu jaki ni trajni. Takve osobe lako mijenjaju raspoloženje, imaju brze, ali kratkotrajne reakcije.

Pozitivne su im strane: uvijek vedri i raspoloženi (što se lako mijenja), prijateljski skloni drugima, brzo stvaraju prijateljstva, optimisti su, razgovaraju s toplinom, spremni na raspravu.

c) *Flegmatik* rijetko reagira, a i kad reagira, to čini sporo. Obično je mirna, staložena, slabo osjetljiva i slabo pokretljiva osoba, ravnodušna prema drugima. Nije srdačna, drži se oholo ili joj je sve svejedno.

S druge strane, flegmatik ima mnogo prijatelja, razvijen smisao za humor, dobar je slušatelj, pomirljiv u raspravama, stalan i vjeran.

d) *Melankolik* je osoba snažnih osjećaja koje sporo mijenja. Teško se odlučuje, slabo je povrediva. Kod nje prevladavaju osjećaji tuge i zabrinutosti, pesimist je.

Ipak, melankolik je spreman založiti se za prijatelja, vjeran je i odan, zauzima se za drugoga, zna se svladati. Kreativna je osoba.

Zaključak: postoje mnogi autori koji osobine temperamenta u cijelosti svode na nasljedne osobine. Iako u tome ima istine, tijekom života muškarca i žene osobine se mogu mijenjati, negativne ublažavati, a pozitivne jačati.

Karakter u izboru bračnog druga

S obzirom na temperament i karakterne osobine muškarca i žene, vrlo je važno upoznati osobine budućeg bračnog druga u njegovom izboru.

“Ispitajte svaki osjećaj i pratite razvoj karaktera ličnosti s kojom mislite podijeliti svoju životnu sudbinu. Korak koji želite načiniti veoma je važan u vašem životu, i stoga ne trebate žuriti. Ako volite, ne volite slijepo...”

Oni koji namjeravaju stupiti u brak trebaju razmišljati o karakteru i utjecaju doma što ga osnivaju... Od karaktera jednog ili drugog bračnog druga ovisi i stanje društva...” (TSD, 36)

INTIMNA ZAJEDNICA MUŽA I ŽENE

“... napravi Bog ženu pa je dovede čovjeku...” (Post 2,22)

Bog je stvorio ne samo ljudski rod, već i bračni par, te jedino On, svojim Duhom, može ostvariti pravu zajednicu muškarca i žene, da budu jedno tijelo.

Kad je “doveo ženu” Adamu, Bog ih je na taj način vjenčao. Zatim ih je blagoslovio i tek tada im dao nalog da se “plode i množe”. To je, dakle, redosljed i pravno-zakonski čin sklapanja braka i daljnjeg života bračne zajednice.

Poznavanje

“Čovjek pozna svoju ženu Evu, a ona začne i rodi Kajina...” (Post 4,1)

Adam, dakle, “pozna” svoju ženu i “ona zatrudnje”. Riječju *poznati* Biblija opisuje spolni odnos. Tu ne piše: I Adam “pozna jednu ženu” te ona na taj način postaje *njegova žena*, već “on pozna svoju ženu”.

Muž i žena trebaju se poznati, dakle upoznati jedno drugo. Imaju pravo poznavati jedno drugo, razgovarati o svojim željama, zadovoljstvu i svojim radostima.

U jednom prijevodu teksta iz Postanka 18,12 Sara kaže: “Pošto sam ostarjela, sad li će mi doći *radost?*...” (Daničić), a u drugom: “Pošto sam uvenula, sad da spoznam *nasladu?*”

Drugim riječima, Sara otvoreno spominje zadovoljstva u bračnom, intimnom odnosu sa svojim mužem.

Da bi taj odnos bio doista obostrano zadovoljstvo, potrebno je strpljenja, nježnosti, mnogočega što u početku nije "poznato". Potrebno je, dakle, posvetiti više vremena jedno drugom te pokazati pažnju i ljubav u njezinim raznim izrazima.

Muževa naglost, brzina i grubost u iskazivanju ljubavi može kod žene izazvati iznenadnu reakciju na štetu oboje. Upravo poznavanje redosljeda u tim odnosima stvara uvjete sretnog bračnog života. Bez poznavanja muža i žene u nekim se bračkovima govori o "bračnim dužnostima", a ne o ljubavi i njezinim izrazima te tako nastaju neuroze, nezadovoljstva, hladnoća.

"Muško i žensko"

"I blagoslovi ih Bog i reče im: Plodite se i množite se i napunite zemlju..." Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo." (Post 1,28; 2,2) "... muško i žensko stvori ih." (Post 1,27)

Čovjek se, prema Bibliji, uvijek razlikuje po spolu, on je muško ili žensko, muškarac ili žena. Svoju spolnost nitko ne može nijekati ili omalovažavati ili, kao nekada, prezirati i podcjenjivati. Sa svojom spolnošću i tom različitosti čovjek se mora razvijati u punoći Bogu u čast.

Čovjekova spolnost dolazi do izražaja više ili manje u tjelesnim i duševnim svojstvima. Međutim, ta osobna svojstva ne smiju stajati kao suprotnosti jedne prema drugima, već se u komplementarnom odnosu trebaju dopunjavati i upotpunjavati. Muškarac i žena su "upućeni" jedno drugome, upotpunjuju se i dolaze do pune izražajnosti svojeg bića u bračnoj zajednici.

Ta unutarnja povezanost, ta upotpunjavanja, cjelina obaju spolova u bračnim odnosima isključuje svaku objedu da su ti odnosi sablažnjivi, da opterećuju brak, da su sporedni, nemoralni ili grješni, kao što su to govorili gnosticci ili Tolstoj, ili kad srednjevjekovna crkva smatra celibat ili neženstvo višim moralnim stupnjem od onoga što je Bog ustanovio. U svojoj spol-

nosti i u odnosu prema suprotnom spolu čovjek mora biti *“hram Svetog Duha”* (1 Kor 6,19-20).

Nadalje, to znači da spolni odnos muža i žene ne smije biti ograničen samo na tjelesno zadovoljstvo spolnog nagona, već mora mnogo više obuhvaćati cjelinu ljudskog bića muža i žene, to jest njihovu duševnu potrebu u bliskoj zajednici. Muž i žena tako postaju *“jedno tijelo”*, ne samo tijelom, već jedna duša i jedan duh. To je ona psihološka strana bračne zajednice o kojoj govori apostol Pavao: *“Ne znate li da su vaša tjelesa Kristovi udovi? Hoću li otkinuti Kristove udove i učiniti ih udovima bludnice? Daleko od toga! Ili ne znate da onaj koji se s bludnicom združi s njom biva jedno tijelo, jer se veli: ‘Oboje će biti jedno tijelo.’ A tko se združi s Gospodinom, s Njim je jedan duh. Bježite od bludnosti! Svaki (drugi) grijeh koji čovjek učini izvan tijela je; a bludnik griješi protiv vlastitog tijela. Ili zar ne znate da je vaše tijelo hram Duha Svetoga, koji stanuje u vama i koji vam je dan od Boga? Ne znate li da ne pripadate sami sebi...?”* (1 Kor 6,15-19)

Prema biblijskom gledištu, spolni odnos mora biti potpuna, voljna spremnost da *“dvoje budu jedno”*. Bez te spremnosti za potpunim jedinstvom duha, duše i tijela spolni bi odnos bio zloupotreba spolnosti onakve kakvu je Bog dao i odredio. Ako jedna strana u braku nema na umu drugu stranu niti ima obzira prema svojem bračnom drugu u njegovoj cijelosti, tada promašuje svrhu bračne zajednice.

Dakle, spolni doživljaj bez prave ljubavi samo je prividan doživljaj koji u većini slučajeva donosi osjećaj izigranosti i krivnje. Jedino obostrana ljubav unosi osjećaj odgovornosti i omogućuje da oboje nose i podnose sve posljedice svojeg bračnog odnosa. Ljubav između muža i žene ne ograničava se na tjelesnu razinu ljudskog bića, već je trodimenzionalna. Njihova je ljubav, dakle, još duhovna i duševna.

“Jedno tijelo”

Ovaj izraz u hebrejskom jeziku ne označava samo tijelo, već cjelinu stvorenog bića, muškarca i ženu u cjelini, kad su

u bračnoj vezi oboje jedno biće. Daleko iznad pojma njihove spolne veze, u braku su oboje novo biće, nova cjelina.

Taj pojam treba tumačiti po hebrejskoj antropologiji. Bračni par se tim pojmom označava kao jedan jedinstveni organizam, kao jedna osoba, živa cjelina po tijelu, duši i duhu.

Time ne želimo reći da je brak "jedna osoba", već ga želimo predočiti, po podrijetlu i smislu tog izraza, kao jedinstvenu osobu. To znači da svatko od bračnih drugova čuva svoje središnje "ja", svoju svijest o postojanju, svoju osobitost, svoje osobno pravo odlučivanja. Dakle, dvije osobe su u braku ujedinjene u novu cjelinu.

To znači da muž i žena u braku nisu više dvije "polovice". Tajna njihove povezanosti i cjeline sastoji se u tome što dvoje postaju jedno. Taj pojam da dvoje postaju jedno ne može objasniti matematika. Oboje, muž i žena, brakom se preobražavaju i obilježavaju. Tako žena postaje kroz muškarca pravom ženom, i obratno, a taj se preobražaj događa u cijelosti samo u braku. Tako postignuto jedinstvo, to upotpunjavanje jednog u drugome u braku stvara od njih dvoje novo biće koje savršeno odgovara božanskom liku.

"Plodite se i množite..."

Premda je u početku brak bio zajednica muža i žene u cilju prokreacije ("plodite se", "rađajte se"), nema nijednog mjesta u Bibliji koji govori da će u svakom sjedinjenju nezostavno doći ili će morati doći do rađanja djece. Brak nije podređen obitelji, prije je obitelj podređena braku. Prema tome, i brak bez djece smatra se potpunom bračnom zajednicom, jer su postali "jedno tijelo".

Sasvim je druga stvar ako se u braku namjerno izbjegavaju roditeljske odgovornosti iz udobnosti, iz sebičnih razloga, da bi žena i muž bili slobodni od roditeljskih obveza.

Ljudska spolnost obuhvaća sve što karakterizira muškarca ili ženu i temeljito se razlikuje od životinjske. Ona nema isključivo svrhu prokreacije, odnosno održavanja vrste. Njezin značaj je duhovni, jer je čovjek duhovno biće nasuprot tjelesnom u životinji. On je "*tijelo, duh i duša*" (1 Sol 5,23).

Drugim riječima, stvarnost ljudskog bića ogleda se u duhovnim, duševnim i tjelesnim odlikama. Tako se spolnost muškarca i žene ne sastoji u jednostavnom osjetilnom zadovoljstvu. Cilj joj je ponajprije da se jedno u drugom upotpunjuju na duhovnom, duševnom i tjelesnom području.

Po Božjoj volji bračna je zajednica prvi cilj braka. Muž i žena su pozvani da se sjedine, stvoreni su jedno za drugo. Trebaju dijeliti sve darove tijela, srca i duha te u živoj i međusobnoj ljubavi ostvarivati zajednicu koja se zove brak.

Ta zajednica podrazumijeva stalnu razmjenu misli, riječi, ali i nježnosti, koja se izražava tjelesnom manifestacijom.

Poznavanje fiziologije i obzir

Fiziologija je znanost koja proučava funkcije čovjekovog organizma, njegov sustav, procese u njemu. Mladići i djevojke moraju na vrijeme naučiti sve o svojem tijelu, njegovim funkcijama i zdravstvenim načelima.

“Dužnost je Evinih kćeri da poznaju uređaj ljudskog tijela i načela higijene, pitanja prehrane i odijevanja... Njihovo je pravo upoznati najbolje metode liječenja...” (TSD, 74)

Budući da je Bog usadio tu intimnu želju, znači da s Njim treba razrješavati pitanja i probleme na tom području. Stoga On zahtijeva međusobno “poznavanje” u braku (“i pozna...”). Drugim riječima, postavlja zahtjev mužu da upozna ženinu strukturu i da drži na umu kako je njoj potrebno dulje vrijeme za razvoj raspoloženja nego njemu. Ona se treba osjećati voljenom, cijenjenom i obasutom nježnošću.

To znači i imati vremena jedno za drugo, posvetiti vrijeme jedno drugom. Nemar u tome brzo se osvećuje. Neka žena kaže: “Znate, moj muž je čovjek molitve. Čita Bibliju, dugo se moli u svojoj sobi, ali za mene nema vremena.”

“Kad je suprug plemenitog karaktera, čistog srca, prosvijetljena razuma – čime se treba odlikovati svaki kršćanin – to će se odraziti i u braku. Ako ima Kristov um, on neće uništavati tijelo, već će biti pun nježne ljubavi i željan da postigne najviši ideal u Kristu.” (TSD, 108)

Savjest i stid

Spomenimo važnu osobinu koju je Bog usadio u muškarca i ženu – stid. Stid je čvrsto povezan sa savješću. Uzalud neki pokušavaju prikazati stid kao umjetnu tvorevinu koju nekulturni narodi ne poznaju. Kod primitivnih naroda stid je i te kako prisutan, i to vrlo snažan i profinjen.

Kad se osjećaj stida malo ili nikako ne javlja, to je samo zato što je narušen prirodni red.

Pravi stid je neraskidivo vezan za ljudsko dostojanstvo kao zaštita neprekršene sfere tog dostojanstva muškarca i žene. Osoba koja nema stida ili ga gubi, depersonificira se.

Intimni bračni život

Ni muž ni žena ne trebaju se odricati intimnog, tjelesnog oblika bračnog života. Vjerojatno su neki vjernici crkve u Korintu postavili pitanja o tome apostolu Pavlu te im on odgovara: *“Neka muž vrši svoju dužnost prema ženi, a isto tako i žena prema mužu! Žena nije gospodar svoga tijela, nego muž; isto tako i muž nije gospodar svoga tijela, nego žena. Jedno se drugome nemojte uskraćivati, osim možda po dogovoru, za neko vrijeme, da se posvetite molitvi; zatim se opet sastajete, da vas ne bi sotona zbog vaše slabosti u izdržljivosti uveo u napast...”* (1 Kor 7,3-5)

Ipak, Biblija ne određuje pravila intimnog života u braku, niti su ona jednaka za sve bračne drugove. Ona utvrđuje samo moralna i etička načela, a mužu i ženi prepušta slobodu da grade svoju ljubav i odnose bez obzira na prokreaciju.

Umjerenost

Apostol Pavao u citiranom tekstu želi naglasiti umjerenost: *“Jedno se drugom nemojte uskraćivati, osim možda po dogovoru, za neko vrijeme...”* To znači “bez grešnog pretjerivanja”: “Brakovi Noinog vremena bili su grešni pred Bogom zbog neobuzdane i pretjerane ljubavi prema onom što bi samo po sebi bilo u skladu sa zakonom da se pravilno koristilo...

Kad pretjerujemo u onome što je dopušteno zakonom, činimo težak grijeh.” (TSD, 105, 106)

Čistoća bračne postelje

Što misli pisac Poslanice Hebrejima kad kaže: “... a bračna postelja neokaljana...” (Heb 13,5)

Što to znači? Znači da se “bračna postelja” može “ukaljati” nemoralnim postupcima, idejama iz pornografskih časopisa!

“Kakve su posljedice popuštanja niskim strastima? ... Spavaća soba, u kojoj Božji anđeli trebaju prebivati, oskvrnjuje se nesvetim postupcima. Budući da vladaju sramne strasti, tijelo se kvari i mrski postupci vode do mrskih bolesti. Ono što nam je Bog dao kao blagoslov pretvoreno je u prokletstvo...”

Slijedi ozbiljno upozorenje: “Supružnici, vi ćete jednog dana vidjeti što je požuda i kakve su posljedice njezinog zadovoljavanja. Niske strasti mogu se naći u braku kao i izvan njega. Sotona se trudi da snizi mjerilo čistoće i oslabi samokontrolu kod onih koji stupaju u brak, zato što zna da će jačanje niskih strasti prouzročiti slabljenje moralnih sila...”

Ako ona (žena) bude uzdigla svoje osjećaje i ako svoje žensko dostojanstvo čuva u svetosti i časti, može razboritim postupkom mnogo učiniti da posveti svoga muža i tako ispuni svoju uzvišenu misiju... U ovom pitanju, tako osjetljivom i teškom za rješavanje, potrebno je mnogo strpljenja i mudrosti, kao i moralne hrabrosti i odlučnosti...” (TSD, 107–108, 110)

Poteškoće i problemi u prvim danima braka

Unatoč svemu rečenom, u prvim danima braka prva intimna iskustva nisu uvijek neproblematična. Iskustva u tim odnosima još su nedovoljna te prvi pokušaji, koji su možda bolni ili preuranjeni, dovode do osjećaja krivnje. Očekivanja su možda bila prevelika i kod nekih sada izazivaju pitanja neslaganja ili nerazumijevanja.

Nije rijetkost da se mladi bračni drugovi u samom početku razočaraju. Do bliskosti u prvim bračnim kontaktima dolazi

postupno, s pažnjom i nježnošću, s ljubavlju. Pogrešno je mišljenje da je spolni život jedini smisao braka, pa mladi već u prvim danima braka očekuju punoću bračne zajednice.

Čest je uzrok poteškoća što u novoj zajednici nema dovoljno poznavanja i povjerenja. Stoga je nužan osobit napor obaju supružnika da jedno drugom pomognu i prilagode se. To se prilagođavanje nigdje ne uči, ono zahtijeva od muža, a i od žene, visok stupanj otvorenosti, međusobnog slušanja, obzira, strpljenja, a nadasve poštovanja osobnosti.

Najgore je u kada se mladi supružnici počinju međusobno optuživati ili okrivljavati. Stoga je i na tom području nužan otvoren i iskren razgovor. Poteškoćama ne treba pridavati precijenjeni značaj, jer su one samo stupnjevi rasta i napretka.

KRIST I APOSTOLI O BRAKU

“Tada mu se približe farizeji i upitaju ga, u nakani da ga kušaju: ‘Je li dopušteno mužu otpustiti ženu?’ On im odvrati: ‘Što vam je zapovjedio Mojsije?’ Oni odgovore: ‘Mojsije je dopustio da joj se napiše otpusni list i da se otpusti.’ On im reče: ‘Zbog vašeg okorjelog srca on vam napisa tu zapovijed. U početku stvorenja stvorio ih je kao muško i žensko. Zato će čovjek ostaviti svog oca i majku i prionuti uza svoju ženu, pa će oboje biti samo jedno tijelo. Dakle, što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja!’” (Mk 10,2-9)

Od prvih stranica Biblija je jasna: muškarac i žena su jednaki pred Bogom. Međutim, grijeh je pokvario tu jednakost te je tijekom stoljeća muškarac ponižavao ženu. Poligamija, zlorabota njezinog položaja, rastava, “okorjelo srce”, kako Isus predbacuje Židovima, bili su uzrok nesreće žene i obitelji.

Stoga se Krist zauzima za ženin pravi položaj u obitelji i društvu, a to je bilo posvema strano Njegovom vremenu. Bilo je, štoviše, sablažnjivo Njegovim slušateljima što su žene bile glavne osobe u nekim Njegovim prispodobama i što je njihov svakodnevni život u tim pričama zauzimaao dostojno mjesto.

Isus se zauzimao za žene koje su stradale ili bile odbačene. Liječio je bolesne, dugo razgovarao sa Samarijankom, zaštitio ženu od kamenovanja.

Posljedice grijeha

Biblija otkriva posljedice grijeha: pogoršanje u odnosima i dvostruki raskid:

Razdvajanje od Boga:

“Uto čuju korak Jahve, Boga, koji je šetao vrtom za dnevno povjetarca. I sakriju se – čovjek i njegova žena – pred Jahvom, Bogom, među stabla u vrtu...” (Post 3,8)

Razdvajanje muža od žene:

“Čovjek odgovori: ‘Žena koju si stavio uza me, ona mi je dala sa stabla, pa sam jeo.’” (Post 3,12)

Narušavanje odnosa muškarca i žene s njihovim Stvoriteljem prouzročilo je i pogoršanje njihovih međusobnih odnosa: *“... On će gospodariti nad tobom...”* (Post 3,16)

Raskinulo se jedinstvo muškarca i žene. Adam okrivljuje svoju ženu za vlastitu pogrešku. Tako se odvaja od nje, suprotno onom što je izjavio kad ju je ugledao prvi put: *“Gle, evo kosti od mojih kostiju, mesa od mesa mojega! Ženom neka se zove, od čovjeka kad je uzeta.”* (Post 2,23)

Sebičnost je zauzela mjesto ljubavi. Nastupila je želja namjesto obostranog darivanja. Otada se i osjećaj neke krivnje povezuje sa spolnošću. Obuzeo ih je “sram”: *“Tada se obadvoma otvore oči, i upoznaju da su goli. Spletu smokova lišća i naprave sebi pregače...”* (Post 3,7; 25,11-12)

Muškarac je postao ženin gospodar namjesto da je ostao glava obitelji. Ona otada pada na položaj ropkinje sa svim moralnim i socijalnim posljedicama. Pada na razinu robe koja se mogla kupiti ili prodati ili se njome moglo postupati po muškarčevoj sebičnosti ili strastima.

Božanski cilj braka iskvarili su sami ljudi. Izgubio je eden-sku nevinost i s njom pravu sliku stvaranja. Stoga je Krist želio

obnoviti i uspostaviti prvobitno dostojanstvo muškarca i žene. Stoljeća su morala proći dok Krist nije vratio ženi njezin položaj i dostojanstvo, a muškarcu njegovo poštovanje i ljubav. U Novom zavjetu žena nije više vlasništvo muškarca koji nad njom vlada i posjeduje je. Kao rezultat spasenja ona ponovno dobiva svoj položaj kao muževa pomoćnica i jednaka muškarcu: “... *nema više ni muškog ni ženskog, jer ste svi samo jedan u Kristu Isusu.*” (Gal 3,28)

Ona postaje doista *čovječica* (Post 2,23 – Daničić) po svojoj usporedbi s muškarcem, po svojem poistovjećivanju s njim, a ne po osobi ili po uzajamnoj izmjenjivosti, kako bi se to izrazu “jednaka” moglo prikrpiti.

Isus o braku

U Isusovo doba često se govorilo i pisalo o braku i rastavi braka. To se vidi iz židovske literature onog doba.

“Isus je došao na ovaj svijet da iskrivljene predodžbe o Bogu ispravi i uspostavi pravu sliku o Bogu... Književnici su prenosili izraelskom narodu iskrivljenu sliku o braku, jer nisu u njemu gledali svetu ustanovu.” (RS, 132)

Rastave i raslojavanje obitelji bili su opravdavani svim mogućim izgovorima. Stoga Isus otklanja opću raspravu o onome što je po zakonu bilo dopušteno, a suprotstavljalo se Božjim namjerama i ciljevima. Isus je nadomjestio negativni stav pozitivnim. On polaže težište na moralne i duhovne odgovornosti te na stvarni značaj bračne veze. To je primjer što ga je Bog dao još u samom početku.

Krist dalje ističe stalnost i svetost braka riječima koje smo citirali u uvodnom biblijskom tekstu: “... *Što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja.*”

Isusa vidimo i kao zaštitnika žene. Učio je da se žena ne smije smatrati stvari ili nečijim vlasništvom, već ljudskim bićem jednakim muškarcu, jer je pokazao da u Božjim očima žena zauzima isti položaj kao muž.

Isus je naučavao da je brak nedjeljiva cjelina. Ako je tada trebalo istaknuti tu činjenicu, danas je to još potrebnije. Brak

nije smio biti veza iz koje bi netko usput izvlačio svoju prednost, već dio Božjeg velikog, svetog plana.

“Kod Židova je bilo dopušteno da čovjek otpusti svoju ženu zbog najbeznačajnije uvrede, i žena se onda imala pravo ponovo udati. Takav običaj je izazivao velike nesreće i grijeh. U propovijedi na Gori Isus je jasno izjavio da se bračna veza ne može raskinuti, osim u slučaju nevjernosti bračnom zavjetu. ‘Svaki’, kaže On ‘koji otpusti svoju ženu, osim zbog bludništva, navodi je na preljub, i koji se oženi takvom otpuštanicom, čini preljub.’ (Mt 5,32)” (TSD, 313)

Na pitanje književnika koja je prva od svih zapovijedi, Isus je odgovorio: “*Prva glasi: ‘Čuj, Izraele: Gospodin Bog naš jest jedini Bog. Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim, svom dušom svojom, svom pameti svojom i svom snagom svojom! Druga je ova: ‘Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe!’ Druge zapovijedi veće od ovih nema.*” (Mk 12,29-31)

I ne može biti drukčije. Samo onaj tko samoga sebe ljubi može ljubiti svojeg bližnjeg, samo snažni *ja* može sebe predati drugom. Seks (tjelesna ljubav) koji nije prožet agapeom i erosom otvrdnjuje u površnosti, prisili i grubosti te svodi bračnog druga na predmet izivljavanja. Sebičnost postaje izrazita osobina. Zajedništvo muža i žene znači nedjeljivost tjelesne od duševne ljubavi, seksa od erosa odnosno erosa od agapea. Drugim riječima, to zajedništvo je spolna, erotična i socijalna cjelina – zapravo, trojedina ljubav koja se nesebično predaje.

Još nešto, vrlo važno: zajedništvo muža i žene ne iscrpljuje se u spolnosti, već uključuje cjelinu zajedništva koja obuhvaća i bolest, tugu, razočaranja, žrtvu. Prema odgovorima na pitanja iz ankete, mnogi bračni drugovi izjavljuju da je vjernost u nevolji i u drugim zajedničkim doživljajima mnogo jači čimbenik stabilizacije braka nego biološka fascinacija. “Plamen Božji” (Pj 8,6) postaje *plamen pakla* ako se eros i seks odvajaju od agapea.

Glavno obilježje braka je zajedništvo: “*I reče Jahve, Bog: ‘Nije dobro da čovjek bude sam: načinit ću mu pomoć kao što je on.’*” (Post 2,18)

Dakle, da jedno ne bude usamljeno, već da budu zajedno. To je zajedništvo na prvom mjestu i iznad svega. "Brak", kaže Rendstroft, "koji bi služio samo jednom određenom cilju, dakle samo prokreaciji, bio bi brak uz neki uvjet, a ne životno zajedništvo." Brak je, dakle, zajedništvo dvaju života ili života dvaju bića koja imaju udjela u stvarnosti života, u kojoj ni jedno ni drugo ne može samo za sebe tu stvarnost zadržati.

U Govoru na gori Krist unosi u brak nove oblike nasuprot običajima i pojmovima koji su stvoreni u starozavjetno doba. On ističe vjernost bračnih drugova i daje im apsolutni i definitivni karakter njihove zajednice.

On je otvorio svojim slušateljima uzvišenije perspektive od onih koje su dotad postojale. Bez prestanka nastoji da se Njegovi učenici uzdignu iznad svega što je zakonito samo po slovu, tjelesno, te da dostignu ono što je glavno po duhu Zakona, a to je ona razina duha koja je izvor svega što je doista i stvarno dostojno čovjeka.

Stoga Isus ističe: *"Nemojte misliti da sam došao ukinuti Zakon i Proroke! Ne dođoh da ih ukinem, već da ih ostvarim..."* (Mt 5,17)

U Novom zavjetu, dakle, Isus poziva svoje učenike da ostvare ono što je savršeno, a to je posvema suprotno od *"pravednosti književnika i farizeja"* (Mt 5,20).

Kad se, prema tome, brak uspostavlja unutarnjim vezama kao *kardia-brak* (brak i po duhu Zakona, i po srcu), zajedništvom, ljubavlju u formi *agapea*, po Kristovom se primjeru jedno biće predaje drugom u ljubavi. Tada je isključena svaka "bračna" veza na neko vrijeme, privremeni ili brak na probu, brak kojeg neki "iskušavaju", kao i kolektivne bračne zajednice u svijetu. U takvim i sličnim brakovima nedostaje *agape*, ljubav koja ljubi bezuvjetno, koja ne računa na drugoga niti se "obračunava" s drugim, koja je velika tajna jer ne promašuje, već služi drugome a ne samom sebi, koja daje a ne uzima, veže se a ne živi "bez obveze".

Apostol Pavao o braku

Apostol Pavao često piše o odnosima muža i žene. Kad govori o dužnostima žena i muževa, on spominje Krista i uspoređuje njihove odnose s Kristom i Njegovim odnosima prema Crkvi: *“Žene neka se pokoravaju svojim muževima kao Gospodinu, jer je muž glava žene kao što je i Krist glava Crkve – on, Spasitelj svoga Tijela! ... Muževi, ljubite svoje žene kao što je i Krist ljubio Crkvu i sam sebe predao za nju, da je posveti čisteći je u kupelji vode uz pratnju riječi...”* (Ef 5,22.25)

Muškarci i žene koje je Krist spasio pozvani su da ostvare u braku najuzvišeniju svrhu: shvatiti ljubav kojom je Bog ljubio svoja stvorenja i živjeti u toj ljubavi.

Muž je doista pozvan “da ljubi svoju ženu kao što je Krist ljubio Crkvu”. To znači da treba postupati s njom s istim samoodricanjem, istim strpljenjem, milosrdem, istim poštovanjem, istom čašću koju je Krist pokazao prema Crkvi *“koja je njegovo tijelo – punina Onoga koji ispunja sve u svima”*. (Ef 1,23)

Sa svoje strane, pak, žena je pozvana poštovati muža i ukazivati mu čast i povjerenje kao što to čini prema Gospodinu (Ef 5,22-24). Treba li ovdje tumačiti da “pokoravanje” što ga spominje apostol Pavao (Ef 5,22) nema nikakve veze s ropskom pokornošću, nego je ono radosna služba u ljubavi?

Štoviše, nesavršenosti karaktera muža i žene omogućuju jedno drugom da pokažu strpljenje kao što ga Krist pokazuje prema članovima svoje Crkve. Ma kako ta Crkva bila nevjerna, Spasitelj je nijednog trenutka ne pomišlja odbaciti, čak se ni gnjeviti na nju. Slika bračne ljubavi, koju često spominju proroci Starog zavjeta da pokažu neizbrisivu Božju ljubav prema svojem narodu, ovdje je spomenuta i dovedena do savršenog razvitka i primijenjena da služi kao ideal bračnom paru.

Samoodricanjem svakog časa, do najtanahnijih struna svojeg bića, bračni drugovi imaju priliku sami proživjeti Kristovu ljubav koja Ga je priklonila žrtvovanju da namjesto ljudskih bića proživi ono bezgranično bolno iskustvo do samoga križa.

Ljubav muža i žene, koju oni stalno otkrivaju jedno drugom, kako je to rekao apostol: *“Ljubite srdačno jedan drugoga bratskom ljubavi! U davanju časti prednjačite jedan drugome!”* (Rim 12,10) u određenoj mjeri daje naslutiti savršeno jedinstvo koje postoji između Oca i Sina: *“Zato me ljubi Otac što ja dajem život svoj, da ga opet uzmem.”* (Iv 10,17)

Tako u Kristu brak ponovno poprima svoj prvobitni značaj. Nesumnjivo, reći ćemo, malo je onih koji su postigli ili postižu takve ideale u životu. To je, međutim, cilj kojem trebamo težiti i održavati ga vrlo odlučno.

Razumljivo da se takav cilj ne može postići bez sile Svetoga Duha, bez žive zajednice muža i žene s Kristom. S druge strane, nema pravog duhovnog života i duhovnog napretka za muža koji ne bi postupao sa svojom ženom kao što Gospodin to traži od njega, ili za ženu koja tako ne bi postupala sa svojim mužem.

Kad jedno i drugo teže božanskom idealu, među njima neće biti neslaganja niti nerješivog problema, a nijedna poteškoća neće biti nepremostiva.

U Novom zavjetu muž je taj koji “daje ton”, jer je on *“glava ženi”* (Ef 5,23). To znači da on treba biti ženino nadahnuće, vodič, oslonac, jer nosi odgovornost za nju, dužan joj je u svemu. Međutim, ako je muž slab u tome, žena treba biti svjedokinja Isusa Krista. Tada joj još više pripada odgovornost da u svojem domu stvori ozračje kako bi njezin dom bio *“najprivlačnije mjesto na svijetu”*.

“Dom mora biti sve ono što ova riječ označuje. On treba biti malo Nebo na Zemlji, mjesto na kome se ljubav ne guši, već njeguje. Naša sreća ovisi o njegovanju ljubavi, razumijevanja i prave međusobne ljubaznosti.

Najljepši dio Neba je dom u kome vlada Duh Gospodnji. Kad je izvršena Božja volja, supružnici će se međusobno poštovati i njegovati ljubav i povjerenje.” (TSD, 9)

Pismo sinu Edsonu

“Draga moja djeco!

Živite tako da budete Bogu na čast. Budite jedno prema drugom ljubazni, prijazni. Bit ćete sretni ako imate povjerenja u Gospoda i ako se trudite usrećiti jedno drugo. Vježbajte samodisciplinu. Lako je izreći bez razumijevanja i samosvldavanja riječi koje žaloste drugog. Ne igrajte se nikada s osjećajima svog bračnog druga. Budite strpljivi jedno prema drugom, potičite ljubav. Neka svaka vaša riječ i svako vaše djelo budu utemeljeni na razmišljanju. Naučite se biti blagoslov jedno drugom. Ljubav je nježna biljka koju jake oluje često oštete, a nekiput i čupaju iz korijena.

Nemojte se nikad povjeravati trećoj osobi. Vaš privatni život je svetinja. Okružite ga tako visokim zidom da ga nitko ne može preskočiti. Budite miroljubivi, opušteni i strpljivi, uvijek spremni brzo opraštati.

I još nešto: ne izgovarajte nikada, čak ni u šali, riječi koje mogu uvrijediti drugog ili ga predstavljati u krivom svjetlu; nemojte nikada spominjati mane drugog, njegove ili njezine pogreške ili slabosti pred trećom osobom, pa makar oni bili vaši najrođeniji. Živite za Boga i jedno za drugo.

Neka bogati blagoslovi Neba počivaju nad vama, draga moja djeco! Mi ćemo se moliti za vas svakog dana...” (Ellen G. White)

LJUBAV – TEMELJ SRETNOG BRAKA

O ljubavi se mnogo pisalo, pjevalo, govorilo, raspravljalo. Postoje i raznovrsne definicije ljubavi, što je ljubav, kakva je ljubav, koliko traje, koje su njezine veličine.

Međutim, ljubav je tako višeznačna da se ne može jednostavno opisati i definirati riječima. U Bibliji nalazimo najbolji opis ljubavi, a o njoj govore i Isus i Njegovi apostoli. Apostol Pavao nam objašnjava kako se ljubav izražava, koja svojstva ima, ali ne daje definiciju što je ona. To je i razumljivo, “jer je Bog ljubav”, kako kaže apostol Ivan (1 Iv 4,8), a kako ne možemo objasniti Božje božanstvo, tako ne možemo definirati ni ljubav.

Krist daje zapovijed: *“Ovo je zapovijed moja: ljubite jedan drugoga kao što sam ja ljubio vas!” (Iv 15,12)*

Isus, dakle, kaže: *“Ljubite”*, a ne: *“Tražite ljubav!”* To je već odgovor na pitanje što je ljubav. Neka mlada žena upitala je psihijatra: “Zašto nisam našla sreću?” On joj je odgovorio: “Zato što ste je tražili!”

Ako, dakle, muž traži i zahtijeva da mu žena pruži ljubav, ili ako žena zahtijeva od muža da joj pruži ljubav, ni on ni ona je neće dobiti niti naći.

Apostol Pavao opisuje ljubav u njezinom punom izrazu:

*“Ljubav je strpljiva,
ljubav je dobrostiva;
ljubav ne zavidi,
ne hvasta se, ne oholi se.*

*Nije nepristojna, ne traži svoje,
ne razdražuje se,
zaboravlja i prašta zlo;
ne raduje se nepravdi,
a raduje se istini.
Sve ispričava, sve vjeruje,
svemu se nada, sve podnosi.
Ljubav nigda ne prestaje... ”*

(1 Kor 13,4-8)

“Ljubav je dragocjeni dar koji primamo od Isusa. Čista i sveta naklonost nije osjećaj, već načelo. Oni koje pokreće prava ljubav nisu ni nerazumni ni slijepi...

Prava ljubav uzvišeno je i sveto načelo, koje se potpuno razlikuje od ljubavi zasnovane na nagonu i koja iznenada umire kad se nađe pred ozbiljnim ispitom.

Ljubav je biljka nebeskog podrijetla, koja se mora njegovati i hraniti. Odana srca, iskrene i ljubazne riječi učinit će obitelji sretnima i pozitivno utjecati na sve one s kojima dolaze u dodir...

Prava ljubav nije jaka i neobuzdana strast. Naprotiv, ona je po prirodi mirna i duboka. Ona se ne zaustavlja na vanjštini, već je privlače unutarnje osobine. Ona je puna mudrosti i rasuđivanja, i njezina odanost je stvarna i trajna.” (TSD, 41–42)

“Ljubim te kao u početku!”

Američki časnik se vratio s Dalekog istoka sa svojom ženom. Stigli su u Sjedinjene Američke Države, u domovinu. U zemljama Dalekog istoka bili su u misiji svoje zemlje.

Njihov brod je stigao u njujoršku luku. Putnici su prošli carinski pregled, a slijedila je zdravstvena kontrola.

Liječnik je pregledao časnika i sve je bilo u redu. I njegova je žena bila zdrava te ih je liječnik ljubazno ispratio do izlaza iz ambulante. Međutim, kad je prihvatio ruku časnikove žene da se pozdravi s njom, spustio je pogled na njezinu ruku i rekao:

– Gospodo, da vidim malo bolje tu bijelu mrlju na vašoj ruci!

Pogledao je bolje bijelu točku na ženinoj ruci, uzeo povećalo i rekao gospodi:

– Gospodo, vrlo mi je žao, ali morate ostati u karanteni neko vrijeme. Ova bijela točka mi se čini kao da je guba.

Časnik i njegova žena bili su zaprepašteni. Već su bili na izlazu. Ondje ih je čekala rodbina. Žena je počela uvjeravati liječnika da je ništa ne boli, da je to samo ubod kukca, ali je liječnik bio neumoljiv.

Nakon nekoliko dana pregleda u karanteni liječnikova se prognoza obistinila. Žena je bila zaražena gubom a da to nije znala. Na Istoku je to čest slučaj. Sada je morala u bolnicu za gubavce, potpuno odvojena od muža i obitelji, izolirana od cijelog svijeta.

Oboje su bili očajni. Uzalud ih je liječnik uvjeravao da će se ondje uspješno liječiti, premda je znao da je guba neizlječiva bolest, za koju tada još nije bilo nikakvog lijeka osim izolacije. Pri njezinom odlasku u bolnicu muž joj je, sav u suzama, doviknuo:

– Ženo moja, ljubim te kao u početku!

Bolnica za gubavce bila je ograđena visokim zidom, a posjeti bolesnicima nisu bili dopušteni. Međutim, muž se dosjetio kako će ipak moći češće vidati svoju suprugu. Unajmio je sobu u susjednoj kući čiji su prozori gledali upravo u bolničko dvorište. Svaki put kad su bolesnici mogli šetati tim dvorištem, on bi s prozora pozdravljao svoju ženu i dovikivao joj:

– Ženo moja, ljubim te kao u početku!

Nakon nekoliko mjeseci liječnik je pozvao časnika. Sav ozaren osmijehom, rekao mu je još na vratima:

– Gospodine, vaša je supruga ozdravila! Dogodilo se pravo čudo! Našao se jedini lijek koji se mogao primijeniti u njezinom slučaju. Možete je odvesti kući!

– Pa kakav je to bio lijek? – upitao je sretni muž. – Nisam dosad čuo za njega.

– Gospodine, to je onaj lijek koji ste joj vi davali svakog dana s onog prozora. Vaša je ljubav za nju bila najjači lijek –

ona stoga nije očajavala. Vaša ljubav jačala joj je životne snage koje su pobijedile bolest. Evo je, dolazi sretna i zdrava!

Muž ju je čvrsto zagrlio i šapnuo na uho:

– Ženo moja, ljubim te kao u početku!

Što je još ljubav?

Ljubav je najviše poštovanje drugog i sadrži najtanalniji osjećaj tuđih potreba i želja. Takva ljubav ne pada iz vedra neba, već se mora učiti, željeti, vježbati, razraditi.

Ljubav je spremnost na žrtvu. Ako nema spremnosti ni želje činiti nešto drugome, odreći se nečega u korist drugoga, tu nema ljubavi.

A postoji li takva spremnost, mora se utvrditi prije braka. Ako volja za žrtvom nedostaje, nedostaje i prava ljubav, a bez ljubavi nema sreće u braku.

Brak obično ne propada zato što se njih dvoje ne slažu, nego zato što jedno ili drugo nije spremno činiti najbolje što može za drugog, nečeg se odreći u korist drugoga.

Ljubav je samoodricanje. Tko se nerado, teško ili nikako ne želi odreći neke svoje loše zamisli, hobija, navike, osobne želje ili pogrešnog mišljenja – taj ne ljubi!

Onaj tko doista ljubi, ne zahtijeva da bude sretna, već nastoji da drugog učini sretnim.

Ljubav bez osjećaja. Jedna od najvećih laži našeg vremena je tvrdnja da osjećaji daju informacije izvan stvarnosti. Tko u to povjeruje, doći će u svojim međuljudskim odnosima do slijepe ulice.

Ljubav nije osjećaj, već stav koji se djelotvorno izražava. Do te djelotvornosti čovjek dolazi svojevoljnim odlukama, a ne osjećajima. Osjećaji dolaze nakon tih djelotvornosti. Tko se rukovodi samo osjećajima, sve će više ovisiti o njima i robovat će im. Potreban nam je izvor snage za spomenutu djelotvornost, a on se nalazi u Isusu Kristu. Tko ima povjerenja u tu ljubav, ne mora se oslanjati ili prepuštati svojim snagama. On crpi snagu iz tog neiscrpnog izvora Božje ljubavi.

Trodimenzionalna ljubav

Apostol Pavao govori o ljudskom biću čije se tijelo, duh i duša “trebaju sačuvati bez krivnje” (1 Sol 5,23) ili besprijekor- no za dolazak Isusa Krista. Ljubav obuhvaća sva ta područja jer se proteže na tijelo, um i osjeća je ljudskog bića.

Na duševnom se području ta ljubav zove *eros*, što znači radost u tjelesnim i duševnim osobinama bračnog druga.

Na duhovnom području naziva se *agape*, što znači težnju da muškarac ili žena nesebično i požrtvovno rade na sreći drugoga.

Na tjelesnom području ljubav je *seks*. Ona povezuje tjeles- nu želju muža i žene u njihovoj bračnoj zajednici.

Jednostavno rečeno, ljubav u braku sjedinjuje sva spo- menuta područja, jer je produhovljena, pod kontrolom razu- ma, volje i srca. Za razliku od životinja, samo čovjek može produhovljenom spolnošću vladati svojom voljom.

Cilj prave ljubavi

Pravu ljubav je Bog usadio u srce muškarca i žene, a pre- poznaje se po tome što oboje osjećaju unutarnju potrebu da tu ljubav izraze i ostvare odlukom i voljom u trajnoj zajednič- koj životnoj zajednici, u braku. Kad dvoje mladih osjećaju ta- kvu ljubav jedno prema drugom, mogu je ispitati i provjeriti njezinu vjerodostojnost jednostavnim testom: je li jedno i dru- go spremno stupiti u neraskidivu bračnu zajednicu.

Ako kod jednog ili drugog ima nekih uvjeta, rezervirano- sti, suzdržanosti od jasnog izražavanja, nejasnoće u vezi s bra- kom, onda je nužna obostrana odluka uspostavljanja granice koja se ne može prelaziti.

Samo u braku se može izraziti prava ljubav između dvoje mladih, a ta se prava ljubav “može prepoznati”, kako piše Karl Barth, “po tome što su dvoje mladih odlučili stupiti u bračnu zajednicu. Ljubav nije samo zblizavanje i spolna privlačnost, nego veza, povezanost. Ljubav ih, takoreći, prisiljava da se zblize, i to ne samo djelomično ili prolazno, ne u nekoj neoba-

veznoj vezi, ne u nekom slobodnijem odnosu. Sloboda ljubavi je upravo sloboda odlučivanja koja vodi u brak kao životnu zajednicu.”

Djelo Svetog Duha

Prava ljubav je više od međusobne privlačnosti, koja je inače sastavni dio ljubavi. Ona sadrži načelo duhovnosti, božansku klicu, darivanje sebe samoga drugomu, što znači da svatko od njih više voli drugoga nego samog sebe u svim prilikama života. To je djelo Svetog Duha: “... jer je ljubav Božja izlivena u našim srcima po Duhu Svetom koji nam je dan...” (Rim 5,5)

Dakle, samo u Bogu brak može biti sklopljen u najboljim mogućim uvjetima, kad se ljudska ljubav nadahnjuje božanskom u njezinim najintimnijim izrazima. Duboka ljubav, ona prava i nesebična, proizlazi samo iz srca u kojem vlada Krist.

Tada će ta “produhovljena” ljubav donositi “rodove”, kako kaže apostol Pavao. Ljubav ne zbližuje dvoje samo po tjelesnoj privlačnosti ni samo po osjećajima duše, već i po duhu, po duhovnosti, po duhovnom životu. Plod su Duha: “*Ljubav, radost, mir, strpljivost, blagost, dobrotu, vjernost, krotkost, uzdržljivost.*” (Gal 5,22)

Te osobine unose sreću u brak, to su uvjeti zbližavanja dvoje mladih. Ako u njegovom ili njezinom karakteru ili ponašanju nedostaje samo jedan od tih “duhovnih rodova”, nedostajat će i duhovna snaga koja ostaje i kad usahne tjelesna snaga a mladost prođe.

O ljubavi, prema Kim Grove (“Love is ...”)

Došao pjesnik nakladniku i naručio tiskanje knjige pjesama o ljubavi.

Nakladnik ga je upitao:

– Što je ljubav?

Pjesnik je uzdignuo oči prema nebu te, sav u zanosu, počeo opisivati ljubav riječima:

– Ah, ljubav! To je kad dvoje sjede na mjesečini, oko njih cvatu mirisni bijeli cvjetovi, a oni se drže za ruke i uzdišu...

– Dosta! – uzviknu nakladnik. – Ja ću tebi reći što je ljubav! Ljubav je kad muž ustane u dva sata ujutro zgrijati čaj bolesnom i nemirnom djetetu, a ženi kaže: “Samo ti ostani u krevetu, ja ću sve srediti. Ti samo dalje spavaj!” To ti je, dragi pjesniče, prava ljubav!

Kim Grove opisuje dalje:

“Ljubav je kad se dvoje dočekuju raširenih ruku.

Ljubav je kad zajedno maštate o putu oko svijeta.

Ljubav je kad se ne ljutiš dok ti muž priča o kolačima koje je pravila njegova majka.

Ljubav je ostaviti njoj ili njemu veći dio kolača.

Ljubav je podnijeti hrkanje jedno drugoga.

Ljubav je pozorno ga slušati dok priča kako funkcionira motor od osam cilindara.

Ljubav je kad žena njeguje muža kao da je teško bolestan, a njega boli samo mali prst na ruci.”

IZBOR BRAČNOG DRUGA

Društvena smo bića, nismo stvoreni da budemo sami: *“Nije dobro da je čovjek sam...”* (Post 2,18) Stoga je Bog stvorio muškarcu “pomoćnika”, ženu. Kad prođe djetinjstvo te čovjek uđe u doba kad se njegove emocionalne, duhovne i tjelesne moći razvijaju, osjeća potrebu za društvom suprotnog spola. Jednog dana počinje razmišljati o osobi s kojom bi mogao provesti cijeli život, kao o svojoj nadopuni, drugoj polovici s kojom bi upotpunio cjelinu svojeg bića.

“Mladi kršćani trebaju obratiti veliku pozornost prilikom stvaranja prijateljstva i izbora drugova. Pazite da se ono što vam sada izgleda kao čisto zlato ne pretvori u običan metal...”

Većina muškaraca i žena sklapali su brak tako da je bilo važno odgovoriti samo na jedno pitanje: Da li se volimo? Međutim, oni trebaju shvatiti da u bračnoj zajednici ima većih odgovornosti od ove...” (TSD, 36–37)

U izboru bračnog druga vrlo važnu ulogu imaju naši vjerski uvjeti, tjelesni, psihološki, socijalno-kulturni elementi, a i vlastiti stupanj vrijednosti i vrjednovanja.

Tjelesni elementi

Jednog dana je Abrahamov sluga Eliezar pošao tražiti ženu za Izaka, sina Abrahamova, po njegovoj zapovijedi. Tako je stigao u Aram Naharajim s tovarom raznovrsnih poklona. Kraj jednog studenca pokraj Nahorovog grada pomolio se Bogu za znak kojim će prepoznati djevojku koja bi trebala biti Izakova

žena. *“Tek što on izreče svoje, gle, dođe Rebeka... Dođe ona s krčagom na ramenu. Djevojka je bila krasna...”* (Post 24,15-16)

Međutim, Eliezar je predvidio da će tu, na studenac, doći više djevotaka, lijepih i “krasnih”, ali koja će biti ona prava među njima? Stoga je od Boga tražio znak: *“... pa neka djevojka kojoj ja rečem: ‘Molim te, spusti svoj vrč da se napijem’, a ona odgovori: ‘Pij, i deve ću ti napojiti’, bude ona koju si odredio za svoga slugu Izaka...”* (14. redak)

Tako je i bilo. Rebeka je ponudila da će napojiti i deve te je tako postala Izakovom ženom.

Bila je lijepa, krasna djevojka, ali i više od toga: istodobno je bila ispunjena dobrotom, ljubaznošću, hrabrošću i snagom. Kad su je zapitali: *“Hoćeš li poći s ovim čovjekom?”* *Ona odgovori: ‘Hoću!’* (Post 24,58)

Tjelesna privlačnost ima svoju ulogu u izboru bračnog druga. Ljepota je Božji dar koji treba biti njegovan i cijenjen, ali ne treba biti glavni čimbenik u izboru bračnog druga. Tjelesna ljepota može biti i površna. Mudri Salomon kaže: *“Lažna je ljupkost, tašta je ljepota, žena sa strahom Gospodnjim zaslužuje hvalu.”* (Izr 31,30)

Dakle, pozitivne karakterne osobine na kojima se treba temeljiti bračna zajednica još su važnije. Bog je svakome stvorio prirodnu, urođenu privlačnost. Tome se možemo samo radovati. Što se ona više upoznaje, više se i cijeni. Ali prava ljepota je ljepota karaktera. Tjelesna ljepota se mijenja brže no što se obično misli. I što ostaje? Stoga se treba zapitati: mogu li toj i toj osobi reći “da” čak i ako ona sutra doživi prometnu nesreću te ostatak života provede u invalidskim kolicima?

Psihološki i sociokulturološki elementi

Psihološki i sociokulturološki elementi i te kako utječu na izbor bračnog druga. Iskustva iz prošlosti mladića ili djevojke veoma su snažni čimbenici utjecaja na njihove osjećaje, način razmišljanja i ponašanja. Otkrivaju skivene sklonosti, potrebe, vrijednosti i ciljeve, perspektive života.

Primjerice, svaka osoba ima vlastitu mjeru potrebe za sigurnošću, samoljublja, osjećaja čistoće i urednosti.

Vrlo su važni ideali, navike i ciljevi u životu. Ni mladić ni djevojka ne smiju omalovažavati razmišljanje o svemu tome. Ako su oni zajednički, svojstveni jednom i drugom, to stvara privlačne sličnosti, ali ako su ti elementi sasvim suprotni, ne slažu se ili se ne mogu složiti, neće se složiti ni u braku. Otuda proizlaze samo nevolje i problemi.

Za sretan su brak važni i podaci o roditeljima, o zemlji podrijetla, jeziku, podneblju, ma kako to u prvi mah izgleda sporedno. Premda mi, kršćani, ne gledamo na rasne razlike, na boju kože, podrijetlo, zemlju ili kontinent, razmišljanja o budućem braku moraju biti objektivna i zrela.

Vjerski elementi

Za sve su nas vjerski elementi vrlo važni. Oni nas vode ili utječu na nas u životnim iskustvima, odlukama, u ponašanju. Odlučujući su u izboru bračnog druga.

Još u Starom zavjetu Biblija zabranjuje brak s "nevjernicima", odnosno s osobom druge religije: *"Ne sklapaj ženidbe s njima, ne udaji svoje kćeri za njihova sina niti ženi svoga sina njihovom kćeri; jer bi ona odvrtila od mene sina tvoga, drugim bi bogovima on služio..."* (Pnz 7,3-4)

A u Novom zavjetu apostol upozorava kršćane onog vremena, što vrijedi punom snagom Božje riječi i danas: *"Ne budite s nevjernicima pod jednim te istim jarmom. Što ima pravednost s bezakonjem? Što li je zajedničko svjetlu i tmini? Kako je moguć sporazum između Krista i Belijara? Kakva postoji zajednica između vjernika i nevjernika? Kakav li sklad između hrama Božjega i idola? A mi smo hram Boga živoga..."* (2 Kor 6,14-16)

"U kršćanskom svijetu postoji zapanjujuća, uznemirujuća ravnodušnost prema *nauku* Božje riječi, kad je riječ o stupanju u brak kršćana s nekršćanima. Mnogi koji kažu da ljube Boga i da Ga se boje više se vole upravljati prema vlastitom mišljenju negoli tražiti savjet od beskrajne Mudrosti. U pitanji-

ma koja životno zadiru u sreću i blagostanje obiju strana, kako u ovome tako i u budućem svijetu, odbacuje se razum, rasuđivanje i Božji strah i dopušta se da zavladaju slijepi nagoni i tvrdoglava odlučnost. Ljudi i žene, koji su inače razboriti i savjesni, zatvaraju uši pred savjetima, oni su gluhi na pozive i preklinjanja prijatelja, rođaka i Božjih slugu. Izražavanje zabrinutosti ili opominjanje smatra se neumjesnim miješanjem, a vjerni prijatelj koji se usudi izraziti svoj prigovor smatra se neprijateljem... Božji blagoslov se ne daje brakovima koje je On izričito zabranio... Neka se kršćani čuvaju da ne sklapaju brak s nekršćanima. Bog je to kazao. Svi koji se Njega boje poslušat će Njegove mudre zabrane..." (RS, 96–97)

Tko je taj "nevjernik" ili "nevjernica"? To su oni koji ne prihvaćaju istinu za sadašnje vrijeme, odnosno istinu o skorom Kristovom dolasku i o pripremi za njega.

"Duboka i iskrena i nesebična ljubav može biti samo ondje gdje Krist vlada. Tada će se srce sjediniti sa srcem, i dva će se života sliti u istinsku harmoniju. Anđeli će biti gosti u njihovom domu i anđeoska sveta straža posvetit će njihovu bračnu sobu. Svaka niska tjelesnost bit će odstranjena. Misli će biti upućene Bogu. Njihove iskrene molitve dizat će se Bogu." (PO, 309)

"Ako sva upozorenja stavimo pred sebe, imamo jasnu poruku: ne ulazimo u 'jaram' niti se vezujemo s onima s kojima imamo tako malo zajedničkoga... Problem je način života: teologija o cjelokupnosti čovjeka vodi drukčijem načinu života, koji teško može poticati bračni sklad. Skloni smo upozoriti je [mladu djevojku] da je on ne može usrećiti. Vjerojatno je mnogo kršćanskije upozoriti je da ga ona neće moći usrećiti." (*Crkveni priručnik*, 246)

Treba li tražiti znakove

Eliezar je tražio znak od Boga da sazna koja je djevojka ona prava, buduća žena Izakova. Premda su mladić i djevojka dobri kršćani, vjerne osobe, u svemu u skladu s načelima Božje Riječi, ne moraju biti samo iz tog razloga idealni bračni

drugovi za ovoga ili onoga, ovu ili onu. U većini slučajeva jedno i drugo odlučuje se neposrednom spoznajom, intuitivno. Nije dostatno biti istih vjerskih opredjeljenja da bi jedno ili drugo nadjačalo sve tegobe života u bračnoj zajednici. Postoje, nažalost, nesretni brakovi unatoč tome što su oboje kršćani. Iz tih razloga mladi često traže znak od Boga, kao što je to učinio Eliezer. Očekuju da im Nebo pruži neki znak po kojem bi spoznali je li njihov izbor dobar, odobrava li Bog njihov brak.

Premda ima slučajeva kad su ti znakovi bili pozitivni, ipak treba reći da se to čini iz neznanja, iz straha od vlastite odgovornosti ili pak u želji da Bog odluči namjesto njih samih. To može biti linija manjeg otpora, odnosno zanemarivanje određenih uvjeta koji se moraju uzeti u obzir pri odlukama, primjerice karakterne osobine.

Stoga se mladi moraju osloniti na već dane upute bilo u samoj Božjoj Riječi ili riječi roditelja. Tu je i Sveti Duh koji "urazumljuje i prosvjetljuje" te daje nužnu mudrost u odlučivanju. Apostol Jakov to potvrđuje: *"Ako kome od vas nedostaje mudrosti, neka ište od Boga, koji svima daje obilno i bez prigovora, i dat će mu je."* (Jak 1,5)

Karakterne osobine

Vrlo je važno razmotriti karakterne osobine mladića ili djevojke. Nužno je, dakle, razmišljati i objektivno ocijeniti vrline ili mane osobe prema kojoj se osjeća naklonost. Ta objektivna ocjena mora obuhvatiti i tjelesne i moralno-duhovne osobine.

Apostol Petar, primjerice, ističe skromnost, suzdržljivost, blagost te mirotvorstvo: *"... Kad budu promatrali vaše čisto i puno poštovanja vladanje! Vaš nakit neka ne bude vanjski – umjetno spletena kosa, stavljanje zlatnog nakita, oblačenje raskošnih haljina – nego skrivenost – srce obučeno u neraspadljiv nakit, krotak i miran duh – ono što je dragocjeno pred Bogom."* (1 Pt 3,2-4)

"Ako vam je Bog dao vjerne roditelje, pitajte ih za savjet. Iznesite im svoje nade i planove, dopustite da vas oni pouče

svojim životnim iskustvom. Na taj ćete način izbjeći mnoge žalosti. Ali prije svega tražite savjet od Krista i proučavajte s molitvom njegovu Riječ.

Djevojka, vođena ovim načelima, neka izabere za životnog druga samo onog mladića čiji je karakter čist i plemenit, koji je marljiv, poduzetan i pošten, koji ljubi Boga i boji Ga se. Mladić neka izabere za ženu djevojku koja je sposobna nositi svoj dio tereta u životu, onu čiji ga utjecaj uzdiže i oplemenjuje i koja ga usrećuje svojom ljubavlju.” (PMK, 305–306)

Društveno područje i komunikativnost

Sklad se uspostavlja između istih “valnih duljina”. Mesar će se slabo slagati s vegetarijankom, iako su oboje kršćani.

Stoga treba imati na umu ono što je također važno: zvanje, obiteljsko zaleđe, radne navike, socijalni status, mišljenje i stavovi o novcu i imetku.

Tu su i pitanja zdravstvenog stanja, zdravstvenih pojava u najbližoj rodbini, navika u kući, primjerice, pomaže li izabranik ili izabranica majci, što i jednom i drugom može biti i te kako značajno u budućnosti.

Još nešto! Važan oblik sretnog braka je komunikativnost, razgovor. Vrlo je negativna pojava kad bračni drugovi ne znaju razgovarati.

To se mora utvrditi prije braka: mogu li njih dvoje razgovarati, razumiju li se. Ne slažu li se u mišljenjima, jesu li strpljivi, tolerantni, znaju li slušati suprotnu stranu ili suprotno mišljenje a da se ne ljute i ne dure. Ako takvi razgovori nisu mogući, bezuvjetno obustavite druženje.

Poštenje

“Biblija osuđuje svaku vrstu nepoštenja, ona zahtijeva poštenje u svim okolnostima. Onaj koji učini Bibliju vođom svoje mladosti, svjetlošću svoje staze, vladat će se u svemu po njezinom nauku Takav neće prestupiti nijednu notu ili najmanju titlu zakona da bi postigao neki cilj, makar zbog toga morao

podnijeti velike žrtve. On vjeruje u Bibliju i zna da ga Božji blagoslov neće moći pratiti ako se udalji od staze poštenja. Premda za neko vrijeme može izgledati sretan, ipak će na kraju požnjeti plodove svojih djela. Apostol Pavao kaže: 'Ne varajte se: Bog se ne da ismjevivati! Što tko sije, to će i žeti...' (Gal 6,7)" (PM, 313)

STVARANJE NOVOG DOMA

Prilikom razgovora koji je vodio s farizejima o rastavi braka, Isus Krist je rekao: *“Zar niste čitali da ih je Stvoritelj, kad ih u početku stvorio, ‘stvorio muško i žensko’, i da je rekao: ‘Zato će čovjek ostaviti oca i majku te će prionuti uz ženu svoju, pa će oboje biti samo jedno tijelo?’”* (Mt 19,4-5)

Tu je Isus ispravio Mojsijev izvještaj u kojem stoji da je Adam rekao “zato će čovjek ostaviti oca i majku...” Nije Adam mogao to reći u onom trenutku, već je to rekao sâm Bog.

Da bi nastavili zajednički život u braku, mladi supružnici ostavljaju roditelje i osnivaju novi dom. Tako ostavljaju obitelj u kojoj su se rodili i odrastali da bi stupili u novu obiteljsku zajednicu i postali “jedno novo tijelo”, nova cjelina, novi dom.

Načelo “ostavljanja roditelja” podrazumijeva određenu zrelost. Ne napušta dječak ili djevojčica roditeljsku kuću, već mladi čovjek, mlada djevojka. Oni, kao što kaže Salomon, *“zidaju svoju vlastitu kuću”* (Izr 24,27).

“Ostaviti” ne znači napustiti zauvijek. “Ostaviti” znači da mladić ostavlja svoje staro društvo, a djevojka svoje prijateljice. Oboje preuzimaju samostalni život i nove odgovornosti.

To “ostavljanje” starog doma, dakle, predvidio je sâm Bog. Ono je često vezano uz tugu rastanka, ali i uz radost stvaranja novog doma. Svakako je istaknuta važnost “ostavljanja” starog doma. Međutim, nije uvijek moguće ostaviti dom i kuću svojih roditelja pa mladenci ostaju u roditeljskoj kući muža ili žene. Problem kupnje novog stana veoma je prisutan u našem vre-

menu: mladi nemaju “vlastite kuće” niti materijalnih mogućnosti za novi dom.

Iz takve činjenice proizlaze problemi i poteškoće u odnosima roditelja jednog ili drugog bračnog partnera sa zetom ili snahom. Većina se dobro slaže s njegovim ili njezinim roditeljima, ali neki imaju problema i svoje odnose opisuju kao “obeshrabrujuće”, prisutno je “nezadovoljstvo”, “neslaganje”, “nepovjerenje”.

Obično takvi odnosi nastaju između svekrve i snahe, a nisu rijetki ni tamo gdje su mladi “ostavili” svoje roditelje.

U prigradskom naselju mladi bračni par je ostao u kući muževih roditelja. Roditelji su držali imanje i vodili malo gospodarstvo. Snaha je predosjećala da zajednički život s roditeljima sadrži moguće poteškoće te je predložila svekrvi da podijele poslove.

“Predložila sam joj”, priča snaha, “da jednog tjedna ona kuha a ja radim na polju, a sljedećeg tjedna se zamijenimo. Svekrva je pristala na takvu podjelu rada u kući, ali je zadržala ključeve od podruma, ostave i kuhinjskog ormara. Sve je držala pod ključem. Kad je došao moj red da radim u kuhinji, morala sam predočiti svekrvi svoj plan kuhanja i jelovnika, i to rano ujutro. Svekrva mi je tada predala namirnice, sve ih pomnjivo izmjerila na grame i zatim zaključala ormare i ostavu. Između obroka nisam smjela dati svojoj djeci nijedan sendvič bez svekrvinog dopuštenja...”

Tako se stvaraju odnosi koji nisu otvoreno neprijateljski, ali postoje i malo-pomalo se pretvaraju u gorčinu i suparništvo. Primjerice, kad svekrva zamijeti da snaha ne zna baš sve raditi u kući, ona povećava taj osjećaj nesposobnosti kod snahe te svojom superiornošću dovodi do ponižavanja snahe. Ili: svekrva se ne zna osloboditi svojeg prijašnjeg autoriteta nad sinom, ili otkrije da se snaha ne brine kako treba o njezinom sinu.

Tako se stvara nepovjerenje, krutost i neprilagodенost jedne ili druge strane, jer i ravnodušnost mladog bračnog para prema roditeljima nosi u sebi klicu hladnoće.

Ruta i Noemi

Klasičan primjer odnosa svekrve i snahe opisan je u Knjizi o Rut: *“Noemi joj reče: ‘Eto vidiš, jetrva se tvoja vratila narodu svome i bogu svome: vrati se i ti za jetrvom svojom!’ A Ruta joj odgovori: ‘Nemoj me tjerati da te ostavim i da odem od tebe: jer kamo ti ideš, idem i ja, i gdje se ti nastaniš, nastanit ću se i ja; tvoj narod moj je narod, i tvoj Bog moj je Bog. Gdje ti umreš, umrijet ću i ja, gdje tebe pokopaju, pokopat će i mene. Neka mi Jahve uzvрати svakim zlom i nevoljom ako me što drugo osim smrti rastavi od tebe...”* (Rut 1,15-17)

Rutine riječi upućene svekrvi svjedoče o njezinoj ljubavi prema njoj. Svakako, Noemi je to i zaslužila, jer je bila dobra prema svojim snahama. Ruta je imala onaj vrlo važan osjećaj pripadnosti obitelji svojeg muža te je tako usmjeravala sve svoje postupke i odnose. Takvi odnosi postoje i danas. Uvijek su utemeljeni na ljubavi, poštovanju drugoga i darivanju samog sebe.

Tri vrste problema

Većina problema u odnosima s roditeljima bračnog druga jesu posljedica:

- a) nedostatka povjerenja,
- b) nedostatka zrelosti mladog bračnog para ili roditelja,
- c) razmirica zbog navika iz prošlosti ili zbog pogrešnih procjena različitih vrijednosti.

Primjerice, *nedostatka povjerenja* u samu sebe stvara kod snahe osjećaj manje vrijednosti. Njezina svekrva nije svjesna snahinih psiholoških dvojbi te svojim primjedbama pojačava njezin osjećaj nesposobnosti. Otuda nastaju neugodni nesporazumi.

Nekiput se i kod zeta stvara osjećaj nesposobnosti da se brine za potrebe svoje obitelji, osobito kad punica ističe prednosti što ih je njezina kćerka uživala dok se nije udala za njega.

Nedostatak zrelosti izaziva sukobe, jer svekrva ili punica još nisu svjesne da je tu novi dom, a one više ne dolaze u prvi plan razgovora ili odlučivanja o sutrašnjici.

Procjena vrijednosti nije jednaka kod roditelja i mladog bračnog para u vezi s praktičnim potrebama novog doma. Procjenu različitih vrijednosti mladi moraju donositi sami i uskladiti ih prema svojim potrebama zajedničkog života. Ako su roditelji kruti i ne razumiju mlade ili im nameću svoje procjene, može doći do ozbiljnih komplikacija.

Kako rješavati takve ili slične probleme?

Jednostavno: osloboditi se klišeja, to jest predrasuda koje postoje, te prihvatiti temeljna načela opisana u poslanici Galaćanima: "... *Plod su Duha: ljubav, radost, mir, strpljivost, blagost, dobrota, vjernost, krotkost, uzdržljivost...*" (Gal 5,22)

Ta načela moraju prihvatiti sve strane u odnosima mladih i starijih. Time će biti omogućeno izbjegavanje nepotrebnih sukoba, ali i rješavanje nekih problema. Dakako, potrebni su i otvoreni razgovori i iskrena želja za boljim odnosima.

Spomenimo i dobro poznavanje samoga sebe te poštovanje drugoga, a to znači staviti se u položaj drugog. Roditelji su dužni razvijati samostalnost novog doma, a djeca moraju paziti da se u njima ne razvija osjećaj manje vrijednosti ili zaključak kako su suvišni, nepotrebni.

Moraju shvatiti da je ljubav njihovog zeta ili snahe drukčija od roditeljske ljubavi, da se razlikuje od ljubavi prema ocu i majci. Nova zajednica mladih u braku ima svoj krug koji je sužen na njih same, ali ne isključuje poštovanje i najbolje odnose s roditeljima.

Pozitivni oblik prisutnosti roditelja

Prisutnost roditelja ili njihova blizina mogu značiti oslonac za mladi bračni par, i to ne samo u fizičkom, financijskom smislu, već i u psihološkom: nisu sami na svijetu, imaju potporu s njihove strane u času kad im je potrebna.

Mladi se mogu koristiti iskustvom starijih, mogu se obogatiti njihovim znanjem. Roditelji znače vezu s prošlošću, što

daje osobit smisao sadašnjosti i ulijeva optimizam u budućnost mladih.

U svojstvu djeda i bake oni mogu uspješno pridonijeti osobnosti svojih unuka.

Stoga održavajte vezu s roditeljima, pišite im ako su udaljeni, potražite savjete od njih, slušajte ih kad vam govore i ne kritizirajte ih, već jačajte u njima svijest pripadnosti i dubokih osjećaja ljubavi.

PREDBRAČNI I IZVANBRAČNI ODNOSI

U posljednje su se vrijeme znatno promijenila moralna načela kršćanskog ponašanja među mladićima i djevojkama, a i među starijima. Kao da više ne vrijede mjerila i vrijednosti koja su ljudi donedavno poštovali. Za mladiće i djevojke kršćane, kaže Walter Kohler, nekada je bilo nedvojbeno reći "ne" za svaku intimnost prije braka, a danas neki od njih tvrde da Biblija, dapače, dopušta takve odnose.

Ako su se običaji i forme tijekom vremena i mijenjali, unatoč tome ostaje temeljno biblijsko načelo da spolni život pripada samo braku. To biblijsko načelo ne počiva na običajima drugih naroda, već se temelji na jasno izraženoj i objavljenoj Božjoj volji i Njegovom Zakonu.

Svakako, za neoženjene i neudane neće biti dovoljno citiranje biblijskih tekstova da bi bili suzdržljivi i držali se biblijskih načela. Još bi možda na nekog utjecala brojka negativnih posljedica proizišlih iz predbračnih odnosa koje prikazuju ispravnost biblijskih načela. Stoga o predbračnim odnosima treba otvoreno razgovarati s mladima i naročito isticati psihičke i pravne probleme tih negativnih posljedica.

Istina, još donedavno se malo govorilo o pitanjima spolnosti. Mnogo je toga mladeži bilo skriveno, tajanstveno, tabu-tema o spolnosti.

Danas se pak doslovce i gotovo besramno otvoreno piše, govori i pjeva o spolnosti kao nečem sasvim prirodnom te je

i normalno ako se ona zadovoljava. Treba samo više paziti, ali tu su i pilule te neće biti štete, čitaj: djeteta!

Tako mladež sluša, gleda, čita, zna sve o svemu. U tome je njihova prednost, ali i slabost. Budući da misle kako sve znaju, nikoga ne pitaju je li što ispravno ili pogrešno. Osvješćuju se tek kad se suoče s posljedicama, najčešće vrlo negativnim.

Mnogi roditelji ne slute što sve doživljavaju njihova djeca, "mirno spavaju", a probude se kad je prekasno. Stoga je sudbonosno važno informirati mladež o njihovoj budućnosti, vjerskom stavu, o izboru bračnog druga i ponašanju prema suprotnom spolu. Razdoblje mladosti je osobito lijepo, ali i puno napetosti, neizvjesnosti, puno smijeha, ali i suza, odluka i neodlučnosti.

Apostol Pavao kaže: "*Neka Riječ Kristova obilno stanuje u vama! Poučavajte i opominjte jedan drugoga sa svom mudroču... I što god htjednete reći ili učiniti, neka sve bude u ime Gospodina Isusa!*" (Kol 3,16-17)

O tome je riječ! U čije ime će tko učiniti nešto? Za kršćanina nema dvojbe, ali se i on često nade pred raskrižjem putova te ne zna sâm izabrati pravi put.

Na području morala i odnosa spolova moraju se donositi sudbonosne odluke s obzirom na odgovornost koju mi, kršćani, u bračnim odnosima imamo prema svojem Tvorcu.

Tko tu odgovornost smatra ozbiljnom, pitat će što je Božja volja i što je dobro za nju ili za njega u životu.

Biblija nije zbirka propisa, zapovijedi i zabrana, već knjiga koja upućuje na put života i daje savjete za intimni život muža i žene.

Biblija nas dalje izvješćuje: "*Kao što je bilo u Noino vrijeme, tako će biti za dolaska Sina Čovječjega. Kao što su ljudi jeli i pili, ženili se i udavali u vrijeme što je prethodilo potopu, i to sve do dana kada Noa uđe u lađu, a da ništa nisu naslućivali dok ne dođe potop i sve ih odnese, tako će biti i za dolaska Sina Čovječjega...*" (Mt 24,37-39)

Samo "jesti i piti" ili "ženiti se i udavati" ne bi bilo nikakav znak skorog Kristovog dolaska, jer se čovječanstvo od samog

početka moralo hraniti, a ženidba i udaja se održavala potpuno normalno, upravo po Božjem nalogu “plodite se i množite se”. Nešto drugo se događalo što je bilo u Noino doba, prije potopa, a dovelo je do potopa. Što je to, zapravo, bilo?

“Kad su se ljudi počeli širiti po zemlji i kćeri im se narodile, opaze sinovi Božji da su kćeri ljudske pristale, pa ih uzimahu sebi za žene koje su god htjeli... Jahve se pokaja i u svom srcu razalosti što je načinio čovjeka na zemlji...” (Post 6,1-2,6)

Dakle, stupanj pokvarenosti bio je razlog što su “sinovi Božji”, dakle Božja djeca, pripadnici Božjeg naroda, “uzimali žene koje su god htjeli”. To znači da je *slobodna ljubav* ili *seksualna sloboda* uzela maha i među pripadnicima Božjeg naroda te je potop bio neizbježan.

U našem vremenu

U članku u dnevniku “*Vjesnik*” Ante Vukasović se osvrće na knjigu Skandinavke Lizzie Bundgaard *Seksološki savjetnik za mlade*, u izdanju “Prosvjete”, Zagreb, 1995., te citira neke dijelove knjige, primjerice ovaj:

“Nije pametno navrat-nanos srljati u brak, te spisateljica preporuča brakove bez pravne forme ili životne zajednice bez vjenčanja. Dodaje: ‘Moralni stavovi o spolnosti i kršćanstvo zakleti su ‘neprijatelji’ životne radosti i prirodnog nazora o svijetu. Roditelji i učitelji krivo odgajaju djecu i mladež, jer imaju spolne predrasude i neprijateljski stav prema spolnosti... Govoriti djeci i mladeži da je predbračni spolni život nepristojan, nemoralan, grešan i nepoželjan – najveće je zlo prema savjetima tih seksoloških savjetnika. Skrajnji zaključak je da seksualna sloboda mora postati sastavnim dijelom cjelokupnog odgoja djece...’” (*Vjesnik*, 27. 4. 1995.)

Ne ohrabruju mladež na *seksualnu slobodu* samo spisi ili knjige, već i filmovi, televizija. Tu je i pornografija, droga, prostitucija, širenje perverzija svih vrsta. U “Večernjem listu” od 13. 2. 1995. Željko Pavličić se osvrće na televizijsku emisiju “Latinica”, koja je emitirana početkom te godine, te kaže:

“... Rasprava (u toj emisiji) vodila se na takav način da je, ni manje ni više, proglasila slobodni izbor za predbračne odnose čak i za djecu od 15, 16 i 17 godina... Dr. Pert Arseth, specijalist na tom području, piše: ‘Mladi se nalaze pod pritiskom eroskog tiska, televizije, filmova, što ih upravo gura u nemoral, pa završava raznim bolestima...’”

Nije onda čudo što se sve češće u crkvi vjenča mladenka u bijeloj svadbenoj odjeći, simbolu čistoće i djevičanstva, čak i simbola Kristove Crkve – čiste i bez mane, a za par mjeseci već se radaju djeca... I to je oznaka Noinog vremena.

“Pa to svi čine!”

Razni su izgovori pod kojima se krše mjerila i kriteriji biblijskih načela. Osvrnut ćemo se na neke od njih.

“Pa to svi čine”, kažu mladi opravdavajući svoje postupke. A budući da “svi to čine”, znači da nije zabranjeno. Oni, dakle, koji ne uviđaju da moraju čekati s tjelesnom ljubavi do vjenčanja uzimaju za mjerilo svojih postupaka ono što “drugi čine”, premda to nije istina, jer ne čine to svi. Takvi bi se stavovi mogli primijeniti i na druga područja, primjerice: ako drugi krađu, znači da je krađa na neki način ispravna.

Postavljaju pitanje: “Uostalom, ako je Bog usadio u nas taj nagon, zašto bi tko postavljao zabrane?” Ili: “Zašto možemo jedno prema drugom iskazivati ljubav na različite načine, a pritom uvijek isključivati seksualnost?”

Kad postavljaju takva ili slična pitanja, mladi ne mogu ili ne žele shvatiti da upravo tjelesni dio ljubavi pripada samo braku, a ne izvan njega. Iza tih pitanja stoji spolna želja, nagon za spolnom vezom, osjećaj da će njihova ljubav moći biti ispunjena samo ako se ostvari u spolnoj vezi.

Takvi osjećaji dolaze do izražaja naročito pri tjelesnom dodiru mladih koji se ljube. Potreba za blizinom i dodirom nešto je prirodno, normalno. Ako je ne bi bilo, ne bi se moglo govoriti o ljubavi. Pozadina te potrebe za dodirom je izraz spolnosti koju je Bog usadio u ljudska bića. Moramo je potvrditi iako nam stvara probleme. Taj osjećaj spolnosti izraženiji

je kod mladića nego kod djevojaka, osim ako je prerano probuđen i kod njih. Razlika u jačini nagona potekla je još od stvaranja i nitko je se ne treba stidjeti.

Pitanje je samo kako se tim nagonom može vladati. Istina, Biblija potvrđuje da je taj nagon prirodan, jer je Bog rekao: *“Plodite se...”* i *“dvoje će biti jedno”* (Post 1,28 i 2,24), ali se oba teksta odnose isključivo na brak što ga je Stvoritelj ustanovio odmah u početku ljudskog roda, jer je pritom izjavio: *“Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo.”* (Post 2,24) Sve te izjave, ovdje spomenute, čine cjelinu, upotpunjavaju se jedna u drugoj, ne stoje izvan konteksta.

Prema tome, Bog je uspostavio mjerila i vrijednosti o spolnom nagonu i odredio vrijeme i mjesto njegovog ispunjenja, a to je samo brak i bračna zajednica. Za mladiće i djevojke samo Božja Riječ može biti mjerilo i načelo u njihovim međusobnim odnosima.

“Spolni nagon je kao i potreba za jelom i pićem”

Neki uspoređuju spolni nagon s potrebom da čovjek jede i pije, te kako tijelo zahtijeva jelo i piće za svoj opstanak, to se i spolni nagon izjednačuje s tom potrebom.

Ta je usporedba potpuno pogrešna i neistinita. Muškarci i žene mogu dugo živjeti a da ne vode spolni život. Nije istina da spolno suzdržavanje dovodi do duševnih bolesti.

Možemo dodati da se jesti i piti odnosi samo na vlastitu osobu, a spolna veza uvijek zahtijeva i drugu osobu. Kod te druge osobe, naročito kod žene, stvaraju se duboki duševni tragovi zbog muškarca kojem se ona prvi put predala. Postoje i posljedice koje mogu biti veoma tragične.

“Zašto čekati brak?”

Kad mladi pitaju zašto moraju čekati do braka, ne znaju kad brak počinje. Već samo pitanje “zašto čekati brak?” znači

kako su mladi svjesni da se sve što se događa “do braka” ne događa u braku, već izvan njega.

Pitanje ide dalje: “Zar brak ne počinje kad dvoje kažu jedno drugom ‘da’? Zar to ‘da’ mora biti izrečeno upravo pred matičarem ili svećenikom? Zar brak nije stvar samo dvoje koji se ljube, a ne javnosti?”

Sva su takva i slična pitanja jednostrana. Brak je uvijek bio (i danas je) stvar javnosti, a mi smo svi dio te javnosti. Sav naš život uglavnom se odvija u javnosti, a ne samo u našem stanu. Dakle, sve što se događa u javnosti podliježe čvrstom redu i zakonitosti, pa i brak, jer je vezan istodobno za prava i obveze.

Potvrda o sklopljenom braku vrlo je važan dokument. To je pisana potvrda javnog obećanja pred Bogom i ljudima da će jedno drugo ljubiti i da će biti vjerni svojem izabraniku do smrti. Ako netko smatra da je samim spolnim činom sklopio brak, ne shvaća ozbiljno ni ljubav ni vjernost, čak ni kad to s mnogo riječi obećava prije braka. Takvi nazori i veze donijeli su i donose samo poteškoće i krize, a vrlo su česti i raskidi takvih “brakova” prije braka. Posljedice su uništeni život i duševna stradanja iz kojih je vrlo teško izići.

“Nužno je utvrditi slažemo li se!”

Obično mladići znaju načeti temu o slaganju. Naime, postavljaju pitanja spolnog slaganja u budućem braku. Kako bi to unaprijed znali, predlažu djevojkama da to prije utvrde.

Tko predlaže takvo što, pokazuje površnost svojih osjećaja. Djevojka nije roba ili stroj kojeg treba iskušati prije konačne kupnje pa tek tada kupiti ili ostaviti nakon probe ili uporabe.

“Slažu li se” mladić i djevojka ili “odgovaraju li jedno drugom”, nije pitanje anatomije, već duha i duše. Postoji li neki problem, čovjek to zna i prije “probe”. A predbračno iskustvo nije nikakva prednost nego je, naprotiv, korak unatrag.

S druge strane, takve želje pokazuju samo slabost karaktera, nezrelost za brak, visoki stupanj sebičnosti i predispoziciju za nevjernost.

Sve se to odnosi i na tzv. “peting” (što znači da je sve dopušteno, osim samog spolnog čina), u kojem mladi pokušavaju zadovoljiti svoju spolnu želju. Nesuzdržana ruka je opasna ruka koja poseže za prisvajanjem iz puke sebičnosti.

“Dokaži da me ljubiš!”

To je uobičajena, otrcana fraza. Kad mladić pita djevojku ljubi li ga ona doista te zatraži da mu dokaže ljubav svojim predanjem u spolnom činu, djevojka je često spremna na sve samo da mu dokaže ljubav. Međutim, kad on kaže: “Volim te” i traži njezin dokaz ljubavi, kao da zapravo kaže: “Ja volim samo sebe i želim iskoristiti tvoje tijelo za vlastito zadovoljstvo!” On želi “vlastitu sitost”, samo tjelesno zadovoljenje svojih tjelesnih želja.

U tim “dokazima ljubavi” nema ljubavi. Stoga su i posljedice veoma žalosne.

“Vjenčanje je formalizam kojeg nema ni u Bibliji”

Tako govore oni koji ne poznaju Bibliju, a žele se opravdati za nebiblijske postupke. Uistinu, ne postoji u Bibliji nijedno poglavlje ili tekst koji bi opširno i u pojedinostima raspravljao o intimnim odnosima prije braka, ali se u mnogim tekstovima i primjerima u knjizi nalazi jasna smjernica po kojoj njezini sljedbenici, kršćani, moraju uskladiti svoje ponašanje ako uopće žele ostati Kristovi sljedbenici.

Ta smjernica čestitosti, poštenja, vjernosti i morala u Bibliji nikada nije označavala pretjerano polaganje važnosti na formu i konvencionalne oblike ponašanja, već je polazila uvijek od Božje volje i Njegovog Zakona. Ono što je bilo protiv Božje volje, bilo je i protiv Zakona i uvijek se nazivalo grijehom. Nije čudno što i apostol Pavao govori o tome: *“Dakle, neka više ne vlada grijeh u vašem smrtnom tijelu, tako da vas podvrgne njegovim požudama! Niti više dajite svojih udova kao oružje nepravdednosti u službu grijeha!...”* (Rim 6,12-13)

U starozavjetno doba svadbeni su običaji bili zapravo čvrsta javno-pravna forma vjenčanja, koja se držala tadašnjih valjanih pravila i zakona unutar tih običaja. Dok se Samson još držao Boga i dok je "Jahvin Duh bio s njim", obratio se roditeljima, kao što je tada bio običaj, te im rekao: "*Opazio sam u Timni djevojku među filistejskim kćerima: oženite me njo-me.*" (Suci 14,2)

Iako je djevojka bila iz neprijateljskog plemena, iz tog teksta se vidi da se mladić obraća roditeljima da zaprose djevojku kojom se želio oženiti.

U daljnjem postupku i rodbina, odnosno djevojinu roditelji, daju suglasnost, a pitaju i djevojku za njezin pristanak, kao u slučaju Rebeke: "*Dozovu Rebeku pa je upitaju: 'Hoćeš li poći s ovim čovjekom?' Ona odgovori: 'Hoću.'*" (Post 24,58)

Time zaručnica daje svoju suglasnost te se mladi par zaručuje. Zatim slijedi svadbena svečanost.

Na dan kad se zaručnica odvodi, zaručnik dolazi sa svojim prijateljima u kuću njezinih roditelja. Ondje ga očekuje zaručnica, a on baca na nju svoj plašt i odvodi je u kuću svojih roditelja: "*Povala bih te i uvela u kuću majke svoje koja me je odgojila...*" (Pj 8,2)

Pridružuju im se uzvanice (Mt 25,1-10), a sama svadba znala je potrajati i sedam dana.

Osim svadbene gozbe (Post 29,22; Suci 14,12.17) opisana je i svadbena noć (Suci 15,1; Ps 19,5) s pripremljenom ložnicom u posebnom šatoru ili baldahinom zvanim *huppa* (Joel 2,16; Post 29,23). Možemo spomenuti i ritual dokazivanja djevičanstva (Pnz 22,13-21), koji se sačuvao i poslije.

Iz svega proizlazi velika zablude kad netko ustvrdi da je u Starom zavjetu sâm spolni odnos označavao brak. Ispunjenje javno-pravnih koraka bilo je i u ono doba na prvom mjestu, a sâm *copula carnalis* (spolni čin) imao je sporedan značaj, jer slijedi nakon spomenutih običaja. To se čak vidi i iz Hamurabijevog zakona, članak 128, koji propisuje i ističe zakonske forme braka i kod neznabožaca.

Dakle, da bi se spriječila svaka lakomislenost, Bog je dao Izraelu zakone koji su jasno ukazivali da su spolni odnosi pri-

padali samo javno-pravnom braku. To jasno proizlazi i iz nekih biblijskih tekstova koje ćemo samo označiti, a čitatelj ih može doslovno naći u svojoj Bibliji.

Biblijski tekstovi

“Zetovi”

“Iziđe Lot da to kaže svojim budućim zetovima koji namjeravahu uzeti njegove kćeri...” (Post 19,14)

Naziv “zetovi” (hebr. *hatayw*) pridodan je zaručnicima Lotovih kćeri po običaju onog vremena, ali oni tek “namjeravahu uzeti njegove kćeri”. Dakle, među njima nije bilo nikakvih spolnih odnosa.

“Uvede u svoj šator...”

“Tada Izak uvede Rebeku u svoj šator i uze je sebi za ženu...” (Post 24,67)

Ovim se biblijskim tekstom mladež često služi da bi opravdala predbračni život.

Takvo mišljenje odnosno zaključak proizlazi samo ako se uopće ne čitaju prethodni redci, iz kojih se jasno može vidjeti što je sve bilo prije toga. Ovaj 67. redak samo je zaključak prijašnjih događaja.

Izak i Rebeka, naime, nisu zasnovali tajni brak. U molitvi i uz suglasnost oca Abrahama, Rebekinih roditelja i rodbine nevjesta je javno dovedena zaručniku, a on je tek tada odveo u svoj šator.

Bio je to određeni redosljed vjenčanja po zakonu i običajima onog vremena.

“Tako je Jakov služio”

“Tako je Jakov služio za Rahelu sedam godina, ali mu se učinile, zbog ljubavi prema njoj, kao nekoliko dana.” (Post 29,20.21)

U ovom je tekstu opisana Jakovljeva ljubav prema Raheli. Uočljivo je da Jakov u tom sedmogodišnjem razdoblju nije imao spolnu vezu s Rahelom. Tek nakon javnog sklapanja bra-

ka, što se očitivalo u javnoj svadbi (29,22), Jakov je “prišao Raheli” (29,30).

Nakon sedam godina služenja Jakov je zahtijevao od Labana: “Daj mi moju ženu” (hebr. *išti*). On je samo naziva svojom, premda mu još nije bila žena.

“Ako tko zavede djevojku”

“Ako tko zavede djevojku koja nije zaručena i s njom legne, neka za nju dadne ženidbenu procjenu i uzme je za ženu.” (Izl 22,15-16)

Tko bi djevojku nagovorio na spolni odnos, morao se nje i oženiti. Taj odnos s njom, prema tome, nije bio nikakav početak braka. Štoviše, djevojčin otac je mogao i odbiti vjenčanje, da ne bi djevojka zbog tog posrtaja s pogrešnim čovjekom pala konačno u njegove ruke i tako se unesrećila.

“Ima li koga da se zaručio”

“Ima li koga da se zaručio a nije se oženio? Neka se vrati domu svome...” (Pnz 20,7)

Tu stoji: “Ima li koga da se zaručio a nije se oženio?”, pitanje koje se postavljalo pred boj. Hebrejski izraz *aras* (zaručen) ovdje je upotrijebljen u pogodbenom načinu, odnosno kad je unaprijed načinjen dogovor – ugovor (*mohar*) s djevojčinim roditeljima o braku s njihovom kćeri te ju je mladić imao pravo nazivati svojom zaručnicom (“*nije je još odveo*”, Daničić) iako je još djevojka.

To je isto pravilo bilo i u doba kralja Davida u vezi s Mikalom (2 Sam 3,14), koju David naziva svojom ženom, jer je ona već bila “ugovorena” ili “isprošena” (*mohar*), a da do spolnog čina još nije došlo.

Dakle, ugovorom ili isplatom *mohara* isprošena se djevojka već nazivala ženom svojeg budućeg muža, a da nije bilo spolnog odnosa.

“Ako čovjek u polju...”

“Ako čovjek u polju naiđe na zaručenu djevojku i silom legne s njom, onda neka se pogubi samo taj što je s njom

legao, a djevojci nemoj ništa..." (Pnz 22, 25, te od 13. do 29.) U ovom se poglavlju nalaze tekstovi koji upućuju na biblijska načela iz kojih proizlazi da se spolni odnos ograničavao samo unutar braka.

Svaki spolni odnos prije ili izvan braka bio je prijestup božanskog reda i načela te je morao biti i drastično žigosan. Gubitak djevičanstva izvan braka bio je sramotan ne samo za djevojku, već i za cijeli narod.

Možda se zgražamo pri čitanju tog poglavlja kad vidimo kako su kazne bile drastične, ali istodobno možemo utvrditi da je Bog, još u ono doba, ozbiljno uzimao brak i uz pomoć takvih kazni pokušao odvratiti narod od grijeha.

Od 23. do 29. retka istog poglavlja vidimo da je odnos s djevojkom koja je bila zaručena za drugog čovjeka značio preljub te se počinitelj nije od nje smio rastaviti. Ispravak njegove lakomislenosti neposredno nakon vjenčanja nije bio moguć.

"Ne činite zla..."

"Tad izide domaćin iz kuće i i reče im: 'Ne, braćo moja, ne činite zla..."" (Suci 19,23 i dalje)

U Starom zavjetu postoji izraz *nebalah*, od hebrejske riječi *nabal*, što znači stidjeti se, bezakonje, sramotno djelo, sramota, neodgovorno postupanje. Tom se riječju označavalo nekontrolirano nemoralno ponašanje (Suci 19,23; 20,6,10), predbračni odnos (Post 34,7; 2 Sam 13,12), gnusno djelo koje se u Izraelu nije smjelo dogoditi jer je bilo sramotno.

"Naumi je potajno napustiti..."

"Ali prije nego se zajedno nastaniše, pokaza se da je začela po Duhu Svetom. Nato Josip, muž njezin, jer je bio pravedan i jer je nije htio javno sramotiti, naumi je potajno otpustiti..."" (Mt 1,18-19)

U daljnjem tekstu je opisano rođenje Isusa Krista i ponašanje Josipa, Marijinog muža. Po tekstu iz Ponovljenog zakona 22. poglavlja, a po zakonu koji je tada vrijedio u Izraelu, znamo da je zaručnicu trebalo kazniti kamenovanjem, jer je imala odnose s drugim čovjekom. Možemo zamisliti što bi značilo za

Mariju da ju je Josip htio “javno osramotiti”. U istom poglavlju, u 25. retku, saznajemo da se Josip i Marija za vrijeme zaručništva “nisu sastajali”, niti je on “znao za nju” dok nije rodila svojeg prvorođenca. Poslije su živjeli normalno u braku. O Isusovoj braći je zapisano u Mt 12,46-47; 13,55; 1 Kor 9,5; Gal 1,19.

O biblijskim osobama

Dina i njezina braća

Budući da je Sihem spavao s Dinom, htio se njome vjenčati jer ju je ljubio (Post 34,3.4). Jakov je označio njegov odnos s Dinom kao sramotu svoje kćeri, ali je pristao na vjenčanje uz uvjet da se mladić i muška rodbina obrežu i tako postanu pripadnici izraelskog naroda.

Međutim, Jakovljevi su sinovi, Dinina braća, izvršili strahovitu odmazdu smatrajući da je Sihem postupio s njihovom sestrom kao s bludnicom (31. redak).

U tom biblijskom izvještaju ponovno nalazimo riječ *ne-balah*, sramota (Post 34,7), iako je Sihem ponudio *mohar* (dogovor o obeštećenju) po 12. retku. Iz svega, dakle, proizlazi jasan zaključak: predbračni je odnos bio sramotan čin u Izraelu.

Amon i Tamara

Amon se zaljubio u svoju polusestru Tamaru, čak se “*razbolio od ljubavi*” (2 Sam 13,1.2). Već u početku se vidi da njegova želja za njom nije bila prava ljubav (redci 3-9) te kako ju je, po savjetu svojeg prijatelja, lukavo doveo k sebi.

Kad su napokon ostali sami, čula je Tamara što joj Amon predlaže: “*Hodi, lezi sa mnom!*” (redci 10-11). Ona to odbija riječima: “*... Nemoj, brate moj...! Ne sramoti me, jer se tako ne radi u Izraelu. Ne čini takve sramote! Kuda bih ja sa svojom sramotom? A i ti bi bio kao bestidnik u Izraelu!*” (redci 12-13)

Daljnje Tamarine riječi pokazuju da nije bila ravnodušna prema Amonu te da je bila spremna udati se za njega. Amon

se mogao njome oženiti, po običajima onog vremena, kao što se oženio Abraham Sarom, svojom polusestrom (Post 20,12), ali on je htio samo spolni odnos s njom. Tamari je to bio sramotan čin te ona predlaže Amonu: *“Nego govori s kraljem, on me neće uskratiti tebi.”* (redak 13.)

Ali Amon je gluh na njezine riječi te uzima silom ono što nije smio uzeti prije braka. Ali se tada dogodilo ono što se obično i danas ponavlja u predbračnom odnosu: čovjekova nagonska, tjelesna ljubav pretvara se u odbojnost i mržnju: *“Nato je odmah zamrzi silnom mržnjom..., te dozva momka koji ga je služio i zapovjedi mu: ‘Otjeraj ovu od mene, izbaci je i zaključaj vrata za njom!’”* (redci 15-17)

Svršetak ove “ljubavne priče” je tragičan. Tamara plače, otac David se razgnjevio, a nakon dvije godine Abšalom ubija Amona. Amon je učinio gnusan grijeh, blud i sramotu u Izraelu i za to je platio glavom.

Priča je prastara, ali djelo koje se u njoj opisuje vrlo je aktualno. “Tako se ne radi u Izraelu!” uzviknula je ona. Je li to bio izraz straha u Tamari ili ona tim riječima izriče Božje načelo? Netko bi možda danas uzimao njezine riječi kao zastarjele i neobvezatne, ili bi rekao “To se danas svugdje radi!” Svakako, to se danas radi oko nas, u svijetu, ali kršćani tako ne čine!

Žena Samarijanka

U razgovoru sa ženom Samarijankom Isus ističe da čovjek s kojim ona živi nije njezin muž, da živi izvanbračno (Iv 4,16-18). Drugim riječima, njezin odnos s tim čovjekom nije brak.

A ako se to već dogodilo?

Učinjena je sramota, grijeh, blud, krivnja pred Bogom i Crkvom. Hoće li se sada okrenuti jedno od drugoga, kao da ništa nije bilo te početi “novi život”, ili sve “ispočetka” s novom osobom?

Ne, nikako ne! Bog je objavio svoju milost i oprost svakome tko se kaje i priznaje te ispravlja i popravlja: “Tko skriva

svoje grijehе, nema sreće, a tko ih ispovijeda i odriče ih se, milost nalazi.” (Izr 28,13) Kako se popravlja? Vjenčanjem u najkraćem roku.

Posljedice predbračnog života

Dr. A. Charles Kinsey ušao je u svjetske enciklopedije nakon što je ispitao spolni život 19.000 parova i napisao o tome dvije knjige. On navodi deset razloga protiv predbračnog života:

- opasnost od zaraze,
- neželjena trudnoća,
- mogućnost pobačaja,
- jak osjećaj krivnje,
- psihički poremećaji, osobito kod djevojaka,
- nemir radi kršenja moralnih pravila,
- opasnost da se brak kao takav zanemari,
- opasnost od frigidnosti,
- nesposobnost za brak,
- velika opasnost da se i nakon ulaska u brak nastavi “slobodan život”.

U dvjema studijama zaključak je sljedeći: “Mnogi autori smatraju napokon da suzdržavanje od intimnih odnosa prije braka ide u prilog duševnom i tjelesnom razvoju pojedinaca.”

Dr. Kremer citira dr. Kinseyja i odlučno zastupa potrebu predbračnog suzdržavanja kao uvjeta za sretan brak. Tvrdi da veliki broj muškaraca ne bi stupio u brak s djevojkom slobodnog života. Prema anketi provedenoj u Francuskoj, više od 70 posto iskusnih supružnika izjavljuje da predbračni život štetno djeluje na brak. Statistika u SAD-u navodi kako 78 posto stabilnih žena tvrdi kako im se brak raspao zato što su već sve iskusile prije braka. Jedan seksolog kaže:

“Za mlade ljude bolje je da se suzdržavaju od seksualnih odnosa... Takva suzdržljivost ne ostavlja tragove na tjelesnom ni psihičkom biću.

Seksolozi, psiholozi, sociolozi i liječnici odlučno izjavljuju da mladić koji živi poligamno prije braka nije sposoban u

braku živjeti monogamno ni svoju ljubav nesebično pokloniti osobi koju je izabrao..." (*Večernji list*, 13. 2. 1995.)

Za spolne odnose između dvaju ljudskih bića potrebno je vrijeme, osjećaj sigurnosti, intimna atmosfera, a toga izvan braka nedostaje. Namjesto toga vladaju sebični nagoni, strah da će netko naići, strah od trudnoće. Osim toga, sve što je zabranjeno obavlja se u tajnosti, na brzinu, u strahu od kazne.

U tim odnosima što ih je Bog ustanovio, a ljudi ih zloupotrebljavaju, vrlo je važno to što je Bog usadio u djevojčino srce takve duševne strukture koje se mijenjaju kad se ona predaje prvi put. Od djevojke postaje žena i duboko se veže za čovjeka kojem se predala. Bog je usadio te duševne promjene u ženin život da bi doista omogućile čvrste veze muškarca i žene u braku.

A što se još događa kad djevojka, koja se i duševno vezala za onog kome se predala, bude od njega napuštena? Ona se nikada neće moći osloboditi tog osjećaja povezanosti, već će cijelog života nositi gorčinu razočaranja.

Djevojka unosi u spolni odnos i osjećaj ljubavi, a ne samo želju za spolnim doživljajem, što je kod mladića mnogo rjeđe. Tu činjenicu uvijek iznova potvrđuju mnogobrojna iskustva, a ako ima iznimaka, one samo potvrđuju pravilo.

Čak i kad se djevojka poslije uda za drugog čovjeka, rane ne zacjeljuju. Brak je opterećen predbračnim događajima te ostaju duboki ožiljci na duši.

Vratimo se Bibliji! Psalmist David je u 38. psalmu opisao posljedice svojeg grijeha: duhovne kazne (1. i 2. redak), tjelesne tegobe (3-10), izolaciju (11-16), strah (17-22). U Davidovom je slučaju njegov grijeh jednak grijehu predbračnog života.

Prava ljubav

"Ljubav koja nema boljeg temelja od tjelesnih zadovoljstava bit će tvrdoglava, slijepa i neobuzdana. Čast, istina i svaka plemenita i uzvišena sila razuma bit će podvrgnuti strastima. Čovjek okovan lancima ove zaslijepjenosti ne čuje glas razu-

ma i savjesti, nikakav dokaz ni molba ne mogu ga navesti da vidi ludost svoga puta.

Prava ljubav nije jaka i neobuzdana strast. Naprotiv, ona je po prirodi mirna i duboka. Ona se ne zaustavlja na vanjštini, već je privlače unutarnje osobine. Ona je puna mudrosti i rasuđivanja, i njezina je odanost stvarna i trajna..." (TSD, 42)

Tri "nazoviljubavi"

Kažemo "nazoviljubavi" jer postoje takozvane ljubavi koje nisu prave. Postoji velika razlika između izražavanja erotičnih osjećaja – simpatije, udvaranja i ljubakanja – i prave ljubavi kod mladeži.

Simpatija je sklonost prema suprotnom spolu, a s pravom ljubavi ima veze samo toliko što se mladić i djevojka dobro razumiju, rado družu i traže društvo jedno drugog.

Simpatija može biti nagovještaj, najava ljubavi, ali za razliku od prave, zrele ljubavi, nedostaje joj spremnost za jasne odluke, spremnost jedne ili druge strane za ulazak u punu i trajnu životnu zajednicu.

Za simpatiju se još može reći da je početno prijateljstvo dvoje mladih, ali ono prijateljstvo u kojem se izražava poštovanje i povjerenje. To prijateljstvo ne traje dugo, jer između osoba suprotnog spola ubrzo prelazi u dublje osjećaje.

Udvaranje ili **flert** je igra s ljubavlju, svjesna igra koja sadrži neke izraze ljubavi uz opasnost da osjećaji nadvladaju razum. Obično završava gorkim okusom koje donosi razočaranje i gubitak vjere u pravu ljubav.

Ljubakanje je vrsta neobvezatnog eksperimentiranja s nekim oblicima i izrazima tjelesne ljubavi, poljupcima, dodirrom. To je prolazna ljubav koja nježnošću pobuđuje nadu u trajnu vezu, ali u sebi nosi i klicu frustracije, osjećaj izigranosti. Ljubakanje postaje opasno kad prelazi u peting, tj. sve je dopušteno osim samog spolnog čina, što vodi u bludnost.

Prava ljubav se prepoznaje kad dvoje izražavaju jasnu, obostranu želju i spremnost za punom, isključivom i trajnom bračnom zajednicom.

Što je samozadovoljavanje

Poznati znanstvenik Kinsey u svojim je istraživanjima i anketama utvrdio da se oko 90 posto mladeži od 12 do 15 godina samozadovoljava. U tom su broju uglavnom dječaci, ali nije mali broj i ženske mladeži uključen u gornji postotak. Tijekom sljedećih godina broj se smanjuje na 60 posto.

Mladi pribjegavaju samozadovoljavanju pod utjecajem društva u kojem se kreću, literature i časopisa, filmova te iz radoznalosti. Prisutan je osjećaj krivnje i nemoći da se od toga odviknu.

Roditelji i odgajatelji trebaju otvoreno razgovarati s mladima. Treba početi s "higijenom fantazije" i objasniti im učinak na njihovu duhovnu odgovornost, ali ne primjenjivati nikakve kaznene mjere.

Biblija se često citira pri spomenu na samozadovoljavanje, i to slučaj s Onanom (Post 38,6-10), premda on nema nikakve veze sa samozadovoljavanjem.

Međutim, Biblija vrlo ozbiljno upozorava mladež na visoku moralno-duhovnu istinu koja održava čistoću tijela, duše i duha svakog kršćanina, a ona glasi: "*Ne znate li da ste hram Božji i da Duh Božji prebiva u vama? Ako tko razara hram Božji, njega će Bog razoriti, jer je svet hram Božji, a taj ste vi*". (1 Kor 3,16-17)

Što je blud

Riječ blud označava spolni odnos koji je nedopušten i razvratan. Na grčkom jeziku za blud stoji samo jedna riječ: *porneia*, a otuda i pojam "pornografija".

Možda je u početku riječ *porneia* označavala javnu prostituciju, ali ista riječ u Novom zavjetu, kao i naši izrazi *blud* i *razvrat*, ima šire značenje.

Budući da Božja Riječ od početka do kraja uči da zakonska spolna veza pripada samo braku, svaka predbračna spolna veza je nezakonita te se naziva blud i razvrat. Isti izrazi vrijede i za druge spolne veze izvan braka.

Razlika u izrazima je jasna kad se u Novom zavjetu označuju blud, bludništvo, preljub, preljubništvo: “... Jer će bludnicima i preljubnicima suditi Bog.” (Heb 13,4) “... I bludnike... i za sve drugo što je protivno zdravoj nauci...” (1 Tim 1,10) “Općenito se čuje da među vama ima bludnosti...” (1 Kor 5,1)

Predbračni spolni odnos je blud, bludnost; nedopusšten je jer uništava Božji red i znak je pobune protiv Boga. Krist je rekao: “Jer iz srca dolaze zle misli, ubojstva, preljubi, bludnost, krađe, lažna svjedočanstva, psovke. To ukalja čovjeka...” (Mt 15,19-20)

Apostol Pavao još ističe: “Nemojte se varati! Ni bludnici... neće baštiniti kraljevstva Božjega.” (1 Kor 6,9-10)

Budući da sve citirane riječi jasno govore kako spolni odnosi prije braka izazivaju Božji gnjev i sud, nepotrebno je pitati zašto treba čekati brak.

Što je preljub

Riječju *preljub* označava se prekršaj bračne vjernosti. Drugim riječima, preljub je spolni odnos bračnog druga s trećom osobom, što je Bog zabranio svojom zapovijedi: “Ne učini preljuba!” (Izl 20,14)

Na taj način Bog štiti brak i obitelj. On je ustanovio brak, sudjelovao u “sastavljanju” muškarca i žene. To “sastavljanje” je tajna kao što je i ljubav tajna. Bog tako čvrsto veže duboku unutrašnjost dvaju ljudskih bića da oni mogu i trebaju ostati cijelog života tako “vezani”.

Isus Krist ide još dalje: “Čuli ste da je rečeno starima: ‘Ne čini preljuba!’ A ja vam kažem da je svaki koji s požudom pogleda ženu već – u svom srcu – s njom učinio preljub...” (Mt 5,27-28)

Preljub, dakle, počinje još sa željom za spolnim odnosom koju u svojem srcu gaji oženjen muškarac ili udana žena prema osobi suprotnog spola. “Željati” ovdje znači stvarati planove kako ostvariti spolni odnos izvan braka s trećom osobom. Kovanje planova je već preljub prije samog odnosa.

Po Kristovim riječima u Mt 15,19, da iz srca dolaze zle misli, preljub počinje još u mislima. To potvrđuje i apostol Pavao u 1 Kor 6,9 i Heb 13,4.

“Prije nego što kršćanin učini neki javni grijeh, u njegovom se srcu odvija, svijetu nepoznat, dugi prethodni proces. Njegov se um ne srozava odjednom od čistoće i svetosti k pokvarenosti, izopačenosti i zločinu. Potrebno je vrijeme dok se bića, stvorena po Božjem obličju, ne spuste do sotonske izopačenosti. Mi se preobražavamo prema slici koju gledamo. Onaj koji se bavi grešnim mislima postupno će se toliko promijeniti da će sa zadovoljstvom gledati grijeh nad kojim se ranije gnušao.” (PO, 198)

Još o bludu i preljubu

Spisateljica Ellen G. White u svojim djelima upotrebljava riječ *familiarity*, a ta engleska riječ znači intimnost, prisnost. Upotrebljava je 30 puta, od toga 25 puta u vezi s našom temom. Bliskost izvan braka među suprotnim spolom otvara vrata kušnji i slabi otpornost moralne snage. Svaka izvanbračna intimnost odnosno bliskost između spolova, bez obzira je li riječ o oženjenim ili udanim osobama, ili između mladića i djevojaka, korak je prema grijehu. Ona još upotrebljava riječ *chastity*, čisto, suzdržljivo, ili osobina čistoće na području morala, a riječju *fornication*, što znači nemoralnost, bludništvo, označava gnusni grijeh. Riječju *fornication* označava spolne odnose neudanih i neoženjenih osoba, kao i odnose oženjenog s neudanom ženom ili udane žene s neoženjenim muškarcem, ili pak oženjenih s tuđom ženom ili udanih s tuđim mužem. Predbračne odnose smatra prekršajem Božje zapovijedi i grijehom.

Izrazom *marriage privileges* (bračne prednosti) ona označava dopuštene spolne odnose u braku.

“Sotona trijumfira, a Bog je osramoćen kad mladići i djevojke žrtvuju svoju čast. Nesretna i slijepa zaljubljenost povlači za sobom gubitak časti, i svadba takvih osoba ne može se proslaviti s Božjim odobravanjem.” (PO, 321)

“Kad ljudi i žene padnu pod zavodnički utjecaj Sotonine sile, gotovo ih je nemoguće izvući iz ove strašne zamke i pomoći im da opet imaju čiste misli i jasno shvaćanje o Božjim zahtjevima... Kad je tako u srcima ljudi sniženo mjerilo morala, njihovo shvaćanje postaje izopačeno, i oni gledaju na grijeh kao na pravdu, i na pravdu kao na grijeh...”

Ako netko radije traži društvo onoga čije su misli nečiste i koji živi raspuštenim životom radije negoli u društvu moralnih i poštenih ljudi, to je siguran znak da se njihovi ukusi i sklonosti slažu i da je njegov moral veoma nizak. Ove zavedene i zaslijepljene duše nazivaju ovaj niski stupanj morala visokom i svetom srodnošću duha, duhovnim skladom. Ali apostol Pavao vidi u tome utjecaj ‘duhova pakosti ispod neba’ (Ef 6,12), protiv kojih se treba boriti svom silom.” (RS II., 24)

“Da se Eva uzdržala stupiti u razgovor s kušačem, sigurno bi se sačuvala od Sotonine zamke. Ali ona se usudila stupiti u vezu s njim, i pala je kao žrtva njegovog lukavstva. Tako on još i danas mnoge savlađuje. Oni sumnjaju i kritiziraju Božje zahtjeve i namjesto da slušaju božanske propise, prihvaćaju ljudska shvaćanja iza kojih se kriju samo Sotonini planovi...”

(Sotona) ističe pred svijetom slobodu koju oni mogu uživati pod njegovom blagom vladavinom, nasuprot ropstvu koje donose stroge Jahvine naredbe. Na ovaj način uspijeva odvratiti duše od vjernosti Bogu.” (VB, 432,435)

“Neki uviđaju da je grijeh popustiti svojim željama, ali se izgovaraju time što ih ne mogu pobijediti. Ovo je strašno priznanje jednog kršćanina. ‘Da odstupi od nepravde svaki koji spominje ime Gospodnje.’ (2 Tim 2,19) Kako to da ovi kršćani ne mogu pobijediti svoje tjelesne želje?... Duhovni život je zamro i duša je ostala sputana lancima niskih strasti...” (OS, 415)

“Tvoje shvaćanje bračnog odnosa nije bilo ispravno. Bračni zavjet ne može ništa raskinuti niti poništiti, osim obećaćenja bračne postelje. Živimo u opasnom vremenu, kada ne možemo biti sigurni ni u što, osim u čvrstu, nepokolebljivu vjeru u Isusa Krista... Svojim rasuđivanjem ne možeš opravdati

svoja shvaćanja. Ljudi nemaju prava da sami sebi stvaraju zakon, da izbjegavaju Božji Zakon i udovoljavaju svojim sklonostima. Oni se moraju prikloniti Božjem uzvišenom moralnom načelu pravde...

Bog je spomenuo samo jedan razlog zbog kojega jedna žena može napustiti svoga supruga ili muž svoju ženu, a to je preljub..." (TSD, 314–315)

Prijateljstvo bez seksa

Walter Nitsche u svojoj knjizi prenosi Karlov i Helenin razgovor. Hodaju već tri mjeseca i redovito se sastaju. Upoznali su se na fakultetu. Karlo studira fiziku, a Helena engleski i francuski jezik.

Jedne večeri, dok su šetali, Karlo je rekao Heleni:

– Helena, dogovorili smo se da malo porazgovaramo o nama, o našim odnosima, ali ti si večeras tako šutljiva, kao da si odsutna! Zar me ne voliš više, Helena?

– Volim te, Karlo – odgovorila je Helena i toplo stisnula Karlovu ruku.

– Dobro, pa što ti je onda? Zar se bojiš intimnijih odnosa?

– Ne, od toga nemam straha – odgovorila je Helena i spustila pogled – ali sam uvjeren da tek u braku možemo biti intimni.

Kad je to izrekla, pogledala je opet otvoreno Karla u oči. Karlo se iznenadio i promućao:

– Pa to je neshvatljivo, to ne može biti istina! Živiš li ti u srednjem vijeku?

– Molim te, Karlo, ne budi nepristojan! Imam jasne razloge za svoj stav.

– Oprosti, Helena, ali to me tako iznenadilo! Pa svi to danas čine! Stoga nisam očekivao takvo mišljenje.

– Prvo i prvo, dragi Karlo, nije točno da svi to danas čine – odgovorila mu je Helena. – A drugo, uzimaš li ti mjerila ovog svijeta?

– Ne, svakako ne – umirivao ju je Karlo – ali oboje smo mladi ljudi koji razmišljaju, zar ne? Pogledajmo stvar pod po-

većalom. Ako mladić nije spolno aktivan, bit će paraliziran, nesposoban...

– Nikako, Karlo! Spolna nesposobnost ne nastaje zbog nedostatka spolne aktivnosti, već kad se spolnost smatra nekim đavolskim izumom ili razvratnošću. Međutim, ja nisam takva. Nisam frigidna, već svjesno želim tako nešto doživljavati tek u braku.

– Znači, smatraš da ta želja postoji samo u meni?

– Točno, Karlo.

– Pa onda ti je jasno, Helena, da je to kao kad je čovjek gladan i žedan. Tko ne jede, gladovat će. Zašto ja ne bih mogao svoju spolnu želju zadovoljiti kad mi je kao čovjeku dana?

– Da bi ostao na životu, moraš jesti, ali to ne bih mogla reći za spolnu aktivnost. Uostalom, Karlo, upala mi je u oči ta tvoja ideja o “zadovoljenju želje”. Pa nije djevojka komad čokolade koji se uzima da se “prezalogaji” kako bi se zadovoljila želja. Ne postojim da bih zadovoljavala tvoje spolne želje!

– Nisam tako mislio.

– Znaš, Karlo, ja svoju spolnost želim promatrati kao dar kojim tebe, moj najdraži, želim usrećiti, a svakako znam da ćeš i ti mene usrećiti. Ali želim da ta intimna veza počne u odgovarajućem zaštitnom prostoru, dakle unutar pravnog ozračja. Kad netko ima neku želju, ne znači da je mora što prije utažiti. Svakako nećeš razbiti izlog čim vidiš pecivo ili kruh u izlogu i zgrabiti ga da bi zadovoljio svoju želju ili glad. Želje su nam tu da ih na pravi način i razborito utažimo, a intimni odnos zahtijeva zaštitni okvir braka...

– To ti kažeš, draga, ali jedno je jasno: moramo ispitati slažemo li se spolno. Ili misliš da nije važno je li na tom području sve u redu?

– Nalazim da je i to važno. Oprosti, otvoreno ću te pitati: što se tu može ne slagati? Možeš li mi to detaljnije objasniti?

Karlo je pocrvenio do ušiju i izgledao zbunjen.

– Dobro – napokon je rekao – možda tu neće biti nekih anatomskih problema... Ali riječ je o tome možemo li pružiti zadovoljstvo jedno drugom!

– A o čemu to ovisi?

– Pa o duševnom slaganju i kako prilazimo jedno drugom, mislim.

– Točno – nastavila je Helena. – Ali vidi, ako već sada budemo intimni, razočarat ćemo se, jer moramo još obostrano mnogo učiti. O tome smo već razgovarali. Zar ne stoji pred nama mnogo vremena kako bismo naučili biti nježni jedno prema drugom, imati obzira, voditi brigu jedno o drugom, jednostavno – naučiti biti nesebični jedno prema drugom. Još nešto ću ti reći: predbračni intimni život ograničava slobodu namjesto da je omogućuje. Vjerujem da su dvoje koji se vole, koji se osjećaju slobodnim od spolnog povezivanja, doista slobodni da se odluče za trajniji život, a to je brak. Sve su prerane spolne veze usmjerene samo na seks, a međuljudski odnosi samo površni. Znaš i sâm da neki tvoji kolege mijenjaju prijateljice kao iznošene košulje. Takva jednostrana seksualna iskustva izazivaju apetit na nove, sve jače doživljaje, jer su takvim osobama spolne veze s jednom osobom postale dosadne.

Karlo je pažljivo slušao to podulje objašnjenje i rekao:

– Točno, Helena, ali ja to s tobom ne želim. Znaš da te volim. Samo sam želio svoju ljubav prema tebi dokazati i tjelesno.

– Jasno mi je, Karlo, ali kod žene mnogo ovisi o psihičkom ozračju koje vlada. Ona osjeća potrebu za sigurnošću, nježnošću...

– Koja ovisi o vjenčanom listu? – ironično je upitao Karlo.

– Da, dragi moj, i o tome. Tada se nalazimo u vlastitom stanu, ma kakav on bio, nemamo straha da će nas itko iznenaditi, muž i žena smo. Brak ti je kao vrtna ograda koja ogradauje bračnu postelju, o osjećajima da i ne govorim...

– Shvaćam – rekao je na to Karlo, zamišljen, – da probna iskustva ne moraju pokazati nemoć...

– Da, probna iskustva nikada ne mogu biti povezana sa stvarnom ljubavlju. Ne može se za probu živjeti ni za probu umrijeti, niti se život u braku može probati! Nedostaju uvjeti, a eksperimenti su lažni i prijeverni. To je kao da pokušavaš učiti plivati u kadi. To je nemoguće. Pravo plivanje zahtijeva dovoljno vode, širinu mora. To more je brak.

– Doista, Helena, imaš pravo. Ta mi ljubav izgleda čvršća, dublja, trajnija, a toga si ti vrijedna. Razmislit ću o svemu tome, ali ti još moram reći da te još više volim i cijenim.

PLANIRANJE OBITELJI

Prvi cilj braka je bračna zajednica, zajedništvo muža i žene. Bog je pozvao muškarca i ženu da budu jedno. Oni su stvoreni jedno za drugo. Trebaju dijeliti sve darove tijela, duha, duše, srca te u životnoj i obostranoj ljubavi graditi tu novu stvarnost – bračnu zajednicu.

Ta zajednica obuhvaća i razmjenu nježnosti koja se izražava u tjelesnom sjedinjenju, u zajednici tijela (1 Kor 7,4). Svi koji uče da ta zajednica tijela može opstajati samo kad bračni par zaželi djecu – osiromašuju bračnu zajednicu i svode je samo na “tvornicu djece”.

S druge strane, ne mogu se danas više doslovce uzeti riječi: *“Plodite se i napunite zemlju”* (Post 1,28). Taj je nalog vrijedio, rekli bismo, dok se “Zemlja ne napuni” ljudima. Prava misao vodilja kršćanskog braka danas treba biti: ne donositi na svijet neograničeni broj djece, već rađati djecu koja će biti odgojena kao Božja djeca.

Stoga pred bračne drugove često dolazi pitanje: pokloniti, i kada, život novom djetetu? Pitanje je povezano s problemima materijalnog stanja, stambenog prostora, a često i s mogućnostima odgoja i školovanja.

Nisu manji problemi ni zdravlje majke i djece. Majka, primjerice, treba obnoviti svoj organizam, a sljedeće dijete ima pravo na svu njezinu moguću brigu i ljubav. Isto tako, već rođeno dijete ima pravo na pažnju, skrb i odgoj dulje razdoblje svojeg života, a to mu može uskratiti prebrzi dolazak novog brata ili sestre.

Tako nastaje nova odgovornost roditelja i pitanje kako planirati obitelj, kako kontrolirati rađanje, a ta odgovornost nije ograničena samo na spomenute razloge.

Nadahnuta spisateljica Ellen G. White jednog je dana zamolila svojega muža da posjeti nekog vjernika u obližnjem mjestu. Objasnila mu je razlog. Njoj je Bog otkrio da će žena tog čovjeka uskoro umrijeti od iscrpljenosti i slabosti ako ne prestane s daljnjim rađanjem. Već je rodila devetero djece i doista bila iscrpljena i bolesna.

– Podi, James, – govorila je Ellen svojem mužu – posjeti tog čovjeka i reci mu da njegova supruga mora prestati s rađanjem.

James se namrštio kad je to čuo. Pitao se kako će i što reći te je oklijevao s posjetom. Napokon se odlučio i otišao u kuću tog čovjeka.

Nakon pozdrava James mu je u povjerenju prenio poruku. Čovjek ga je čudno pogledao. Bez riječi je posegnuo rukom za drvenom gredom na stropu, izvadio ispod nje debelu knjigu i rekao Jamesu:

– Pogledaj dobro, James, ovo je naša stara obiteljska Biblija. Što piše u njoj? Bog je ljudima dao zapovijed da se “plode, množe i napune zemlju”, a ja vjerujem u Bibliju!

James nije znao u prvi mah što odgovoriti na tu činjenicu koja doista stoji u Bibliji. Onda se brzo snašao i rekao:

– A gdje stoji u Bibliji da si ti jedini pozvan “napuniti zemlju”?

I tako je ovaj čovjek odustao od svoje nakane da on jedini “napuni zemlju”.

Savjeti o planiranju obitelji

“Djeca su nasljeđe Gospodnje... Neka roditelji s ljubavlju, vjerom i molitvom rade za svoje domaće tako da mogu radosno pristupiti Bogu i reći: ‘Evo, ja i djeca koju mi je dao Gospod.’ (Iz 8,18) Kuća bez djece je pusta... Sebičnost, koja se različito pokazuje prema prilikama i osobnom načinu života pojedinaca, mora nestati. Kad biste imali djece, bili biste prisiljeni

zaboraviti na sebe, a kad biste brinuli za njih, poučavali ih i bili im primjer, to bi za vas bila prednost...”

S druge strane, ona kaže: “Roditelji ne trebaju povećavati svoju obitelj tako brzo da se ne mogu brinuti za odgoj svoje djece. Velika je nepravda prema majci ako svake godine drži malo dijete u naručju. To umanjuje i često ruši radost njezinog obiteljskog življenja i povećava nesreću u domu. Time se uskraćuje djeci njega, obrazovanje i sreća koje su im roditelji dužni pružiti...”

Prije no što povećaju svoju obitelj, roditelji trebaju razmisliti o tome hoće li Boga proslaviti ili osramotiti rađajući djecu... S obzirom na odgovornost koja počiva na roditeljima, treba dobro razmisliti je li najbolje donijeti djecu na svijet. Ima li majka dovoljno snage da se brine o svojoj djeci? Može li otac omogućiti uvjete za pravilno oblikovanje i odgajanje djeteta? Kako se malo misli o budućnosti djeteta! Jedina misao je zadovoljenje strasti, dok se na ženu i majku nameće teret koji potkopava njezinu snagu i paralizira njezinu duhovnu moć. Oslabljeno zdravlje i razočaranog duha, našla se okružena malim stadom kome ne može pružiti ono što je potrebno. Budući da im nedostaju potrebne upute, ona rastu sramoteći Boga, prenoseći na druge zlo svoje naravi, pa tako nastaje vojska s kojom Sotona čini što želi...

Ako ne upravljate svojom djecom i ne izgrađujete njihov karakter da bude u skladu s Božjom voljom, onda će biti bolje za vas kao roditelje i za društvo da imate što manje djece koja će stradati zato što ste ih nepravilno odgajali. Grijeh je povećavati obitelj ako djecu odmalena neće odgajati mudra i razborita majka...

Roditelji trebaju mirno razmisliti o mogućnostima koje mogu pružiti svojoj djeci. Oni nemaju prava donositi na svijet djecu koja bi bila na teret drugima. Imaju li posao kojim mogu izdržavati obitelj, kako djeca ne bi pala na teret drugima? Ako nemaju takav posao, oni čine zločin rađajući djecu koja će patiti zbog nedostatka brige, hrane i odjeće...” (TSD, 141, 144–146)

Željena i neželjena djeca

Izrazi “željena” i “neželjena” razvučeni su pojmovi, u uporabi i kad treba i ne treba razvrstavati djecu u te skupine. Međutim, u mnogim brakovima postoje problemi koji se nika-ko ne mogu omalovažiti ili im se pripisati negativne ocjene. Ti su problemi sasvim osobni, intimni, ali izazivaju sukobe sa savješću ili s kršćanskim načelima. Ako imamo savjete o kontroli rađanja, gdje su obavijesti kako vršiti tu kontrolu? Pred tim pitanjem stoje žene koje iskreno traže savjet. Često su pred odlukom: donijeti na svijet neželjeno dijete ili pribjeći nasilnom prekidu trudnoće.

Stoga treba raditi promišljeno, kako kaže Salomon: “*Svat-ko pametan djeluje promišljeno...*” (Izr 13,16)

Što to znači? Promišljeno djelovati znači spriječiti začće najboljim i najhumanijim sredstvima. Poznati specijalist na području ginekoloških znanosti, dr. Asim Kurjak, u svojoj knjizi *Očekujući novorođenče* piše o kontracepciji:

“Planiranje obitelji s medicinskog gledišta mnogo je širi pojam od reguliranja rađanja u koje ubrajamo metode za sprečavanje začća i metode prekida neželjene trudnoće...

U pravilu vrijedi da žena odabire kontracepcijsko sredstvo, ali ga na kraju izabire liječnik. U tom izboru liječnik će, koliko je moguće, poštovati želje žene koja traži zaštitu. Obično izabere sredstvo koje je ženi iz zdravstvenih razloga najprikladnije i za koje misli da će ga žena upotrebljavati najradije. Jasno da će liječnik ili medicinska sestra o tome sa ženom najprije razgovarati i ocijeniti njeno opće zdravstveno stanje i uvjete u kojima živi i radi. Na izbor kontracepcijskog sredstva utječe, osim zdravstvenog stanja koje je najvažnije, i stupanj opće i medicinske kulture, starost obaju bračnih drugova i njihovi planovi o sljedećim porođajima. Od bitne je važnosti takozvano seksualno ponašanje (učestalost spolnih odnošaja i druge, ponekad delikatne, životne okolnosti).” (*Večernji list*)

Kad počinje život?

Etika smatra da je bolje spriječiti nego liječiti budući da samim začećem počinje djetetov život.

“Razvoj čovjeka počinje odmah nakon oplodnje. On traje deset lunarnih mjeseci, ili 280 dana... Začeće je proces, a ne trenutni događaj. Međutim, čim je došlo do začeća, do spajanja ženskog jajašca i muškog spermija u prikladnoj okolini, moguće je da se jedan ljudski život potpuno razvije. Iz toga bi proizlazilo da život čovjeka, pa tako i njegova prirodna prava, počinju začećem... Nedvojbeno je da to čudesno združivanje muških i ženskih gameta, u trenucima oplodnje, predstavlja život. No, je li to doista i osoba? Ispravan odgovor na to pitanje... još se traži!” (*Isto*)

Fetus, dijete u majčinoj utrobi od osam tjedana, može se uznemiriti zvukovima, svjetlom i dodirrom. Sredinom trudnoće potpuno je razvijeno djetetovo unutarnje uho, zbog čega fetus reagira na širok spektar zvukova...

Ugledna audiologinja Michele Clements tvrdi da fetusi najviše vole glazbu Mozarta i Vivaldija. To su pokazali smirenim pokretima i pravilnim otkucajima srca. Rock glazbu, Brahmsa i Bethovena fetusi nisu osobito voljeli, a pokazali su to snažnim gibanjem nogu...

“Fetus posve jasno reagira na svjetlosne podražaje. Rukama i nogama može doticati dijelove svojeg tijela, a devet tjedana nakon začeća beba je već dovoljno formirana da savija prste oko predmeta na dlanu svoje ruke... Osjeća i bol...” (*Isto*)

Roditelji odgajaju svoje dijete još prije rođenja

Poznat je slučaj djevojčice koja je, čim se rodila, počela tako neobično vikati čim bi čula očev glas. Prestala bi plakati kad se otac nije više čuo, ali čim je progovorio, nastavila je plakati.

Ispitivali su roditelje. Priznali su da su se tijekom trudnoće često svađali, pri čemu je muž glasno vikao. Ta mala, jadna

djevojčica došla je na svijet već sa strahom u svojem malom srcu, jer se bojala i strahovala od glasa rođenog oca dok je bila još u majčinoj utrobi.

Dok očekuju dijete, roditelji bi trebali gajiti odnose pune ljubavi. To ne koristi samo majci da se što bolje pripremi za porođaj, već i nerođenom djetetu. Budući da beba još u majčinoj utrobi može razlikovati visinu i dubinu tonova, svakako može razlikovati i glasove svoje majke i oca. Nerođeno dijete koje tako sluša ljubazne tonove i razgovore svojih roditelja već je, na neki način, "preprogramirano" da zauzme pozitivna gledišta prema drugima.

Zdravstveni problemi tijekom trudnoće mogu nastati i kod majke i kod fetusa. Bolesti očiju mogu nastati između 3. i 10. tjedna trudnoće, bolesti srca između 3. i 15. tjedna, a smetnje u unutarnjim dijelovima uha između 4. i 14. tjedna. Uzroci mogu biti nedostatak vitamina A i D, rentgenske zrake, nesretne slučajevi, krvarenja, nedostaci u prehrani, narkotična sredstva, nesvjestica...

Slavna umjetnica

Mlada žena je žarko željela djecu. Ona i njezin muž su odlazili liječnicima, uzimala je sve lijekove koji su joj bili preporučeni, a sada se napokon nalazila pred porođajem.

S obzirom na neke komplikacije, porođaj je vodio specijalist porodničar. Nije posebno poznao roditelju, ali je obećao da će joj u svemu pomoći.

Pri porođaju je odmah uočio da se dijete, djevojčica, rađa bez lijeve noge. Uzrok tome su bili neki lijekovi. Odjednom je u liječniku nastala borba. Sjetio se, naime, slučaja kad je rođeno dijete sa sličnim nedostacima, a majka, vidjevši svoje novo-rođenče, od razočaranja i boli je poludjela.

U prvi je mah pomislio da je bolje mrtvo dijete nego ovakvo, bez noge, te bi bilo dovoljno pritisnuti pupčanu vrpču. Nitko ne bi primijetio, a možda bi se izbjegla drama kao kod one mlade majke koje se sjetio. Međutim, odbacio je takvu pomisao te je djevojčica rođena takva kakva je bila. Majka je

bila žalosna i očajna, ali je preboljela bol, pritisnula svoje čedo na grudi i zahvalila Bogu na ispunjenoj želji za djetetom.

Bila je pobožna. Smatrala je da joj je i takvo dijete Božji dar što ga joj je Bog dao da se brine za njega u ljubavi.

Dvadeset godina poslije osvanuli su plakati o koncertu slavne violinistice, mlade djevojke koja je gostovala u gradu. Na koncertu je bio i onaj specijalist porodničar.

Umjetnica se pojavila, burno pozdravljena, i pred punom dvoranom održala koncert. Dok je izvodila divne klasične melodije uz pratnju orkestra, liječnik je primijetio da ona neznatno hramlje. Razmišljao je o toj djevojci i sjetio se djevojčice koja se rodila bez noge.

Nakon prvog dijela koncerta došao joj je čestitati. Kraj nje je stajala njezina majka. Prepoznao ju je i pozvao da je nešto upita. Da, i majka je njega prepoznala. Kako je bio sretan što nije popustio onom prvom dojmu i uskratio život djevojčici! Nije joj smetao onaj nedostatak. Ona i njezina mati su se uzdale u Boga koji nadoknađuje sve nedostatke onima koji se u Njega pouzdaju.

Biblija govori o djetetovom životu prije rođenja

“Izak se obrati Jahvi za svoju ženu, jer je bila nerotkinja. Jahve ga usliša, te njegova žena Rebeka začne. No djeca su se u njenoj utrobi tako sudarala te ona uzviknu: ‘Ako je tako, zašto ću živjeti!’” (Post 25,21-22)

A psalmist kaže: *“Jer ti si moje stvorio bubrege, satkao me u krilu majčinu... Oči tvoje već tada gledahu djela moja, sve već bješe zapisano u knjizi tvojoj: dani su mi određeni dok još ne bješe ni jednoga...” (Ps 139,13-16)*

Bog bira čovjeka još prije njegovog rođenja: *“Prije nego što te oblikovah u majčinoj utrobi, ja te znadoh; prije što iz krila majčina izade, ja te posvetih, za proroka svim narodima postavih te.” (Jr 1,4-5)*

Nasilni prekid trudnoće (abortus)

“Indukcija porođaja (abortus)”, kaže dr. Kurjak, “provodi se u slučajevima kada bi daljnji razvoj trudnoće ugrozio život, bilo djeteta, bilo majke... Zatim u slučajevima bolesti majke, na primjer kad boluje od šećerne bolesti, krvarenja, od raznih srčanih bolesti, težih kroničnih bolesti, akutne infekcije, ru-beole, ili u slučajevima silovanja ili incesta.”

U dokumentu komisije o nasilnom prekidu trudnoće dr. Albert S. Whiting izlaže kršćansko gledište o abortusu. Nasilni prekid trudnoće, stoji u njegovom izvještaju, uvijek nosi teške posljedice te se ne smije obavljati bez vrlo ozbiljnih razloga.

Kršćani trebaju izražavati sućut s onima koji su donijeli odluku o abortusu te ne smiju zauzeti stav osude. Kao kršćani, želimo biti zajednica vjere koja pruža duhovnu potporu onima koji prolaze kroz krizu kad moraju donositi odluku o prekidu trudnoće. U spomenutom dokumentu dalje stoji:

Crkva, sa svoje strane, treba:

- a) isticati visoku vrijednost ljudskog života,
- b) pomagati savjetom kod planiranja obitelji,
- c) poučavati osobe obaju spolova o kršćanskim načelima ljudske spolnosti,
- d) upućivati na posljedice i savjetovati bračnim drugovima kako snositi posljedice postupaka suprotnih kršćanskim načelima,
- e) stvarati ozračje koje omogućuje ispitivanje moralnih načina prekida trudnoće,
- f) pomagati ženama koje žele održati trudnoću do kraja,
- g) odbijati pokušaje prisile da žena namjerno prekine trudnoću,
- h) poduzimati akcije kojima je cilj popraviti socijalne, ekonomske i psihološke uvjete života roditelja, budući da su ti uvjeti često uzrok odluci o nasilnom pobačaju,
- i) olakšati posljedice osobnih odluka na tom području.

Premda ne ohrabrujemo nasilne prekide trudnoće, ipak prihvaćamo činjenicu da postoje iznimni razlozi i prilike u kojima se može uzeti u obzir prekid trudnoće.

U takvim slučajevima konačna odluka o nasilnom prekidu trudnoće leži u rukama majke i liječnika. Jasne upute o biblijskim načelima i utjecaj Svetoga Duha pomoći će trudnici da donese konačnu odluku.

Kršćansko trpljenje

Žena je u svojoj 46. godini života saznala da će opet dobiti bebu. Već je imala odraslu djecu te je ovo bilo doista nepoželjno. K tome, imala je bolesno srce i visok tlak. I u toj životnoj dobi – još jedna beba! Pala joj je na um pomisao da pobaci, što bi bilo moguće i razumljivo. Ali bila je kršćanka, vjerna žena, i odagnala je tu pomisao. Pisala je svojem pastoru iz bolnice:

“Tri tjedna prije vremena došao je na svijet naš sin. Nazvali smo ga Filip, ali je dijete bolesno. Mongoloidno je, ima i srčanu manu. Muž i ja volimo svoje dijete i nadamo se da će ozdraviti. Sad prolazim kroz dolinu suza i tame, ali vjerujem da je Gospodin naš Pastir...”

Tko je tješio ovu majku da je tako mogla pisati? Još smo čuli da je, uza sve, morala trpjeti majčine i svekrvine prijekore. Morala je tješiti muža i podnositi bolne, uvredljive riječi i dobacivanja rodbine i znanaca, čak i braće i sestara u crkvi. Tko je nju mogao tješiti i hrabriti u njezinoj samoći i jadu?

Nalazila se u zatvorenom krugu velikog straha i dugog čekanja. Samo se molila Bogu, a kao uslišenje molitava došlo je ovo teško bolesno dijete... Međutim, ono što je za svu njezinu obitelj i rodbinu bilo nenormalno, za nju je njezino dijete postalo stvorenje na koje je usredotočila svoju majčinsku ljubav namjesto boli.

“Dnevnik nerođenog djeteta”

13. studenog (1. dan)

Danas je počeo moj život, no moji roditelji to još ne znaju. Još sam mala, manja od koštice jabuke, ali sam u cijelosti već ja, nezamjenjiva. Sad je već jasno, bit ću djevojčica s plavom kosom i plavim očima.

27. studenog (12. dan)

Već sam malo porasla, ali sam još premalena da bilo što činim svojom snagom. Majka sve čini za mene. Pritom još uvijek nema pojma da ja postojim u njezinom trbuhu i da uz pomoć njezine krvi rastem.

2. prosinca (15. dan)

Sada moja usta počinju biti usta. Za godinu dana moći ću se smijati, a malo poslije i govoriti. Već znam i koja će biti moja prva riječ – mama! Tko zapravo tvrdi da već danas nisam čovjek? I te kako! Upravo tako kao što je mrvica kruha – kruh.

6. prosinca (19. dan)

Danas je moje srce počelo kucati. Odsad će ravnomjerenim ritmom kucati cijelog mogeg života. Sve dok se nakon puno godina ne umori i ne stane, ali do tog dana ima još puno vremena: ja sam tek na početku.

12. prosinca (25. dan)

Svakog dana pomalo rastem. Moje ruke i noge već dobivaju svoj oblik. Ali trebat će mi još dosta vremena dok budem mogla ovim nogama trčati k mami i rukama zagrliti tatu.

22. prosinca (35. dan)

Na mojim rukama se stvaraju mali prstići. Oni će jednog dana držati lutkice, bacati lopticu, brati cvijeće i prihvaćati druge ruke. Moji prsti. Hoće li možda jednom svirati violinu ili crtati sliku?

30. prosinca (43. dan)

Danas je liječnik rekao mojoj majci da ja postojim. Mama, jesi li sretna zbog toga? Moraš još čekati da bi me mogla ljuljati na svojim rukama.

3. siječnja (51. dan)

Mama i tata ne znaju da sam djevojčica. Možda očekuju sina. Ili možda blizance. Sigurno ću ih iznenaditi.

16. siječnja (60. dan)

Ja već imam pravo lice. Nadam se da ću jednog dana izgledati kao moja mama.

20. siječnja (9. tjedan)

Već bih mogla gledati da oko mene nije mrkli mrak. Ali će uskoro moje oči spoznati vanjski svijet, sunčanu svjetlost, cvijeće, malu djecu. Kako izgleda more? Kako brda? I prije svega, kako ti izgledaš, mama?

1. veljače (11. tjedan)

Mama, čujem kako tvoje srce kuca. Čuješ li i ti moje tiho tap-tap-tap-tap? Imat ćeš potpuno zdravu malu djevojčicu. Neke bebe teško dolaze na svijet. Tada mogu pomoći liječnici. Ali neke mame, čini mi se, ni ne žele imati svoju djecu. Ja, u svakom slučaju, jedva čekam da me poneseš na svojim rukama, da dodirnem tvoje lice i da te gledam. Čekaš li ti tako željno na mene kao ja na tebe?

4. veljače (4 dana kasnije)

Mama, mama, zašto si to učinila? Zašto si dopustila da mi oduzmu život? Zajedno nam je moglo biti tako lijepo...

(Welt am Sonntag, H. Schwab, Sodalıs)

Posvojče

Bračni par dugo nije imao djece, a tako su ih željeli! Na posljetku je žena predložila mužu da usvoje dijete bez roditelja. Muž je odmah prihvatio njezin prijedlog te su pošli u dom za napuštenu djecu.

Ravnatelj ih je ljubazno primio, saslušao i pozvao da izaberu siročce između mnogih mališana koji su se nalazili u domu. Dok su polazili s ravnateljem u prostoriju u kojoj su se nalazila djeca, žena je pitala muža:

– Kakvo dijete usvojiti? Dječaka ili djevojčicu?

Prepustio je izbor njoj.

Ušli su u veliku sobu u kojoj su se nalazila djeca. Bilo ih je više u dobi od dvije do četiri godine i nešto starijih. Djeca su se igrala u pijesku ili igračkama te nisu ni obraćala pozornost na posjetitelje.

Žena je shvatila da mora izabrati dijete koje će zatim usvojiti. Ali koje dijete? Manje ili veće? Muško ili žensko?

Razmišljala je dok je promatrala djecu, birala u mislima, ali nije mogla odlučiti.

Svi troje, bračni par i ravnatelj, stajali su kraj ulaza. Odjednom se žena sagnula, raširila ruke bez ijedne riječi i čekala.

U skupini djece bio je dječčić između dvije i tri godine. Bio je osobito zaokupljen gradnjom kule u pijesku. Odjednom se uspravio. Otresao je pijesak s ručica i pogledao posjetitelje kod vrata. Njegovu je pozornost privukla žena raširenih ruku. Gledala je ravno u njega. Dugo ju je promatrao. Pošao je iz pijeska i uputio se k njoj. Što je više prilazio, to su mu se male noge brže kretale, a kad je bio sasvim blizu, potrčao joj je u naručje. Žena ga je zagrlila, stisnula na grudi i šapnula mu: “Sine moj!”

KRIZNE SITUACIJE U BRAKU

Brak nije statična ustanova, već dinamičan proces. Pravi brak je otvoren za nove spoznaje i nove mogućnosti. Bračnim drugovima otkriva uvijek nešto novo, novo usput, novo s njim.

Međutim, najveća opasnost za današnji brak nije nevjera, već dosada i ravnodušnost kad nestaje ono "jedno s drugim", a nastupa "jedno pokraj drugog", kad sve postaje rutinski, usput, radi reda.

Braku prijete sebičnost, tvrdoća srca, loš predodgoj, nepoznavanje naravi i psihologije muškarca i žene te značaja samog braka. Mladi se žene i udaju nedostatno poznavajući jedno drugo na duhovnom i na osjećajnom polju.

Nije onda čudno što u braku nastaju krizne situacije. Najveća snaga braka je duhovna zajednica s Bogom i jednog s drugim. Te bračne krize upravo nastaju zbog toga što se gube tradicionalne veze s religijom, što se u braku svjesnije ne osjećaju one vrijednosti koje su u Bogu, već se daju prednosti ljudskim vrijednostima. Tada brak, namjesto da bude i ostane zavjet koji se stvara pred Bogom i koji je zapravo odaziv, odgovor na Njegov poziv, postaje jednostavni ugovorni odnos koji muž i žena stvaraju između njih samih.

Posljedica te konstitucionalne krize je suvremena nestabilnost bračne veze. Odjednom nestaju razlozi njezinog daljnjeg postojanja. Tako te veze postaju tanke, površne i stvorene na brzinu, jer se temelje na opasnim i prevrtljivim promjenama osjećaja i strasti.

Ulazak grijeha na pozornicu svijeta predočen je kao drama bračnog para, koja dovodi do srozavanja odnosa muža i žene. Nastaju aspekti strasti i dominacije. Trajna i čvrsta ljubav dopušta da se nadmaše te posljedice grijeha i zaliječe rane koje donosi i nameće život, ali i trošnost vremena i navika.

Veličina duše, hrabro podnošenje međusobnih slabosti i mana koje treba znati oprostiti, duh žrtve, pobjeda nad sebičnošću, odricanje od svoje volje da bi se odgovorilo pravednim željama bračnog druga, podnošenje s velikodušnošću roditeljskog tereta i odgoja djece – sve to zahtijeva primjenu kršćanskih vrлина, kako teoloških tako i moralnih.

Ne treba posebno isticati koliko suvremeni tempo života, povećana zaposlenost i angažiranje žene te borba za bolji standard stavljaju na kušnju odnose muža i žene. Sve je manje vremena za razgovore, izlaske. Muž donosi s posla papire da ih završi kod kuće, jer ima osjećaj odgovornosti, ambiciozan je, želi napredovati, nema više vremena. Žena je pak umorna od svojeg posla, postavlja zahtjeve, nezadovoljna je obvezama kućanice, preopterećena djetetom...

Tako nastaju problemi, izražavanje gorčine, predbacivanja, rasprave ili svađe.

Krize su možda još nevidljive ili već vidljive, neke ulijevaju strah, a neke su lako podnošljive. Mogu biti duševne, tjelesne ili socijalne naravi. Pripadaju im i boležljiva, depresivna raspoloženja, duševna bol, osjećaj krivnje ili prebacivanje krivnje na drugoga, nestalnost raspoloženja, spremnost na svađu, strah od samoće, promjena nekih osobina, samosažaljenje, financijski problemi, ljubomora...

Događa se da muž zauzima kruti stav o nekom pitanju, a žena zbog toga pati. Smatra da ona mora misliti jednako kao on. Njegovi izrazi za nju postaju hladan tuš. Na njegovo nerazumijevanje ona reagira još jačim nerazumijevanjem. Oboje reaguju na svoj način, a ponašanje drugoga smatraju nemogućim.

Prisutni su i problemi stanovanja kad bračni par dugo živi u roditeljskoj kući. Rijetko se susreću preko dana, a još rjeđe zajedno objeđuju, sve ide na brzinu, premalo razgovaraju. Ne-

tko je u Švicarskoj proveo anketu i utvrdio da tamo muž razmjenjuje prosječno 27 rečenica tjedno sa svojom ženom.

Kompleks manje vrijednosti

Dvadesetogodišnjakinja je patila od osjećaja manje vrijednosti, jer su njezinoj mlađoj sestri roditelji ukazivali svu pažnju. Osjećala se zanemarenom, osobom drugog reda. Mislila je da će revnosnim pomaganjem majci u kućanstvu zadobiti više pažnje, ali pohvalu ili nagradu za to nije nikad primila.

Kad se udala, nastavila je nositi sve terete kućanstva i ubrzo osjetila da je muž i njegova rodbina smatraju dobrom radnom snagom, ali manje vrijednom osobom.

Taj osjećaj manje vrijednosti pretvorio se u nepodnošljivu patnju i postao stalni izvor sukoba i krize u braku.

Dobrodošli savjetnici!

Mudri Salomon kaže: *“... Jer spasenje je u mnogim savjetnicima... Ne uspijevaju nakane kad nema vijećanja, a ostvaruju se gdje je mnogo savjetnika.”* (Izr 11,14 i 15,22)

Pastor, stariji čovjek, priča:

“Mlada žena, ne starija od 21 godine, došla je k meni po savjet. Udana je već godinu dana, ima dvomjesečnog sina. Ljubazna je, živahna, njegovanog izgleda. Još s vrata je uzviknula:

– Moj brak je postao nepodnošljiv! Hoću rastavu!

– Zašto?

– Moj muž nije više onakav kakav je bio u početku. Poznajemo se tri godine, a stariji je od mene šest godina. Dok smo bili zaručeni, bio je pun obzira i veoma pažljiv prema meni. Uvijek me je želio vidjeti, razgovarati i raspravljati sa mnom o raznim temama. Ali sada više nije takav. Tijekom dana radi, uvečer ne dolazi na vrijeme kući, kaže da je imao posla. A to nije sve. Često donosi neka pisma i papire i završi ih oko deset, jedanaest sati uvečer. Istina, želi da sam pokraj njega, ali ne razgovara sa mnom. Kad pođemo na spavanje,

želi sa mnom spavati, ali to čini kao bračnu dužnost i odmah zapada u san. Mislila sam da će se to promijeniti kad budemo imali dijete. Svakako, on voli našeg sina, ali ga dođe samo pogledati i opet se vraća poslu.

– Prošlog tjedna – nastavila je ona – dogodilo se nešto što me natjeralo da dođem k vama. Moj muž je sreo svoju prijateljicu iz vremena kad je bio neoženjen i odveo je na čaj, a meni o tom susretu nije rekao ni riječi. Prijateljica mi je to sve ispričala. Zašto mi on nije rekao? Ne želim više ni dana živjeti s njim!

Kod tih je riječi zaplakala i zašutjela.

Kad se malo smirila, ja sam joj rekao:

– Većina muževa sličje na vašeg. Muškarci se više zanimaju za stvari nego za osobe. Oni se bave svojim zvanjem, zanimanjem, tehnikom. Kad su mladi i ambiciozni, kao što je vaš muž, ako su svjesni svojih odgovornosti, posao ih posve obuzima. Muškarac više misli na napredovanje u službi, ali i na dobrobit svoje obitelji. Na taj način pokazuje, zapravo, ljubav prema njoj.

– A zašto mi ne kaže što misli i čini?

– Udali ste se za njega jer ste bili uvjereni da ste jedno za drugo. A budući da ste njegova žena, on zamišlja da vi mislite kao on i da cijenite njegov posao. Vjerojatno devet od deset muževa tako razmišlja. U tome je problem: svatko zamišlja da drugi misli kao on. Međutim, muž i žena ne mogu u svim stvarima imati iste misli i osjećaje.

– Ali zašto mi nije rekao da je sreo svoju nekadašnju prijateljicu? Sigurno mu savjest nije čista!

Pastor joj je pokušao objasniti:

– Znaite, ja ne poznajem dovoljno vašeg muža, ali pretpostavljam da mu taj susret nije bio tako važan da bi vam ga spomenuo. Muževi više misle o stvarima, rekao sam vam već, nego o osobama. Zato je nestrpljiv kad mu nešto pričate. To je i razlog što se ne zanima više za sina. Djeca postaju uistinu zanimljiva očevima tek kad počnu govoriti, a dotle pripadaju više majci koja ima dar da priča sa svojim novorođenčetom.

Nakon tog razgovora pastor je pozvao njezinog muža. On je bio zaprepašten kad je čuo da njegova žena nije sretna.

– Pa ima sve što joj treba – uzbuđeno je govorio pastoru.
– Imamo lijep stan, auto, ne manjka joj ni novca.

– Da, ali nema vas! Vi nemate vremena za nju, ne razgovarate s njom, dolazite kasno kući i nastavljate s radom.

– To je istina, ali želim popraviti svoju situaciju na poslu i stoga moram raditi prekovremeno.

Tada sam mu dao savjet, nastavio je pastor:

– Ostavite posao u uredu, razgovarajte sa svojom ženom, pričajte joj što vas brine, što ste radili preko dana, s kim ste se sreli – sve je zanima. Čitajte nešto zajedno, izlazite zajedno. Tako ćete otkriti svijet svoje žene, a ona vaš.

Nakon nekog vremena zajedno su došli k meni – završio je pastor. – Bili su raspoloženi, veseli, o rastavi više nije bilo ni riječi. Zapravo, ona je na vrijeme došla po savjet.

Drugi pastor je dodao:

– Da, točno. Svaki bračni par može utvrditi različitost svojih zanimanja. Kad moja žena i ja putujemo, ona gleda ljude koji sjede u automobilu, a ja se divim automobilima. Moja žena voli čitati u novinama tko je sve dobio dijete, tko se vjenčao, tko umro, a ja pak čitam o političkim događajima. Kad nam sin dođe u posjet, ja ga pitam kako mu ide posao, što radi, a moja se žena zanima za njegovo zdravlje, što jede, gdje se hrani kad je na putu...

Kad se pojave problemi

Način kako rješavate probleme i sukobe u svojem braku otkriva nekoliko važnih istina o vama samima.

Ako zanemarite problem, pravite se da ga ne vidite ili odbijate suočiti se s njim, to može biti znak da ste nesigurni, da se ne osjećate mjerodavnim, da vam nedostaje osjećaj odgovornosti, spoznaje ili povjerenja u sebe – što nema temelja.

Pokušavate li rješavati probleme bez svojeg bračnog druga, to često dokazuje kako ga smatrate nesposobnim da pri-donese uspješnom rješenju problema. Međutim, zajedno rješa-

vati neko teže pitanje znači najveću radost koju oboje možete doživjeti, jer je to onda pravo zajedništvo, dokaz obostranog uvažavanja i podjele odgovornosti s drugim.

Svaka konfliktna situacija je nova prilika zajedničkog rasta. Tako ćete postići da bolje shvatite što vaš bračni drug očekuje od vas i otkriti da su neke njegove ili njezine naoko površne potrebe zapravo izraz mnogo dubljih i značajnijih zahtjeva koje je i te kako vrijedno poznavati.

Analizirati neku kriznu situaciju i rješavati je zahtijeva strpljivost, otvorenost duha, postojanje raspoloženja i, dakako, vremena. Čimbenik *vrijeme* možda je s pravom izvor najvećeg broja poteškoća i kriza u braku. Međutim, ulaganje više vremena u takvu situaciju nije pitanje izbora. To vrijeme za razgovore može biti vrlo korisno upotrijebljeno za bolje međusobno upoznavanje u najkraćem mogućem vremenu, ali i za otkrivanje potreba i zahtjeva, svjesno ili nesvjesno skrivenih u duši.

Stoga je dobro odvojiti vrijeme za razgovor "udvoje" o raznovrsnim bračnim pitanjima kako bi jedno i drugo saznalo što bračni drug očekuje i kakve stvarne osjećaje gaji prema drugom.

Ne zaboravite: vaš odnos s bračnim drugom vrijedan je da mu posvetite trud, vrijeme i samog (samu) sebe. Tako ćete mnogo lakše pronaći rješenja koja će vas približiti jedno drugom pa ćete se sve više međusobno cijeniti i prilagođavati.

Svijest o osobnoj vrijednosti

Predodžba o nama samima, o našoj osobnoj vrijednosti jedan je od temeljnih elemenata bračnih i obiteljskih odnosa. Ta predodžba utječe na naš način govora i slušanja, na našu reakciju obrane, stav prema kritikama, sklonost da razmišljamo o sebi, na stupanj naše agresivnosti. Apostol Pavao piše Efežanima: *"Ako tko misli da je nešto iako nije ništa, sam sebe vara. Neka svatko ispita svoje vlastito djelo, pa će tada jedino u samom sebi naći razlog slave, a ne u drugome..."* (Gal 6,3-4)

Upravo je vlastito mišljenje o nama samima često uzrok kriznih situacija u braku. "Ako imate previsoko mišljenje o sebi, vi ćete si umišljati da su vaši postupci plodonosniji no što oni zapravo jesu, te ćete pokazivati neovisnost koja se graniči s nadutošću. Ako pak odete u krajnost, te gajite vrlo loše mišljenje o sebi, vi ćete odavati dojam o svojoj inferiornosti koja će uvelike umanjiti utjecaj koji biste mogli vršiti u korist dobra... Morate imati pravo mišljenje o svojoj vrijednosti koje će vas spriječiti da odete u obje krajnosti. Vi možete imati svijest o svojoj vrijednosti a da ne upadnete u oholost, možete biti ljubazni i uslužni a da se ne odreknete svog samopoštovanja ili svoje neovisnosti, te će tako vaš život moći vršiti veliki utjecaj na one koji se nalaze više ili niže na društvenoj ljestvici." (T3, 505, 506)

Nakon duljeg vremena došao brat svojoj sestri u posjet. Ona je imala tri sina: najstarijem je bilo jedanaest, a najmlađem četiri godine.

Kad je ujak stigao, dječaci su se okupili oko njega, a on ih je pohvalio kako su odrasli i lijepi dečki. Podijelio im je poklone i raspitivao se o školi, kako uče i što rade.

U jednom se trenutku ujak okrenuo prema najstarijem dječaku i rekao mu:

– Okreni se, da vidim na koga sličiš.

Dječak se okrenuo, pa kad ga je ujak dobro promotrio, zaključio je:

– Vidim, sličiš na svojeg tatu.

Dječak se zadovoljno nasmiješio.

– A ja, na koga ja sličim? – zanimao se mladi brat i namjestio se da ga ujak bolje pogleda.

– I ti sličiš na tatu.

Dječaku je to bilo drago i nasmiješio se od zadovoljstva.

– A ja – javio se najmlađi – na koga ja sličim?

Ujak ga je okretao lijevo, desno i rekao:

– Ti sličiš na svoju mamu.

Kad je to mališan čuo, lice mu se zgrčilo i, razočaran, briznuo je u plač. Kroz gorke suze je govorio:

– Svi sliče na tatu, samo ja na mamu.

Njegova mati, koja je sve vidjela i čula, razumjela je svojeg sinčića. Tješila ga je:

– Znaš, sine, ti zapravo sličiš na mojem mlađeg brata, onog drugog ujaka. Sad tek vidim kako sličiš na njega.

Kad je to mališan čuo, obrisao je suze, nasmiješio se i gordo izjavio:

– Vidite, i ja sličim na muškarca!

Dakle, i mala djeca imaju visoko mišljenje o sebi.

Međutim, kad svijest o vlastitoj visokoj vrijednosti prijeđe u samozadovoljstvo, oholost, narcizam, uobraženost i sebičnost, takvo mišljenje o vlastitoj vrijednosti postaje vrlo negativno za međusobne odnose. Počinje sličiti na onoga koji je izjavio: *“Ja sam bog! Na božjem prijestolju sjedim u srcu morskome...”* (Ez 28,2). Takvi stalno pokušavaju isticati sebe, ponašaju se nadmoćno prema drugima i podcjenjuju ih, a to je u braku stalni povod za krizne situacije.

Stoga je vrlo važno njegovati vlastitu vrijednost u duhu Isusa Krista i Njegove poniznosti. Tada ćemo lakše moći priznati da i sami imamo slabosti, bit ćemo pravedniji prema bračnom drugu, lakše ćemo razvijati osjećaj međusobne pripadnosti.

Supružnik koji je svjestan svoje vrijednosti cijenit će vrijednost svojeg bračnog druga, bit će ljubazan, pun pažnje i obzira prema njemu. Isus je rekao: *“Sve što želite da ljudi čine vama, činite i vi njima...”* (Mt 7,12)

A apostol Pavao završava svoju poslanicu kršćanima u Filipima riječima: *“Uostalom, braćo, sve što je čestito, što je dično, što je pravedno, što je nevino, što je ljubazno, što je na dobru glasu, i sve što je kreposno i hvale vrijedno, to neka bude sadržaj vaših misli...”* (Fil 4,8)

Komunikacija

U svijetu je od stotinu brakova na rastavu osuđeno 40, uz stalne sukobe i krize održava ih se, kako-tako, 25, a onih u kojima su muž i žena doista sretni, uživaju u miru, zajedništvu, ljubavi i slozi samo je 10.

Kad su ispitivali ovih 10 posto kako su uspjeli, koji je bio temelj njihove sreće u braku, odgovorili su: "Održala nas je komunikacija." Što je komunikacija?

Komunikacija je pojam koji se upotrebljava u odnosima među ljudima i odredištima. Označava zajedništvo, vezu, pri-manje i pružanje informacija, lako sporazumijevanje među oso-bama, pristupačnost, otvorenost u razgovoru, razumljivost, do-stupnost.

Kad govorimo o braku i komunikaciji u njemu, mislimo na povezanost bračnih drugova, na otvorenost među njima za svaki razgovor, na njihov stalni dodir, blizinu, zajedništvo. Mi, muškarci i žene, neprekidno održavamo međusobnu vezu, "emitiramo" znake koje upućujemo jedni drugima govorom, gestama, pismima. Nisu svi ti znaci uvijek pozitivni ni kon-struktivni. Stoga je u međusobnoj komunikaciji nužno dobro poznavanje, otvorenost i jasnoća.

To je osobito važno u braku i bračnom životu. Za dobru komunikaciju je važno međusobno poštovanje i uvažavanje. "Ako nema međusobnog poštovanja, ljubav ne traje dugo." (Testimonies 2, str. 261)

Uobičajeni oblik komunikacije je govor, jezik. To je naše sredstvo priopćavanja, posrednik u komuniciranju koji stvara zajednički život i omogućuje razmjenu mišljenja. Međutim, govor je samo jedan od višestrukih načina naše povezanosti, a upravo raznovrsnost našeg komuniciranja može stvarati po-teškoće.

Roditelji se, primjerice, obraćaju djetetu riječima, gestama, postupcima ili primjerom, pohvalom ili ohrabrenjem, opome-nom ili kažnjavanjem. To su sve načini komuniciranja ili pri-jenosa nekih znakova djetetu. Ono na taj način doživljava po-jedine "isječke" života, doživljava samog sebe.

Nastavnik, učitelj ili instruktor imaju odlučujuću ulogu. Nekom se djetetu sviđa školski predmet, drugom ne. Jedno dijete rado ide u školu, drugo ne. Iz toga se očituje razlika u odnosima učitelja i učenika. Stoga važnu ulogu u tom područ-ju vrši učiteljeva sposobnost i način njegovog obraćanja uče-niku, njegovi nalozi i ponude, mjesto i vrijeme njegovog dje-

lovanja. U spletu raznih čimbenika komunikacija između učitelja i učenika može nastati ili izostati.

Komunikacija se vrši i pokretima, gestikulacijom i mimikom u različitim izrazima. Primjerice, vozač automobila daje drugom vozaču svjetlosni signal kako bi mu pokazao hoće li skrenuti lijevo ili desno.

Pogled upućen drugome, govor, slušanje što ona ili on govori – to je komunikacija. Komunikacija je i povezanost kad se uhvatimo za ruke. Zašto se uopće ljudi rukuju kad se sretnu? Taj dodir ruku je oblik komuniciranja i sâm po sebi sadrži poruku, znak: “Drago mi je što se ponovno vidimo”, ili “pozdravljam te”, “dobro došao”, “sretno ti bilo u odlasku” i slično.

Dakle, neverbalna komunikacija je važna. Netko je izračunao da se komunikacija dijeli na:

- govor riječima: 7 posto,
- ton govora, intonaciju riječi, boju glasa, naglasak: 38 posto,
- neverbalne poruke gestikulacijom, mimikom, stavom tijela ili pokretima ruku: 55 posto.

I sâm pogled nešto govori, a bez riječi. Možda taj pogled kaže: “Nisi sâm ili sama. Ja sam tu, kraj tebe.”

Kad muž dođe kući s posla te dodirne rame svoje žene ili je pomiluje po kosi, tim nijemim govorom joj kazuje što misli ili osjeća. Imamo jedan slučaj takvog komuniciranja u Bibliji: *“Kako su se ondje duže zadržali, kralj Filistejaca Abimelek jednom pogleda kroz prozor i opazi kako Izak miluje svoju ženu Rebeku.”* (Post 26,8)

Umijeće prilagođavanja jedno drugom također je oblik komuniciranja, međusobno približavanje, izraz dobre volje da se drugom učini nešto što mu odgovara više ili bolje. “Vi ćete praviti nekom željezni krevet kojem se on mora prilagoditi: ako je krevet prekratak, morat će se produljiti, ako je pak predug za njegovu mjeru, trebat će se skratiti!” (T5, 355)

Vratimo se govornoj komunikaciji koju smo u početku spomenuli.

Isus je razgovarao sa svojim učenicima, govorio im: *“Kad Isus vidje veliko mnoštvo naroda, uspe se na goru. Kada sjede, približiše mu se njegovi učenici. Zatim otvori usta svoja i poče ih ovako učiti...”* (Mt 5,1)

U braku i obitelji treba razgovarati, govoriti. Međutim, nije dovoljno govoriti o tekućim poslovima, o pojedinostima svakodnevnog života. Dobili smo dar govora da bismo izražavali svoje osjećaje, misli, kazali što je u nama te pozvali svojeg bračnog druga da i on progovori o sebi.

Razgovor nije samo govor, već i tišina, šutnja. Treba znati slušati. Krize u braku često nastupaju zbog toga što bračni drug ne razgovara, ne sluša što mu se govori ili se pak ljuti kad mu se kaže nešto osobno.

Može se dogoditi da se bračni drugovi ne slažu, da imaju posve različita mišljenja. To nije razlog da se prekine razgovor te da se jedno ili drugo zatvore u šutnji ili ljutitosti. Apostol Pavao savjetuje: *“Ako se ljutite, ne griješite! Neka sunce ne zađe nad vašom srdžbom!”* (Ef 4,26)

Oni koji se ne znaju ili neće pomiriti uvečer, “prije no što sunce zađe”, pogoršavaju svoje odnose i to može trajati do sutradan, pa i dalje.

Još nešto, što je danas mnogima vrlo teško, ali što je dobro i čiji će nedostatak kad-tad dovesti do krize, jest okupljanje oko stola pri objedu ili večeri bar jednom dnevno. Zajednički objed ili večera stvaraju zajedništvo. Obitelj, mala ili velika, mora se naći oko stola zajedno. Obiteljski dom se ne smije pretvoriti u samoposluživanje ili restoran u kojem svatko objeduje sâm kad zaželi ili kad mu se sviđa.

Komunikacija sadrži i pokoju riječ priznanja ili zahvalnosti. Mlada žena predbacuje mužu tužnim riječima:

– Ti i ne zapažaš koliko mislim na tebe tijekom cijelog dana! Kad god kupujem namirnice, pitam se hoće li ti se svidjeti današnji objed. Unaprijed se radujem dok ti ga pripremam. Stalno razmišljam o tebi dok nešto radim, jer bih željela da budeš zadovoljan. Ali ti nikada ne kažeš nijednu riječ kojom bi izrazio svoje zadovoljstvo. Ja gubim volju i hrabrost i nemam više radosti...”

Zar je to tako teško reći? A jedna bi riječ zagrijala ozračje u domu.

“On ništa ne vidi”, žali se jedna žena, “on nema pojma da se u kući ništa ne događa samo od sebe. Uopće ne primjećuje da je kuća čista, da je rublje oprano, da su djeca zdrava. Sve što čujem kad dođe kući jesu pitanja: ‘Jesu li stigle novine? Što imamo za večeru?’”

Žena ima težak posao, malo poduzeće kod kuće. Ako njezin muž to ne vidi, ne cijeni, nastupit će osjećaj poniženosti. Takav osjećaj ispunjava dušu kad očekuje priznanje, a ne dobije ništa. Kućanstvo je jedan od najtežih poslova, i to treba shvatiti i priznati.

U jednoj obitelji majka je, kao dobra kućanica, vodila skrb o mužu i trojici sinova. Svakog je dana pripremala dobru hranu, nastojala im ugoditi, ali oni su je samo kritizirali i zamjerali što im nije skuhalo ovo ili ono. Nikada nisu izrekli riječ priznanja ili zahvalnosti.

Jednog dana, kad su svi stigli s posla i onako gladni sjeli za stol, mati je donijela sijena i svakom stavila u tanjur poveću gomilu. Pogledali su se iznenađeni, netremice zurili u sijeno i bez riječi se pitali što to znači. Na posljétku im je majka odgovorila: “Mislila sam kako nećete primijetiti da je u tanjuru sijeno, a ne jelo. Kuham vam toliko godina, a nisam čula nijednu riječ po kojoj bih znala da ono što sam vam spremila nije bilo sijeno.”

Netko je rekao da u svakom bračnom krugu postoji božanska sila ljubavi koja se može oživjeti. Kako se to postiže? Ta sila mora biti oslobođena iz svoje krletke u dubokoj razmjeni misli između muža i žene, u međusobnom otkrivanju osjećaja, i to tijekom cijelog života. Stoga treba uzeti vremena i posvetiti sate i dane tom cilju.

U toj je vrsti komunikacije veoma važna iskrenost. Ona obuhvaća potpuno međusobno povjerenje muža i žene i njihovu spremnost da priznaju svoje slabe strane ili pogreške. Licemjerju među bračnim drugovima nema mjesta. Ako bi postojalo u bilo kojem obliku ili samo zakratko, donijelo bi neizbrisive posljedice. Iskrenost zahtijeva slobodno izražava-

nje onoga što leži na srcu, ali i prihvaćanje različitih mišljenja.

Što je iskrenost? Iskrenost ne znači reći sve što jedno ili drugo zna, pogotovu ako bi povrijedilo drugoga. Iskrenost ne obuhvaća najtajnije kutove duše. Treba poštovati tajni vrt u drugome, kaže jedan pisac. A iskrenost nije ni govor bez prestanka. Mudri Salomon kaže: *“Obilje riječi ne biva bez grijeha, a tko zauzdava svoj jezik, razuman je!”* (Izr 10,19)

Nepoznata pjesnikinja govori svojem mužu u prvim danima braka:

*Pokazat ću ti
sve stranice
mene same,
malo pomalo,
sasvim polako,
ako budeš strpljiv i nježan.
Otvorit ću za tebe sve ladice
koje su gotovo uvijek zatvorene
te ću iz njih izvući
na vidjelo dana
mjesta, osobe i stvari,
zvuke i mirise, ljubavi i razočaranja,
nade i tuge,
usahle ostatke, skupljene tu i tamo,
koji su se ponovo našli u mojim rukama.
Oni su prokrčili put i prodrli u moje uspomene,
oni su iskopali svoj grob u mom srcu,
svi zajedno.
Ni ja ni ti nećemo ih nikada zapaziti,
jer su oni ja sama.
Ako ih olako uzmeš,
ako niječeš njihovu važnost,
a što je još gore – ako im sudiš,
desit će se da ću ih ja početi obavijati,
mirno, polako,
u sićušne komadiće baršuna –*

*kao da je riječ o starom nakitu od srebra i zlata,
i stavljati u škrinjicu i zaključati
u male ladice,
zauvijek...*

Kako rješavati bračne probleme i krize

Već smo spomenuli kako riješiti probleme: komunikacijom, razgovorom udvoje, iskrenošću, uvažavanjem, priznanjem.

Razgovor je nadasve važan dio u razrješavanju sporova, nesuglasica, svade. "Hodi, draga, hodi, dragi, da porazgovaramo!"

A što ako je gnjev još uvijek zapreka razgovoru, ljutitost još prisutna, uvreda prava rana na srcu?

Čini se da je kralj Salomon imao loša iskustva sa ženama, kad kaže: "*Streha koja prokišnjava za žestoke kiše i svadljiva žena – jedno su te isto. Tko nju zaustavlja, zaustavlja vjetar i desnicom hvata ulje...*" (Izr 27,15-16) "*Bolje je živjeti pod rubom krova nego u zajedničkoj kući sa ženom svadljivom...*" (Izr 21,9)

Namjesto riječi *žena* mirno bismo mogli reći *muž*, jer u svadi su jednaki. Normalno je da nastanu neslaganja. Apostol Pavao se otvoreno i javno suprotstavio apostolu Petru, a upućivao je i oštre prijekore Korinćanima: "*Da, pisao sam vam u velikoj tuzi, u tjeskobi srca i s mnogim suzama, ne da vas ražalostim, već da upoznate preveliku ljubav koju imam prema vama...*" (2 Kor 2,4)

Ako bismo parafrazirali apostolove riječi, istaknuli bismo razliku između "gnjeva u ljubavi" i "gnjeva u mržnji", ili "svadu u ljubavi" i "svadu u mržnji".

Što je *gnjev*? Svada je obično prepirka visokim tonovima u gnjevu! A gnjev je velika ljutitost, žestoko izražena srdžba, bijes, jarost.

Kad se gnjevi, čovjek gubi kontrolu nad svojim umom, prijeti, ili pak smrtno šuti, hladan je kao ledeni brijeg, odnosi se prema najbližoj i najvoljenijoj osobi s neprijateljskom rav-

nodušnošću. U gnjevu dolaze na površinu sebičnost, netolerancija, ljubomora, a Salomon ga opisuje: *“Uvrijeđen brat jači je od tvrda grada, i svade su kao prijevornice na tvrđavi.”* (Izr 18,19)

Postoji li izbor? Moraju li muškarac ili žena u neslaganju iskopati ratnu sjekiru? Ili prijeći u resignaciju, mirenje s neizbježnim?

Gnev je eksplozivan, izgovara ružne riječi i etiketira ružnim izrazima, podcjenjuje drugoga, nema više nadzora nad osjećajima, postupcima.

Može li se gnev spriječiti, svladati? Može! Prilika je za pobjedu nad samim sobom.

Apostol Jakov savjetuje: *“Ovo znajte, ljubljena braćo moja: Neka svaki čovjek bude brz na slušanje, a spor na govor, spor na srdžbu, jer čovječja srdžba ne čini što je pred Bogom pravedno...”* (Jak 1,19-20)

Apostol Pavao također govori: *“Ali i sada odbacite od sebe sve ovo: srdžbu, naglost, zloću; izbacite iz usta svojih psovku i sramotne riječi...”* (Kol 3,8)

Postoje dva uvjeta koja treba ispuniti da bi se kriza utišala i riješila, a to su *istina* i *ljubav*.

Istina kaže: “Reci iskreno i jednostavno što misliš. Razgovarajmo bez ljutnje.”

Ljubav se ne zadržava na ponašanju, već ima pred sobom osobu, ne sudi (“Sidi sa sučeve stolice!”), ne prekopava po prošlosti, a zna reći: “Oprosti!”

Istina bez ljubavi je gruba, bezuvjetna, a s ljubavlju ona liječi, zalječuje, stvara mir.

“Ne dopustite da u vašem braku dođe do sukoba... Budite ljubazni u riječima i nježni u postupcima, odričući se svojih želja. Bdijte nad svojim riječima, jer one snažno utječu na dobro ili na zlo. Ne dopustite da se u vašem glasu osjeti oštrina. Unesite u svoj sjedinjeni život miomiris Kristove ličnosti.” (TSD, str. 92)

Nakon mučne prepirke sa svojim mužem, pjesnikinja Margaretta Sangster je napisala:

*Da sam jutros znala
za mučni dojam onih neljubaznih riječi
što sam ih izgovorila
kad sam napuštala svoj dom,
obazrivija bih, dragi, bila
i ne bih ti zadavala nepotrebnu bol.*

*A koliko puta mučimo i rastužujemo
svoje drage pogledom i riječima
čiji više ne možemo zaustavit let!
Istina, u tihi, večernji sat
ti mi možeš dati poljubac pomirenja,
ali mi on neće povratiti mir
niti utišati bol srca.
Koliko je njih otišlo u rano jutro,
da se uvečer više nikada ne vrate!
I koliko je srca ranjeno grubim riječima
čija se bol nikada više nije izbrisala!*

*Brižljivo pazimo kad razgovaramo sa strancem,
sladak osmijeh čuvamo na usnama za gosta,
a za svoje mile i drage imamo samo gorčinu
iako tvrdimo da ih ljubimo više no druge.*

*Usne, što tako često pokazuju nestrpljenje,
obrve i čelo, na kojima se vidi trag gnjeva,
sjetite se da će možda uvečer biti prekasno
da popravite ono što je dragog jutros ražalostilo!*

Dokaz ljubavi u – praštanju

Kako riješiti kriznu situaciju? Kako reagirati na uvrede, opore riječi, neutemeljene optužbe, ljutnju, predbacivanja, svade? Kako dokazati ljubav, kako biti i ostati kršćanin?

Čovjek je sklon reagirati na uvrede ili nepravdu nekom vrstom osвете ili pak nakupljanjem gorčine u srcu. A kako postupa kršćanin ili kršćanka? Apostol Pavao odgovara: *“Neka*

se ukloni od vas svaka vrsta gorčine, gnjeva, srdžbe, vike i psovke, sa svakom vrstom zloće! Mjesto toga budite jedan prema drugom prijazni, puni milosrđa! Opraštajte jedan drugome, kao što je i Bog vama oprostio u Kristu!" (Ef 4,31-32)

Dakle, kršćanin oprašta! Opraštati znači odreći se duga, kažnjavanja, osvete, ne spominjati (Jr 31,34). Oprostiti ne znači ugušiti u sebi osjećaj što je pravedno ili što nije, već osloboditi krivca posljedica njegove pogreške ili grijeha i pomoći mu da snosi posljedice.

Isus Krist nam je uzvišeni primjer: *"Ta na to ste i pozvani, jer je i Krist trpio za vas i ostavio vam primjer da idete njegovim stopama; on 'koji ne učini grijeha i u čijim se ustima ne nađe prijevare'; on koji vrijedan nije zauzvrat vrijedao, mučen nije prijetio, nego je to prepuštao pravednom Sucu..."* (1 Pt 2,21-23)

"S Kristom se postupalo onako kako mi zaslužujemo, da bi se s nama postupalo kako On zaslužuje. On je bio osuđen zbog naših grijeha u kojima nije imao udjela, da bismo mi mogli biti opravdani Njegovom pravdom u kojoj nemamo udjela. Pretrpio je smrt koja je bila naša, da bismo mi mogli primiti život koji je bio Njegov. 'Ranom njegovom mi se iscijelismo.'" (ČV, 10)

Zakon oprosta glasi: *zlo ili uvreda je tu, ali je primam, prihvaćam, zaboravljam. Kako je svakom od nas potreban oprost, on je velika potreba našeg srca. Oprost uskrisava ljubav i dokazuje je. To Krist potvrđuje Šimunu: "Neki vjeronik imao dvojicu dužnika. Jedan mu je dugovao pet stotina denara, a drugi pedeset. Kako nisu mogli vratiti, on oprosti obojici. Koji će mu, dakle, od njih više pokazivati ljubavi? Šimun odgovori: 'Držim, onaj kome je više oprostio.' 'Pravo si sudio', reče mu Isus."* (Lk 7,41-43)

Biblija opisuje tugu i bol proroka Hošee, koji pati i podnosi bol u srcu zbog samoće jer ga je žena napustila. Osjeća gorčinu napuštenog čovjeka. Doživljava iskustvo samog Boga, koga je Izrael napustio i postao Mu nevjernim. Međutim, promatrajući Božji oprost Njegovom narodu, stječe moralnu sna-

gu da sâm oprost nevjernoj ženi i vrati je k sebi. Tako čitamo u njegovoj knjizi: *“Užima za ljude privlačio sam ih, konopcima ljubavi... Kako da te dadem, Efrajime, kako da te predam, Izraele!... Neću više gnjevu dati maha...”* (Hoš 11,4,8-9)

Oprost

Joseph Bradford, Wesleyev pomoćnik, bio je vrlo odan Wesleyu, ali kad bi Wesley s njim postupao grubo, lako bi se razgnjevio. Jednog mu dana Wesley reče:

– Josephe, odnesi mi ova pisma na poštu!

– Hoću, gospodine, odnijet ću ih odmah nakon vaše propovijedi!

– Odnesi ih sada, Josephe!

– Ne mogu sada – odvratio je Joseph – jer želim najprije slušati vašu propovijed, a poslije ima još dosta vremena i za poštu!

– Ali ja zahtijevam da pođeš odmah, Josephe!

– Sada ja pak neću ići!

– Tako, dakle! Nećeš?

– Ne, neću sada!

– Onda se rastajemo, Josephe!

– U redu, gospodine!

Nakon tog “ugodnog” razgovora došla je večer i opet jutro. Budući da su obojica bili ranoranioci, čim su ustali, jučerašnji se razgovor nastavio. Wesley je upitao Josepha:

– Jesi li promislio o onome što sam ti jučer rekao da se moramo rastati, Josephe?

– Jesam, gospodine.

– I nećeš me moliti za oprost, Josephe?

– Ne, neću, gospodine.

– Nećeš? Eh, onda, Josephe, ja tebe molim za oprost.

I Wesley mu pruži ruku.

Kad je to čuo, Joseph se zagrcnuo i grčevito zaplakao, te i on zamolio Wesleya za oprost.

Još su mnogo godina odano surađivali.

Wesley je u povodu tog događaja zapisao:

“Kad god se sjetiš da si oprostio, znači da si zaboravio prošlost; ali kad zaboraviš na oprost, prošlost nije zaboravljena i oprost je izgubljen!”

Dakle, ne zaboravljajte oprost u braku u raznim prilikama, čak i u sličnim slučajevima.

“... Zaboravite neugodne i nesretne događaje iz prošlosti. Budite hrabri u Gospodu. Zatvorite prozore duše koji su otvoreni prema Zemlji, a otvorite ih prema Nebu. Ako svoju molitvu za svjetlost uputite Nebu, Gospod Isus, koji je svjetlost i život, mir i radost, čut će vaš vapaj. On, Sunce pravde, rasvijetlit će vaš um i obasjati hram duše. Ako s dobrodošlicom prihvatite sjaj svjetlosti Njegove prisutnosti u vašem domu, vi nećete izgovoriti riječi koje će prouzročiti žalost...” (TSD, 315)

Mješoviti brakovi

Mješovitim brakom nazivamo brak između kršćana i nekršćana. Među njima dolazi do težih kriznih situacija. U doba apostola Pavla bilo je takvih mješovitih brakova te apostol daje savjete: *“... Ako koji brat ima ženu nevjernicu koja pristaje da živi s njim, neka je ne otpušta! A žena koja ima muža nevjernika koji pristaje da živi s njom, neka ne otpušta muža, jer muža nevjernika posvećuje žena, a ženu nevjernicu posvećuje brat kršćanin. Inače bi vaša djeca bila nečista, a sad su sveta.”* (1 Kor 7,12-14)

“Sjedinjen s članom svetoga naroda, supružnik nevjernik na izvjestan je način pripojen Bogu i njegovoj Crkvi. I djeca rođena iz takve ženidbe pravno su članovi svetoga naroda...” (Jeruzalemska Biblija, str. 1631, L.)

Rastava braka

Najgori rezultat kriznih situacija u braku je rastava. To je bila tema Isusovog razgovora s farizejima: *“Približiše se farizeji, u nakani da ga kušaju, te ga upitaše: ‘Je li dopušteno čovjeku otpustiti svoju ženu s kojeg mu drago razloga?’... ‘A ja vam kažem: tko otpusti svoju ženu, osim zbog bludništva,*

te se oženi drugom, čini preljub, i tko se oženi otpuštenicom, preljub čini.” (Mt 19,3-9)

“Kad je Isus rekao: ‘Neka se čovjek ne rastavlja’, on je utvrdio pravilo ponašanja za Crkvu u razdoblju milosti, pravilo koje mora uvijek biti iznad svih građanskih zakonskih odredaba ukoliko se one ne bi slagale s tumačenjem božanskog zakona o bračnom odnosu. On ovdje iznosi pravilo svojim sljedbenicima kojega se oni trebaju pridržavati bez obzira na to što država ili udomaćeni običaji dopuštaju možda veću slobodu.” (ACP, 171–172)

Rastavljenom bračnom paru upućujemo ozbiljne riječi: “Niste trebali poći ovim putem i do toga ne bi došlo da ste oboje njegovali strpljenje, ljubaznost i popustljivost, koji uvijek trebaju postojati među supružnicima...” (TSD, 315)

Zlostavljanoj ženi Ellen G. White ne savjetuje da se vrati mužu koji je zlostavlja i ne zna postupati s njom, a jednom ostavljenom suprugu savjetuje da uzme svoj križ i pokaže hrabrost. Međutim, u istom tekstu ona izjavljuje: “Samo jedan grijeh, i to preljub, može muža ili ženu osloboditi pred Bogom od bračnog zavjeta. Iako zemaljski zakoni mogu odobriti rastavu, oni su u svjetlosti Biblije, u skladu s Božjim zakonima, i dalje supružnici.” (TSD, 316–317)

Što kad se naravi nisu uskladile pa život u bračnoj zajednici postaje nemoguć? Prema biblijskim načelima, muž i žena se mogu rastaviti “od stola i postelje”. O tome govori i apostol Pavao: “*Oženjenima naređujem – ne ja, nego Gospodin – da se žena od muža ne rastavlja; ako li se rastavi, neka ostane neudata ili se izmiri sa svojim mužem; i muž da ne otpušta žene...*” (1 Kor 7,10-11)

Crkva tolerira rastavu “od stola i postelje”, to jest prekid bračnih odnosa ili rastavu po sudskom postupku zbog “neslaganja naravi”, “po obostranom sporazumu” ili zbog kojeg drugog razloga, ali oni i dalje ostaju supružnici i za njih vrijedi ono što je Krist izjavio: “A ja vam kažem: tko otpusti svoju ženu – osim zbog bludništva – te se oženi drugom, čini preljub; i tko se oženi otpuštenicom, preljub čini.” (Mt 19,9)

Dakako, treba na vrijeme poduzeti pastoralne korake da ne dođe do takve rastave, a kad doista i dođe do raskida, djelovati na pomirenju.

Vjernost bračnom zavjetu

“Kako pažljiv mora biti muž i otac da bi sačuvao vjernost svom bračnom zavjetu! Koliko opreznosti mora pokazati u svojoj službi da ne bi kod mladih djevojaka ili čak kod udanih žena ohrabrio misli koje nisu u skladu s uzvišenim, svetim mjerilom – zapovijedima Božjim! ...

Oženjenim ljudima poručujem: dugujete ljubav i poštovanje svojim suprugama, majkama svoje djece. Poklonite im svoju pažnju, a vaše misli neka budu zauzete planovima koji će ih usrećiti.

Vidjela sam obitelji u kojima muž i otac nije sačuvao ono što dolikuje Kristovim sljedbenicima, onu uzdržljivu, plemenitu i Bogu sličnu narav. Njegovi postupci prema supruzi, kojoj je obećao pred Bogom i anđelima da će je voljeti, poštovati i cijeniti dokle oboje budu živi, nisu bili ljubazni, nježni i uljudni...” (TSR, 310–311)

Još neki uzroci bračnih kriza

Nailaze godine, oboje su sada već stariji. Djeca su odrasla, sada su sami. Muž ima manje snage za rad, čini pogreške, osjeća nesigurnost u zvanju, mladi ga prestižu. Tu su i novčani problemi, deprimiran je, strahuje od budućnosti. Postaje pomalo i umišljeni bolesnik, kontrolira otkucaje srca, čita osmrtnice ljudi čije je srce zakazalo, brine se. Ako ga žena zbog toga ismjehuje, nastaje još gore stanje.

Nailaze problemi i kod žene: “valovi vrućine”, pamćenje slabi, važni datumi i imena blijede, javlja se zamor i slabost. Počinje se bojati da će izgubiti ljubav muža, pa i djece.

Namjesto da se međusobno saslušaju, jedno drugom drže “prodiku”, ponašaju se kao da ne čuju, šute, svejedno im je.

Namjesto da se jedno drugom daju, predaju u povjerenju, oni dijagnosticiraju jedno drugo, prosuđuju stavove, optužuju se, osuđuju.

Namjesto da izraze želju jasno i otvoreno, ostavljaju jedno drugo u neizvjesnosti, "dure se", izražavaju razočaranje.

Namjesto da imaju vremena jedno za drugo, troše vrijeme za hobi, poslove izvan radnih obveza.

Namjesto da praštaju jedno drugom, stalno spominju što je bilo u prošlosti, gaje predrasude, predbacuju.

Važna pitanja

U svojoj knjizi *The total Man* Dan Benson daje savjete i preporučuje da svaki muž razgovara sa svojom ženom i postavlja joj određena pitanja sa svakog područja života u braku i obitelji.

On kaže da bračni drugovi trebaju svađu pretvoriti u raspravu. Namjesto "ti" trebali bi govoriti "mi", a izostaviti one poznate riječi "ti uvijek" ili "ti nikad". "Dalje", kaže on, "ne napuštajmo sobu, poprište naše rasprave, već načinimo stanku da bismo mogli malo disati prije nastavka."

Evo spomenutih pitanja:

Naš brak

- 1) Što smo važno naučili otkako smo u braku?
- 2) U čemu je brak obogatio tvoj i moj život?
- 3) Postoje ili područja u kojima bih se, po tvojem mišljenju, trebao popraviti?
- 4) Što misliš, provodim li dovoljno vremena s tobom i s djecom?
- 5) Koliko bih tebi, svojoj ženi, trebao pokloniti pažnje?
- 6) Imaš li osjećaj da na nekim područjima teško dolazimo do sporazuma?
- 7) Imaš li osjećaj da ne izražavam dovoljno ljubavi prema tebi i djeci?
- 8) Kad sljedeći put budemo izlazili, što bismo trebali raditi i kamo ići?

9) Što smo učinili ili što se dogodilo prošle godine da smo postali međusobno bliži?

10) Postoje li neke napetosti između tvojih ili mojih roditelja ili uže rodbine?

11) Vjeruješ li da te prihvaćam takvu kakva jesi ili te prisiljavam na promjene?

12) Osjećaš li se neraspoloženom kad imam drukčije mišljenje od tvojeg, ili kad donosim odluke koje ti se ne sviđaju?

13) Kako bismo mogli imati različito mišljenje a da zbog toga među nama ne dođe do prepirke ili svade?

14) Osjećaš li se slobodnom izraziti svoje mišljenje?

15) Ima li u mojem načinu života navika ili osobina koje ti doista smetaju?

16) Jesam li ti učinio nešto u prošlosti što je u tebi ostavilo trajnu gorčinu?

17) Koje prioritete trebamo zajedno preuzeti:

- naše osobne promjene,
- naši međusobni odnosi,
- naša djeca,
- poslovi,
- novčani izdaci,
- materijalne potrebe?

18) Koji cilj, po tvom mišljenju, trebamo postaviti u sljedećoj godini? Ili u sljedećih pet godina?

19) Jesam li dovoljno strpljiv?

20) Postoji li u našem životu nešto što se ne slaže s naukom Svetog pisma?

Naši intimni odnosi

1) Jesi li zadovoljna našim intimnim odnosima?

2) Ispunjavam li tvoje intimne potrebe?

3) Jesam li sklon sebičnosti u našoj intimi?

4) Ima li u našoj intimi nešto što ti se ne sviđa?

5) Ima li nešto što bi ti se možda sviđjelo, ali nemaš slobodu to kazati?

6) Što ti se naročito sviđa u našim odnosima?

Naša djeca

- 1) Znaju li naša djeca da se nas dvoje doista volimo?
- 2) Znaju li kako ih oboje volimo? Kažemo li im to i dokazujemo li svojim svakodnevnim postupcima?
- 3) Posvećujem li im dovoljno vremena?
- 4) Kojim ih pozitivnim putem i načinom možemo ohrabriti da:
 - budu nesebični,
 - vole druge,
 - imaju osjećaj odgovornosti,
 - razvijaju svoje sposobnosti,
 - ljube Boga?
- 5) Slažemo li se mi, kao roditelji, s time kako odgajamo svoju djecu?
- 6) Kako da ih naučimo određenom postupku s televizijom i možemo li im dopustiti da sami biraju program?
- 7) Kojih se vrijednosti djeca trebaju držati kad jednog dana napuste roditeljski dom?
- 8) Koje im praktične pouke trebamo dati, a trebat će im u životu?
- 9) Što sve trebamo poduzeti da bismo povećali sklad i ljubav u našoj obitelji?

Naš novac

- 1) Gajiš li gorčinu zbog ograničenosti naših prihoda?
- 2) Jesi li zadovoljna kako raspolažemo novcem?
- 3) Postupamo li doista onako kako vjerujemo da će se Bog pobrinuti za naše potrebe?
- 4) Planiramo li mudro našu financijsku budućnost?
- 5) Koje smo uštede mogli postići u protekla tri mjeseca?
- 6) Odvajamo li dovoljno sredstava za siromašne i nevoljne?
- 7) Kako i što učiniti da i naša djeca nauče raspolagati novcem?

Naš duhovni život

- 1) Jesi li zadovoljna našim odnosom prema Bogu?
- 2) Kako ojačati naš kršćanski život u obitelji?

3) Možemo li spomenuti neke osobite trenutke u kojima bismo trebali imati više povjerenja u Boga?

4) Što smo to čitali jutros u Bibliji? Kako to danas sprovesti u život?

5) Što je Bog učinio za nas u posljednje vrijeme zbog čega bismo Mu trebali zahvaliti?

6) Što bismo trebali učiniti da naš duhovni život ojača?

“Ako iskreno ne težite da postanete Božja djeca, vi nećete znati kako pomoći jedno drugom. Budite uvijek nježni i pažljivi međusobno, odričući se svojih želja i planova da biste drugog usrećili. Iz dana u dan možete naučiti kako da ojačate slabe strane svog karaktera. Gospod Isus bit će vaša svjetlost, vaša snaga, vaš vijenac radosti, zato što ste svoju volju pokorili Njegovoj volji...” (TSD, 81).

Nada

Talijanski je umjetnik pokušao slikovno predočiti nadu.

Na istoimenoj slici vidi se žena, a u pozadini zvijezda. Ženine su oči obavijene rupcem, u rukama joj harfa. Na harfi su sve žice pokidane, osim jedne jedine. Ona zna da je i ta jedina žica slaba i krhka, ali gotovo nečujno i dalje svira po njoj. Žicu dodiruje nježno, svira vrlo tiho, ali svira i dalje sve dok traje i ta posljednja žica na harfi.

DOM I OBITELJ

Na prvim stranicama Biblije nalazimo nazive koji nas podsjećaju na obitelj – zajednicu roditelja i djece, i na dom – ambijent u kojem živi obitelj. U raznim je prijevodima Biblije za obitelj uzet izraz porodica, dom, kuća, pleme: *“Od njih se razdjeliše ostrva narodna na zemljama svojim, svako po jeziku svojemu i po porodicama svojim...”* (Post 10,5 – Daničić) *“Oni odgovore: ‘Čovjek nas je neprestano zapitkivao o nama i o našoj obitelji...’”* (Post 43,7) *“Ja i moj dom služit ćemo Jahvi...”* (Jš, 24,15) *“Jahve reče Abramcu: ‘Idi iz zemlje svoje, iz zavičaja, i doma očinskog...’”* (Post 12,1)

Unatoč svim pokušajima promjene, zloupotrebe, filozofije ili običaja modernog doba, obitelj je ostala mala ljudska zajednica, jedina pogodna za ljudsku sreću. Nijedan ideal, nikakav drugi osjećaj niti bilo koji simbol ne može tako zagrijati ljudsko srce topline i nježnošću kao roditeljski dom.

U djetinjstvu i mladosti dom je pribežište i najljepše mjesto na svijetu, a za odraslog je čovjeka izvor sjećanja koji ublažuje prolaznost života.

Nemoguće je odvojiti brak od obitelji. To su dvije stvarnosti koje se ne mogu razdvajati, koje su intimno povezane. Bračna zajednica je po svojoj naravi određena da se proširi u obitelj. S druge strane, koncepcija koja se stvara o obitelji u određeno doba obvezatno se gradi na idejama koje čovjek ima o braku.

Smisao i svrha obitelji je osigurati oblikovanje i humani napredak osobe kao pojedinca, a njezina se snaga mjeri većom ili manjom moći da stvara sreću svim svojim članovima.

Bračnim drugovima treba vremena da izgrade obiteljsko ozračje, a osobno prenesu u ono što je zajedničko. Namjesto da pojedinačno stvaraju planove, u obitelji ih stvaraju zajedno. Nakon vjenčanja moraju naučiti govoriti *mi* namjesto *ja* i *ti* po prijašnjoj navici. Treba naučiti da *mi* nije samo dijalog, već da njihova zajednica sada zahtijeva i širi smisao: mi i naša djeca! Više nije odgovorna jedna osoba, već oboje, zajedno s drugim članovima obitelji.

“Evo, ja i djeca koju mi Jahve daje Izraelu smo znak i znamenje...” (Iz 8,18)

“Nemamo li svi jednog Oca? Nije li nas jedan Bog stvorio? Zašto smo onda jedan drugome nevjerni te skvrnimo Savez svojih otaca? ... Poštuj dakle život svoj i ne budi nevjeražen ženi svoje mladosti. Jer ja mrzim otpuštanje žena...” (Mal 2,10.15)

“Obitelj je od Boga osnovana jedinica u kojoj se supružnici potpuno oslanjaju jedno na drugo. Njihova ljubav, nalik na Stvoriteljevu, njihovo je najveće blago. Tako je obitelj najdragocjenije mjesto podrijetla, središte svakog pojedinačnog života i najpogodnija sredina za njegov razvoj. Ona je osnovna jedinica društva, glavni čimbenik njegovog blagostanja, najsigurnije jamstvo napretka, reda i mira.” (Beach)

“Obiteljski krug je sveti krug, posvećeno mjesto, simbol Neba, zrcalo u kojem se ogledamo...”

Jedna skladna obitelj svjedoči jače o kršćanstvu nego sve izgovorene propovijedi. Takva obitelj svjedoči da su roditelji uspješno slijedili Božje upute i da će njihova djeca služiti Bogu i Crkvi...

Skladna obitelj je najsnažniji dokaz koji se može dati svijetu o snazi kršćanstva. Ništa kao to ne može preporučiti istinu, jer je ona živo svjedočanstvo o djelovanju njezine praktične sile u ljudskom srcu...

Utjecaj neskladnog doma je dalekosežan i koban za cijelo ljudsko društvo. On se pretvara u plimu zla, koja štetno djeluje na obitelj i društvo u cjelini...” (TSD, 26, 27)

Obitelj danas

Nažalost, danas obitelj prolazi kroz teške krize koje se ogledaju u mnogobrojnim rastavama, odsutnosti majki, napuštenoj i zlostavljanoj djeci i sve češćim samoubojstvima. U njoj je danas sve dopušteno i odobreno. Često se i u kršćanskim obiteljima, koje prihvaćaju moralne kriterije, vidi pravi ponor između vjerovanja i življenja. Mladi i stariji imaju sve manje povjerenja u temeljne vjerske istine.

Ono što danas doživljavamo, dogadalo se i u prošlosti. U doba proroka Ilije bila je slična situacija: *“Tada Ilija reče svemu narodu: ‘Pridite k meni!’ I sav mu narod pristupi. On popravi žrtvenik Jahvin koji bijaše srušen...”* (1 Kr 18,30)

Oltari su bili srušeni, razvaljeni. Narod je prinosiso žrtve bogu Baalu i božici Aštarti, božanstvima nasilja i moralne iskva- renosti, kojima su Izraelci prinosisli vlastitu djecu.

U Novom zavjetu je prorečeno za Ivana Krstitelja: *“On će ići pred njim s Ilijinim duhom i snagom, da vrati srca otaca prema djeci, a nepokorne nazoru pravednika, te pripremi Gospodinu sklon narod.”* (Lk 1,17)

U doba Ivana Krstitelja oltari su bili opet razvaljeni. On je ustao pripremiti put prvom Kristovom dolasku, pozvati narod na pokajanje, očeve da se vrate svojoj djeci, a djecu da se vrate svojim očevima.

Tako će biti i u vrijeme prije skorog Kristovog drugog dolaska: *“Evo, poslat ću vam proroka Iliju prije nego dode Dan Jahvin, dan veliki i strašan. On će obratiti srce otaca k sinovima, a srce sinova k ocima, da ne dodem i ne udarim prokletstvom zemlju.”* (Mal 3,23-24)

U oba se biblijska teksta govori o obraćenju srca otaca k djeci i srca djece k ocima. To je, zapravo, najava reforme obitelji, obiteljskog života kao načina pripreme za Kristov dolazak. Kao znak vremena prije samog Kristovog povratka, vidljiv je novi oblik obožavanja Baala i Aštarte u knjigama, na slikama i televiziji, kojem roditelji žrtvuju svoju djecu. Djeca promatraju nasilje i spolnu izopačenost i ne obaziru se na opomene i savjete svojih roditelja i odgajatelja. “Danas svijet

ima svoje Ahabe i Izebele... Mnoštvo ima krivi pojam o Bogu i Njegovim osobinama, te služi lažnom bogu kao i poklonici Baala." (PK, 177)

Sve je više razvaljenih oltara u našim obiteljima: osobno je proučavanje Biblije rijetko, za obiteljska bogoslužja nema vremena ili su sužena na manji broj članova obitelji.

Nema ni negdašnje povezanosti u obitelji. Svatko radi što mu je volja i udaljava se od drugih članova obitelji. Mladi se povode za običajima svijeta, ne haju za savjete i opomene. Osjećaju se usamljenima. Popularna rock skupina pjeva pjesmu o djevojci koja je pobjegla od kuće: "Ostavila je kuću u kojoj je živjela sama tolike godine..."

Druga djevojka piše pismo redakciji novina koje su provele anketu o američkoj obitelji: "Volim svoje roditelje, znam da i oni vole mene, ali su mi upropastili život. Kad god sam im htjela nešto reći ili ispričati, odgovarali bi: 'Nemam vremena sada, vrlo sam umoran/umorna. To uopće nije važno, zar nemaš pametnijih tema? Tvoji prijatelji su čudni.' Na poslijetku im nisam ništa više govorila i svaka veza s njima bila je prekinuta." (*Times*)

Nekada, vrlo davno, Mojsije je podsjetio svoj narod na Božje vodstvo preko Crvenog mora, na pustinju u kojoj su tako dugo boravili, na čuda koja je učinio, na njihove grijehе koji su ih priječili da uđu u obećanu zemlju. Zatim ih je pozvao: "*Čuvaj se da ne zaboraviš Jahvu, Boga svoga, zanemarujući njegove zapovijedi, njegove uredbe i njegove zakone... I pošto se najedeš do sitosti, posagradiš lijepe kuće i u njima se nastaniš..., kad se nakupiš srebra i zlata i kada sve tvoje uznapreduje, nemoj da se uznesе srce tvoje i da zaboraviš Jahvu, Boga svoga...*" (Pnz 8,11-14)

"Pazite da se vaše srce ne zavede, da ne podete stranputicom... Utisnite ove moje riječi u svoje srce i svoju dušu... Poučite njima svoje sinove, izgovarajte ih kad sjedite u svojoj kući i kad idete putem... da vaši dani i dani vaših sinova... budu brojni kao dani nebesa nad zemljom..." (Pnz 11,16,18-21)

Tako smo i mi danas dospjeli na granice obećane zemlje. Lutali smo pustinjom ovog svijeta, zaboravili na Gospodina, prestupali Njegove zapovijedi, zanemarili smo ih svakodnevno ulijevati u srca svoje djece. Stoga su nam upućene opomene preko Mojsija, Ilije i Ivana Krstitelja te pozivi na pokajanje i reformu u našoj obitelji, da ne zaboravimo Boga u svojem materijalnom napretku, nego da se vratimo svojoj djeci, a djeca nama, roditeljima, i svi zajedno našem Spasitelju.

Dva oca iz Starog zavjeta

Eli i Samuel su imali sinove: *“A Elijevi sinovi bijahu nevaljali ljudi, jer nisu marili za Jahvu ... Ali [Samuelovi] sinovi nisu išli stopama očevim: gledali su na svoj dobitak, primali mito i izvrtali pravicu.”* (1 Sam 2,12; 8,3)

Sinovi jednog i drugog Božjeg čovjeka bili su nevaljali i pokvareni. U vezi s njima često se postavlja pitanje: kakva je bila razlika u odgoju među njima?

Eli je samo riječima opominjao svoje sinove, ali bez strogoći u određenim trenucima. Gospodin je pozvao Elija da zaustavi zlo, ali on nije ništa učinio. Bio je nemaran prema slabostima svojih sinova, i oni su gospodarili nad njim.

Samuel je promatrao život Elijevih sinova te je na svoje sinove prenosio pouke koje je primio od svoje majke Ane dok je još bio kod nje. Međutim, za njegove je sinove religija bila samo religija njihovog oca. Ipak, dok su bili u njegovoj kući, pod njegovom rukom i utjecajem, bili su ispravni. Čim su se udaljili od oca, otkrila se njihova narav.

Bog stoga nije osuđivao Samuela, za razliku od Elija.

“Kad bi roditelji koji slijede Elijev primjer u zanemarivanju djece mogli vidjeti posljedice svojeg odgoja, bilo bi im jasno da će prokletstvo koje je palo na Elijeve sinove pogoditi i njih...” (*Signs of the Times*)

Odgoj djece

Riječ *odgoj*, po Anićevom *Rječniku hrvatskog jezika*, znači “svjesno djelovanje na mlado biće u nastojanju da stekne

osobine, navike prikladne u društvu". Čitamo dalje da odgojiti dijete znači "pobrinuti se za potrebe djeteta (djece) i osigurati mu (im) tjelesni, duševni i društveni razvoj..."

"Odgoj skladno razvijanje tjelesnih, duševnih i duhovnih sila. On priprema učenika za radosnu službu u ovom svijetu i za uzvišeniju i radosniju službu u svijetu koji će doći... Zadaća je pravog odgoja... vježbati mlade da misle, a ne samo odražavaju misli drugih ljudi... Takav odgoj pruža više nego da samo disciplinira um... On jača karakter, tako da istina i poštenje ne budu žrtvovani sebičnoj želji ili svjetovnoj ambiciji. On jača um protiv zla..." (OD, 11, 14, 15)

Latinski izraz *educatio*, od glagola *educere* – učiniti da izide, označava djelatnost kojoj je cilj izdvojiti, razviti i popuniti uz pomoć odgovarajuće kulture one prirodne moći i sposobnosti, osobito moralne, da se čovjek usavrši. Tako se govori o odgoju volje, osjećaja, smisla, o vrijednostima osobe ili, jednostavno, o odgoju čovjekovih moći.

Biblija preko Salomona kaže: "*Upućuj dijete prema njegovu putu, pa kad i ostari, neće odstupiti od njega.*" (Izr 22,6)

"Upućuj dijete" znači odgajati djecu, brinuti se za njih, bdjeti nad njihovim moralnim i duhovnim razvojem. To je najvažnija dužnost roditelja, a zatim svih kasnijih čimbenika odgoja. "U svojoj mudrosti Gospod je odredio da obitelj bude najveća odgojna institucija. Odgoj djeteta treba početi u domu. To je njegova prva škola. Tu će ono od roditelja dobiti pouke koje će ga voditi cijelog života – pouke o poštovanju, poslušnosti, strahopoštovanju i samosavlađivanju. Utjecaji obiteljskog odgoja su sila koja odlučuje između dobra i zla. Oni u svakom pogledu djeluju tiho i postupno, ali ako su pozitivni – dalekosežna su sila koja vodi istini i pravdi. Ako se dijete u domu pravilno ne odgaja, Sotona će ga odgajati preko svojih oruda. Od kolike je važnosti onda škola u domu..."

U radu na odgoju djece majka mora zauzeti prvo mjesto. Dok na ocu počivaju teške i važne dužnosti, majka uvijek mora biti njihov bliži učitelj i drug svojim neprekidnim druženjem s djecom, posebno dok su mala. Ona treba uložiti veliki trud da u svojoj djeci razvije smisao za čistoću i urednost i

pomogne da oblikuju pravilne navike i ukus. Ona treba u njima razvijati marljivost, samopouzdanje i spremnost da pomognu drugima, da žive, djeluju i rade svjesni da se uvijek nalaze pred Božjim očima.” (TSD, 164, 166)

Odsutnost roditelja – uzrok problema

Kad govorimo o obitelji, mislimo na skupinu koja obuhvaća roditelje i djecu. Međutim, u Sjedinjenim Američkim Državama se samo jedna od triju obitelji može tako nazvati. U sve više obitelji nedostaje ili otac ili majka. Broj tako okrnjenih obitelji raste oko dvadeset puta brže nego onih u kojima su prisutna oba roditelja.

Nije čudo što naglo raste i broj rastavljenih. Tijekom ovog stoljeća taj je broj 700 posto veći nego u prethodnom, s tendencijom daljnjeg porasta. Više od milijun djece svake je godine uključeno u rastavu, a 13 milijuna djece mlađe od 13 godina ostaju bez oca ili majke.

Sve više je udanih žena koje rade izvan obitelji, a to znatno utječe na obiteljski život, osobito na malu djecu. Godine 1948. izvan doma je radilo 18 posto američkih majki. U 1971. broj se popeo na 43 posto, a danas ih je više od 50 posto. Ta pojava je pojačala napetost u domovima i pridonijela sve većem broju rastava. Majke gotovo 6 milijuna predškolske djece nisu u kući zbog zaposlenosti izvan obitelji, a samo je mali broj onih koje su na to prisiljene zbog ekonomskih razloga. U drugoj studiji u Sjedinjenim Američkim Državama utvrđeno je da očevi provode samo 37 sekundi u prosjeku dnevno sa svojom djecom.

Izostanak jednog ili drugog roditelja iz obiteljskog kruga ili pak emocionalna neosjetljivost prema djeci stvara kod djeteta osjećaj odbacivanja. A odbacivanje rađa novi osjećaj mržnje i neprijateljstva. Prema djetetovoj dobi i temperamentu te ako je riječ o ocu ili majci koji nedostaju u domu, u kasnijoj dobi ili kad odraste osoba proživljava traumatske emocionalne sukobe sama sa sobom ili s okolinom. To se događa i u nekršćanskoj i kršćanskoj obitelji.

Često se zbog očeve odsutnosti iz obitelji kod djece razvija neposlušnost, neuspjeh u školi i asocijalno ponašanje. Dijete se ne može svladati te ne čudi što ih sve više odlazi k psihijatru. Raste i broj samoubojstava, osobito među mladima od 10 do 14 godina. Naše društvo ima sve više agresivne djece koja pate od depresije sa samoubilačkim namjerama.

“Jedan od najjačih razloga zbog kojih u svijetu postoji toliko zla jest taj što su roditelji prezauzeti onim što je manje važno, a zapostavili su ono što je najvažnije – da se prilagode zadatku strpljivog i ljubaznog poučavanja svoje djece putevima Gospodnjim... Roditelji, nikakav drugi posao ne bi vam smio biti toliko važan da vas spriječi da svojoj djeci ne posvetite sve potrebno vrijeme, kako biste im pomogli da shvate što znači potpuno slušati i vjerovati u Gospoda...”

Što ćete požnjeti kao nagradu za svoj napor? Naći ćete svoju djecu pokraj sebe, spremnu da prihvaćaju i surađuju s vama u onome što im vi savjetujete. I onda ćete ustanoviti da svoj posao možete lako obaviti.” (TSD, 165)

Uloga majke

“Majke, na vama počivaju velike odgovornosti. Iako se ne nalazite u narodnim skupštinama... vi možete izvršiti veliko djelo za Boga i svoju domovinu. Vi možete odgojiti svoju djecu. Možete im pomoći da razviju karakter koji se neće kolebati ni popuštati zlu, nego će utjecati na druge da čine dobro. Svojim žarkim molitvama vjere možete pokrenuti ruku koja pokreće svijet.” (TSD, 245)

“Nemoguće je ocijeniti moć utjecaja majke koja se moli... Ove molitve, upućene s vjerom, potpora su i snaga kršćanske majke... Moć majčinih molitava ne možemo dovoljno ocijeniti. Ako je ona vjerom povezana s Božjim Sinom, njezina nježna ruka može zakloniti sina od sile kušnje, a kćerku sačuvati od popuštanja grijehu...” (TSD, 247)

Svećenik je stigao po dogovoru i pozvonio na vrata. Pojavila se najmlađa kći, šestogodišnja djevojčica, i odškrinula vrata da vidi tko zvoni.

Pozdravio ga je i kročio u kuću, ali je djevojčica stajala na pragu i kazala mu:

– Eh, sad ne možete ući!

Svećenik je zastao i upitao zašto. Mala je šapnula:

– Zato što se mama upravo sada moli!

Svećenik je ostao pričekati na ulazu dok se majka moli. Razmišljao je o toj udovici. Upravo je otkrio tajnu odgoja njezine djece. Trojica njezinih sinova, već poodraslih, bili su besprijekornog ponašanja, a i mala kći ih je slijedila.

U zajednici molitve udovica je s Bogom odgajala djecu.

Majka ih čuva

Neki je slikar je naslikao Sotonu kao čovjeka koji sjedi na rubu ponora, a u ruci drži zlatnu kuglu i nudi je ljudima. Mnoštvo pruža ruku prema njoj u gomili koja se komeša. Ljudi se bezobzirno guraju samo da dohvate zlato.

Svi su pogledi uprti u zlato, a nitko ne vidi da između njih i zlatne kugle stoji provalija. Kad se netko uspije probiti kroz masu i rukom dotaknuti kuglu u želji da je stekne, gubi ravnotežu i pada u provaliju. Sotona i dalje nudi zlato i zlorado se smije onima koji ga dohvate i zatim nestanu u ponoru.

Na istoj slici, sa strane, umjetnik je naslikao veliki križ, a kraj križa ženu s djecom. Djeca vide zlatnu kuglu, ona i njih privlači, ali ih majka rukama zakriljuje, brani im da se udalje od nje i pridruže svjetini. Ne ispušta ih iz ruku i, naslonjena na križ, čuva svoju djecu od privlačnosti zlatne kugle i soton-ske podle prijevare.

Uloga oca

“Zadaća da dom bude sretno mjesto ne počiva samo na majci. I otac ima svoj dio u tome... On je dužan učiniti svoj dio da bi dom učinio sretnim. Bez obzira kakve su njegove brige i poslovne neprilike, njima se ne smije dopustiti da zasjene njegovu obitelj. On treba ući u svoj dom s osmijehom i ljubaznim riječima.” (TSD, 193)

Osmijeh iskazuje dobro raspoloženje. Osmijeh nije smijeh, podsmijeh, izrugivanje, šala, ali taj mali izraz na licu može rastjerati oblake brige, umor duše i stvoriti ozračje sporazumijevanja i komunikacije.

U jednoj se varaždinskoj ambulanti primarne zdravstvene zaštite nalazi natpis koji, uz liječnikove recepte i savjete, pridonosi zdravlju. U njemu stoji:

“Osmijeh ne stoji ništa, a djeluje čudesno. Obogaćuje onoga kome je upućen, a ne osiromašuje onoga tko ga daje. Bljesne poput munje, ali sjećanje na nj može trajati zauvijek. Nitko nije toliko bogat ni toliko siromašan da bi ga mogao uskratiti i svatko njime samo dobiva.

Osmijeh donosi sreću u kuću, pozdrav prijatelju, pomoć pri sklapanju posla. On je odmor umornome, putokaz izgubljenom, Sunčeva zraka žalosnome i najbolji prirodni lijek protiv ljutnje. Ali, ne može se kupiti, izmoliti, posuditi ili ukrasti, jer vrijedi zapravo jedino kad se poklanja. A nitko i ne treba osmijeh toliko kao oni kojima se i ne može pokloniti više ništa drugo.”

Očevo pismo sinu

“Čuj me, sinčiću, što ću ti reći dok ležiš u svojem krevetiću, ručica stisnutih pod obrazima i gustom, plavom kosom, malo slijepljenom na vlažnom čelu!

Ušao sam sasvim tiho u tvoju sobu. Sjedio sam do maločas u svojoj sobi i čitao novine. Odjednom sam počeo misliti na tebe. Iznenada sam osjetio kako me obuzima stid i morao sam što prije doći k tebi.

Već jutros, kod doručka, morao sam ti nešto prigovarati. Opet si ručnikom samo površno obrisao lice, jelo si progutao a da ga nisi sažvakao, laktovima si se podupro o stol. A kad si se pošao igrati u dvorište a ja na posao, okrenuo si mi se, mahnuo rukom na rastanku, a ja sam skupio obrve i mrko ti odgovorio da podigneš ramena i držiš se uspravno.

Popodne je sve počelo iznova. Kad sam ulazio u kuću, klečao si na zemlji i igrao se u prašini. Vidio sam da su ti hlače

poderane pa sam te ponizio pred tvojim malim prijateljima, jer si morao ići kući ispred mene.

Još te vidim kako si plaho ušao u moju sobu dok sam čitao novine, a pogled tvojih očiju jasno mi je govorio kako si žalostan. 'Što hoćeš opet', upitao sam te ljutito jer si me prekinuo u čitanju.

A ti, namjesto da si išta rekao, potrčao si k meni, zagrlio me svojim ručicama i poljubio. Stisak tvojih malih ruku govorio mi je o ljubavi koju je Bog usadio u tvoje malo srce i koja ne može nikada uvenuti. A ja sam te odgurnuo i otjerao u tvoju sobu.

Čim si žalostan otišao, novine su mi ispale iz ruku, a srce mi je obuzeo strah. Pa kakav sam to ja? Otac koji uvijek grdi, nalazi uvijek nove pogreške. To je bila moja zahvalnost što si mi poklonjen.

Nemoj misliti da te nisam volio. Samo sam previše zahtijevao od tebe. A ti imaš toliko dobrih strana. Tvoje malo srce je tako veliko, kao zora za brežuljcima. Inače me ne bi mogao grliti uvečer niti poljubiti i reći: 'Laku noć, tata!'

Ali sada će biti sve dobro! Uzvratit ću ti ljubavlju. Od sutra ćemo biti bliski prijatelji, bit će sve drukčije! Dijelit ćemo sve zajedno – bol, radost, veselje i smijeh. Neću više izgovoriti nijednu nestrpljivu riječ...

Gledam te: ležiš preda mnom u svojem krevetiću, sinčiću moj – žalosna, šćućurena gomilica. Sad tek vidim kako si malen..."

Uloga roditelja

"Roditelji trebaju pronaći najbolji i najuspješniji način da zadobiju ljubav i povjerenje svoje djece kako bi ih mogli voditi pravim putem. Oni trebaju zrakama ljubavi obasjati sve članove doma..."

Djeca vole društvo i rijetko vole biti sama. Ona žude za nježnošću i sućuti... Samo jedan pogled odobravanja, riječ ohrabrenja ili pohvale bit će kao sunce njihovom srcu, što će im često dan ispuniti srećom.

Roditelji trebaju ohrabriti svoju djecu da se povjeravaju samo njima, da im kažu svoje jade, svoje male svakodnevne neprilike i poteškoće...

‘Nemam vremena’, kaže otac. ‘Nemam vremena odgajati svoju djecu, družiti se s njima i razveseljavati ih...’ Kad im ne pokloniš vrijeme, koje im s pravom pripada, ti im uskraćuješ odgajanje koje im duguješ...

Ako djeca kod svojih roditelja i u svom domu ne nađu ono što zadovoljava njihove želje za prijateljstvom i razumijevanjem, ona će to potražiti na nekom drugom mjestu koje može biti opasno za njihovo srce i karakter.

Poklonite nešto od svog slobodnog vremena svojoj djeci: suradujte s njima u njihovom radu i u njihovoj razonodi i tako zadobijte njihovo povjerenje. Zadobijte i njihovo prijateljstvo. Neka roditelji svoje večernje sate posvete obitelji. Ostavite sve brige i nevolje zajedno sa svojim svakodnevnim poslovima.” (TSD, 173–174)

Vjerski odgoj

“Temelj napretka Crkve postavlja se u domu. Utjecaji što ih pokazuju u obiteljskom životu prenose se i u crkveni život. Stoga prvo u domu treba početi s izvršavanjem crkvenih dužnosti... Vjerski odgoj znači mnogo više od običnog obrazovanja. To znači da se molite sa svojom djecom učeći ih kako se približiti Kristu i iznijeti Mu sve svoje potrebe. To znači da u svojem životu morate pokazati da vam je Isus sve, da vas Njegova ljubav čini strpljivima, ljubaznima, snošljivima a ipak odlučnima da, kao Abraham, zapovijedate svojoj djeci.” (TSD, 294, 293)

Kako je Abraham postupao odnosno “zapovijedao svojoj djeci”? Čitamo u Bibliji što Bog za njega kaže: “*Njega sam izlučio zato da pouči svoju djecu i svoju buduću obitelj kako će hoditi putem Jahvinim, radeći što je dobro i pravedno...*” (Post 18,19)

Abraham nam je dao još jedan primjer koji obitelj treba slijediti u vjerskom odgoju djece i u duhovnom životu cijele

obitelji. On je, naime, gradio oltare gdje god bi stigao te oko oltara prizivao Gospodina: “*Ondje podigne žrtvenik Jahvi i zazva ime Jahvino.*” (Post 12,8)

Taj je žrtvenik bio Abrahamov oltar pred kojim se on molio Bogu. Gdje god bi podizao svoj šator, gradio bi oltar u blizini i pozivao sve članove i pripadnike svoje obitelji da zajedno prinose žrtvu ujutro i navečer.

Obiteljski oltar

Mladenci su otpočeli zajednički život u vlastitom stanu. Njihov se dom sastojao od sobe i kuhinje, ali su bili zadovoljni i sretni.

Muž se obratio svojoj ženi:

– Sve smo sredili u stanu. Imamo skromno pokućstvo, kuhinju, ali nam ipak nešto nedostaje!

– A što to? – upitala je. – Pa imamo sve što nam je potrebno!

– Nemamo svoj obiteljski oltar! – odgovorio je muž. – Sjećaš li se propovijedi o obiteljskom oltaru u kući Ellen G. White, o čemu nam je pastor govorio? Osobno je vidio mali stol, a na njemu Bibliju, pjesmaricu, biblijske pouke. Svakog jutra i večeri oko njega se okupljala cijela njezina obitelj. Ondje se čitala Božja Riječ, pjevalo se i molilo. Takav oltar nama nedostaje.

Žena se nasmiješila. Bilo joj je veoma drago što njezin muž misli o tome. Osjećala je da je u tom njegovom prijedlogu čvrsta građa njihovog sretnog doma. Odmah se složila s mužem te su sagradili oltar Gospodinu u svojem domu. Bio je to mali stol, pokriven stolnjakom ručne izrade, a na njemu Biblija.

Oko tog obiteljskog oltara provodili su najljepše zajedničke trenutke, tu su gradili svoj duhovni život i tako služili Bogu.

Vrijeme je prolazilo i godine se nizale. Stiglo je i troje djece, jedno za drugim u njihov dom, a svako je još u majčinim rukama sudjelovalo u bogoslužju oko obiteljskog oltara. Tako su i djeca rasla u ozračju mira i sigurnosti svojega doma.

Svima su najljepši bili trenuci petkom uvečer, kad su počinjali subotnji dan čitanjem Božje Riječi, pjesmom i molitvom.

Međutim, sunčane dane njihovog sretnog života zamračili su tamni oblaci tuge, suza i boli. Muž i otac se razbolio od neizlječive bolesti i ubrzo umro.

U tuzi i boli, često se pitajući: “Bože, zašto?”, udovica i djeca su zanemarili službu Bogu oko obiteljskog oltara. Djeca, sad već odrasla, počela su zanemarivati svoj dom, izostajati iz kuće, a njihova mati nije imala volje nizašto. Mali stol, obiteljski oltar, stajao je postrani, u zabačenom kutu sobe.

Jednog se dana najmlađi sin, dječak, nije vratio iz škole. Dugo su ga čekali u brizi. Starija braća su ga tražila na sve strane. Javili su i policiji. Tek nakon nekoliko dana strepnje i neizvjesnosti dječak je stigao u pratnji policajca. Našli su ga u dalekom gradu, kamo je pobjegao – lutao je ulicama gladan i uplakan.

Te večeri, sretna što su svi u domu, majka je ustala i rekla:

– Djeco moja, neću sada ispitivati zašto se to dogodilo, niti ću vas opominjati da se nešto slično opet ne dogodi. Ali vas pozivam da se vratimo obiteljskom oltaru kojeg smo zanemarili. Oko njega ćemo se držati, oko njega ćemo opet biti sigurni. Podigao ga je vaš otac. Oko njega smo se okupljali i bili sretni. Vratimo se Gospodinu i Njegovoj Riječi. Samo ćemo tako biti svi zajedno, s našim tatom, kad Isus opet dođe...”

Oko obnovljenog oltara njihovog doma ponovno je odjeknula pjesma, čula se molitva. Mir se vratio u srca majke i njezine djece, utjeha, nada i sigurnost.

“Otac i majka odgovorni su za čuvanje vjere u domu. Neka majka ne optereti sebe velikim brigama da joj zbog toga ne ostaje vremena za duhovne potrebe njezine obitelji... Otac obitelji ne smije prepustiti majci svu brigu oko duhovnog odgoja. Očevima i majkama povjeren je veliki posao i svatko od njih treba izvršiti svoj dio u pripremi djece za ispit na velikom sudu...”

Roditelji, uvedite djecu u svoj vjerski život. Zagrlite ih rukama svoje vjere i posvetite ih Kristu. Ne dopustite da vas

išta odvrati od vaše obaveze da ih pravilno odgojite. Ne dopustite nikakvom zemaljskom poslu da vas navede da ih zaboravite..." (TSD, 296, 297)

Obiteljsko bogoslužje

Jedan je francuski časopis anketirao bračne parove o tome obavlja li se, i kako, molitva u njihovom domu. Na veliko iznenađenje anketara, odgovori su bili vrlo pozitivni. Neki bračni parovi zajedno se mole u isto vrijeme, ali tiho, u sebi. Drugi se mole glasno, zajedno, jedno ili drugo. Neki prvo čitaju jutarnji redak iz Biblije, razmišljaju u tišini, a zatim se glasno mole. Svi jednako potvrđuju da nekoliko minuta zajedničkog obiteljskog bogoslužja daju veliku snagu u zajedničkom životu.

Jedan muž iz skupine anketiranih kaže: "Dosad smo smatrali ljubav osjećajem, ili vrlinom, ali ne stvaralačkom i djelotvornom silom. Međutim, shvatili smo da će ona doista ispuniti svoj izraz i puninu ako se obratimo Bogu. Spasenje nas čini pravim ljudima. Samo Božjom milošću možemo postati pravi očevi, prave majke, žene, muževi, braća i sestre."

"Ako je ikada bilo vrijeme da svaka kuća bude dom molitve, onda je to danas. Nevjerstvo i sumnja prevladavaju u svijetu, a bezakonje se svugdje množi. Pokvarenost je ušla u krv ljudske duše i pobuna protiv Boga uzela je maha u javnom životu. Duša je postala metom sotonskih kušnji i ako se ne pruži neka jaka ruka koja će je spasiti, čovjek će otići tamo kamo ga vodi Sotona..."

Očevi i majke, skupite oko sebe svoju djecu jutrom i večerom i poniznim srcem iznesite svoje molitve Gospodu za pomoć. Vaši mili su svakodnevno izloženi različitim kušnjama. Svakog dana opasnosti vrebaju i mlade i stare na njihovom putu... Svakog jutra iznova posvetite sebe i svoju djecu Bogu. Ne računajte s mjesecima i godinama, jer oni nisu vaši. Vi imate pred sobom samo jedan kratak dan...

Samo će vječnost otkriti koliko je dobra donijelo bogoslužje u dom. Život Božjeg prijatelja Abrahama bio je život

molitve. Gdje god bi razapeo svoje šatore, uz njih je podizao i oltar na kojem je prinosiso svoje jutarnje i večernje žrtve. Kad bi šator pomaknuo ili premjestio na neko drugo mjesto, ostavljao je oltar i kad bi koji Kanaanac došao do tog oltara, znao bi odmah tko je tu bio, i kad bi razapeo šator na tome mjestu, popravio bi oltar i pomolio se živom Bogu.” (OS, 313–315)

Poznato je kakva je važnost vjerskog odgoja naše djece.

Statistički je utvrđeno da naše dijete, u najidealnijem slučaju, dnevno prima duhovnu poduku: ujutro u obitelji oko 15 minuta, uvečer također oko 15 minuta, u crkvi oko dva sata – ukupno oko pet sati tjedno.

S druge strane, dijete provodi prosječno četiri sata dnevno u školi, jedan sat u igri, jedan sat na ulici – ukupno oko 30 sati tjedno bez ikakvog vjerskog odgoja. Dakle, pod utjecajem je svijeta 30, a pod utjecajem Božje Riječi pet sati tjedno. Čiji će utjecaj biti jači?

Kad naidu problemi i sporovi u obitelji

Što činiti i kako rješavati krizne situacije u obitelji? U svakodnevici našeg obiteljskog života nailaze i poteškoće, sporovi, konflikti. Kako ih nadvladati? Uvući se u sebe, popustiti ili rješavati polovično?

Problem se ne sastoji u pojavama krize, već u načinu kako se one svladavaju. Biblija nas poziva: *“Zato odbacite laž i govorite istinu svaki sa svojim bližnjim, jer smo udovi jedni drugih. Ako se ljutite, ne griješite! Neka sunce ne zađe nad vašom srdžbom.”* (Ef 4,25-26)

Problem treba “napasti” čim se pojavi. Ne dopustite da se problemi gomilaju, jer će rješavanje biti teže. Saslušajte svakog člana najuže obitelji, pa i djecu. Apostol u takvim slučajevima savjetuje: *“Ne gledajte pojedini samo na svoju vlastitu korist nego i na korist drugih.”* (Fil 2,4)

Vrijedi se potruditi i procijeniti prijedloge drugoga, a prihvatiti one koji će zadovoljiti obje strane. Tražite svako moguće rješenje koje je na vidiku. U nekim slučajevima postoji

još jedno rješenje, a to je ono koje savjetuje apostol Pavao: *“Bez sumnje vam je već to nedostatak što uopće imate parnice među sobom. Zašto radije ne pretrpите nepravdu? Zašto radije ne pregorite štetu?... Sve mi je dopušteno, ali sve nije korisno...”* (1 Kor 6,7.12)

Ne mora čovjek sve reći, osobito ako bi povrijedio tuđe osjećaje ili nanio bol, ali ono što kaže treba biti istinito, iskreno i pošteno.

I na kraju: molite se zajedno kao roditelji, kao bračni drugovi, molite se da Bog učvrsti vaše odnose, da u svakog ulije duh oprosta i snagu da moli za oprost, pomirenje i mir.

Obiteljske financije

Novčana primanja i izdavanja rijetko se spominju ili proučavaju prije braka, ali financiranje odnosno materijalno poslovanje u obitelji može biti jabuka razdora u bračnim i obiteljskim odnosima. Ljudska bića imaju različite stavove prema novcu, a sklona su misliti da njihov dragi ili draga imaju istovjetna mišljenja o raspolaganju njime.

“Novac ne mora biti prokletstvo, on je velika vrijednost ako se pravilno upotrijebi... Novac je stalni ispit čovjekovih sklonosti...” (TSD, 344)

Potreban je stoga poseban sporazum o prihodima i rashodima te vođenje neke vrste obiteljskog proračuna. “Neki to smatraju nevažnim, ali nisu u pravu. Sve troškove treba točno zapisati.” (TSD, 346)

DJECA U OBITELJI

Premda je u prethodnom poglavlju bilo riječi o djeci, ona zaslužuju da ih još jednom spomenemo. Isus Krist je osobito volio djecu i blagoslivljao ih: *“Tada mu neki donesu dječicu da na njih stavi ruke i da se pomoli. Kako ih učenici počnu riječima zaustavljati, Isus im reče: ‘Pustite dječicu i nemojte im priječiti da dođu k meni, jer takvima pripada kraljevstvo nebesko.’ I ode odanle pošto na njih stavi ruke.”* (Mt 19,13-15)

“Duša djeteta koje vjeruje u Krista toliko je dragocjena u Negovim očima koliko i anđeli oko Njegovog prijestolja. Djecu treba dovesti Kristu i odgajati ih za Krista...” (TSD, 259)

Zanimljiv je primjer Elkane i Ane: Elkana je bio levit, pripadnik Levijevog plemena, pobožan čovjek, bogat i utjecajan. Ostao je Bogu vjeran u vremenu koje je bilo puno pokvarenosti, ali nije bio savršen. Budući da nije imao djece, nasljednika, riješio je problem na svoj način. Uzeo je još jednu ženu osim prve, Ane, i to ne zbog njezinog karaktera, nego zato što je bila lijepa. Zvala se Penina i “zanovijetala je” Ani koja je bila nerotkinja.

Jednog je dana Elkana primijetio da je Ana tužna i upitao je: *“Zašto plačeš, Ana? I zašto ne jedeš? Zašto ti je srce rastuženo? Nisam li ti ja vredniji nego deset sinova?”* (1 Sam 1,8)

Na taj neukusni mužev komentar Ana nije ništa uzvratila, već se obratila Gospodinu u molitvi. Bila je ljubazna, skromna i savjesna, ali je patila što nema djece. Njezinu je molitvu Bog

uslišio te je rodila sina Samuela. Dala mu je ime koje je značilo "izmoljen od Boga"!

U to je doba smrtnost novorođenčadi bila velika, vjerojatno zbog loše prehrane. Stoga su majke u Izraelu dojile svoju djecu dulje nego obično, do treće godine, te ih tako čuvale od bolesti.

Dok je dojila svojeg sina, Ana je stalno govorila o Bogu, učila ga razlikovati dobro od zla i tijekom tih 36 mjeseci ugrađivala u njega karakter i osobnost. Pokazivala mu je sve živo oko sebe – životinje, ptice, cvijeće te ulijevala u njegovo malo srce vjeru u Stvoritelja.

Vrijeme je teklo. Slušala je njegovo čavrljanje, gledala kako raste i razvija se. Bio je njezin sin jedinač. Znala je što se događa u Šilu, mjestu gdje se nalazio svećenik Eli, znala je kakvi su mu sinovi, ali je s povjerenjem u Boga gledala svojeg sina u toj sredini.

Došao je dan kad je dovela sina u hram. Iznenađenom Eliju je rekla: *"Ja sam ona žena koja je stajala ovdje kraj tebe moleći se Jahvi. Molila sam za ovo dijete, i Jahve mi je uslišio prošnju kojom sam ga prosila. Zato i ja njega ustupam Jahvi za sve dane njegova života: ta isprošen je od Jahve..."* (1 Sam 1,27)

"Kad Samuel bude primio vijenac slave, on će ga podići pred prijestoljem Božjim u čast Bogu, te odajući s radošću priznanje svojoj majci što je, zahvaljujući njezinim vjerskim poukama i zaslugom Isusa Krista, primio tu besmrtnu krunu." (TSD, 497)

Ana je rekla: "Zato i ja njega ustupam Jahvi." Svaka majka koja svoje dijete "ustupa" Gospodinu, daje ga i posvećuje Bogu, darovatelju života, učiti će svoje dijete da su snaga, vrijeme i razum samo posuđena blaga i da pripadaju Bogu. "Mladi su loze od kojih Bog očekuje rod, upravitelji čiji se talenti moraju umnožavati, svjetlost koja treba obasjati tamu svijeta." (TSD, 260)

Stoga djecu treba odmalena učiti da budu korisna, da pomažu sebi i drugima. Rad u kući osvježavao bi um i tijelo.

“Roditelji, strpljivo ih učite da obavljaju svoje dužnosti, da budu korisna, da nose terete, jaram dužnosti, jer je rad koristan...” (TSD, 265)

Važna je pritom zajednica roditelja i djece, sastanci preko dana, zajednički objedi. Ima nešto što ujedinjuje obitelj pri uzimanju hrane iz istog izvora, u isto vrijeme, kad su svi oko stola. Nije sve samo u hrani, ali hrana je tako bitan dio života da su promjene vezane uz uzimanje hrane i dogovaranja o tome u obitelji najosjetljivije i mnoge počinju upravo tu (dr. R. Ballentine). Bez obzira na obveze, potrudite se, dakle, da cijela obitelj bar jednom dnevno sjedne zajedno za stol.

Kad su djeca starija

Još prije djetetova rođenja otac i majka trebaju tražiti savjet od Boga koji je dao savjete u svojoj Riječi. Očevi i majke “koji daju prvo mjesto Bogu u svom domu” predočuju svijetu svoju uravnoteženu i jedinstvenu obitelj.

Tako je nekada učinio i Manoah, Samsonov otac. Kad je čuo od svoje žene da im je Božji čovjek najavio rođenje sina, pomolio se Bogu: *“Molim te, Gospode, neka Božji čovjek koga si jednom poslao dode još jednom k nama i pouči nas što ćemo činiti s djetetom kad se rodi. Kad se ispuni ono što si rekao... po kojim propisima i kako treba postupati s djetetom?”* (Suci 13,8.12)

U roditeljskim je rukama sadržaj života njihove djece, njihova budućnost. Što činiti s djetetom dok je sasvim malo, a što kad postane starije? Po kojim propisima i postupcima odgajati mladež da bi se pripremila za životne zadaće, za susret s kušnjama, za borbu protiv zla, kako bi shvatila koji je pravi cilj života?

Tako Ellen G. White savjetuje majkama da svoje kćeri uče praktičnim poslovima u kući. Kći treba naučiti ustroj ljudskog tijela i načela higijene, prehrane, odijevanja, rada, odmora i svega što je usko povezano s napretkom njezinog budućeg vlastitog doma. “Shvaćanje”, kaže autorica, “da je nepoznavanje korisnog posla odlika otmjenog čovjeka i žene, protivi se Bož-

joj zamisli prilikom stvaranja čovjeka. Besposlenost je grijeh, dok je nepoznavanje svakidašnjih dužnosti plod ludosti koja će se u kasnijem životu gorko okajati... Djevojke bi trebale biti osposobljene za neko zvanje da bi, ako je potrebno, mogle zaraditi za svoj život. Uz druga časna zvanja, svaka djevojka treba ponajprije naučiti voditi kućne poslove, biti kuharica, kućanica i krojačica. Ona treba znati sve ono što kućanica treba znati bez obzira je li njezina obitelj bogata ili siromašna...

U vremenu razvitka djece potrebna je ljubav i strpljenje njihovih roditelja. Treba razgovarati s njima i uzeti vremena za to, te ih pozivati da svoje probleme rješavaju s njima. Ona trebaju znati da ih roditelji i dalje vole, da se oni za njih mole Bogu i da su za njih uvijek tu. U to vrijeme djeca postavljaju pitanja o smislu i cilju svog života, i otvorena su za savjete i upute. Istina, već žele uživati ugodne strane života odraslih, ali ne i nositi njihove odgovornosti. Međutim, moraju znati da njihovi roditelji imaju pravo paziti na njihovo ponašanje, a tu pripada i njihova briga o izboru njihovih prijatelja, o upotrebi njihovog slobodnog vremena, o razini njihovog duhovnog života." (TSD, 78, 172)

Metode ukora i kažnjavanja

U Bibliji se na više mjesta govori o ukoru, karanju i kažnjavanju. Primjerice: *"Tko štedi šibu, mrzi na sina svog, a tko ga ljubi, na vrijeme ga opominje... Ne uskraćuj djetetu opomene, jer udariš li ga šibom, neće umrijeti..."* (Izr 13,24; 23,13)

U savjetu očevima apostol Pavao ne spominje šibu, već kaže: *"A vi, očevi, ne ogorčujte djece svoje, već ih odgajajte stegom i opomenom Gospodnjom..."* (Ef 6,4)

"... Držite na umu da su djeci potrebne ne samo opomene i karanja nego i ohrabrenja i pohvale i ugodna toplina vaših ljubaznih riječi." (TSD, 12)

Dakle, u ispravljanju dječjih pogrešaka ili u ukoravanju koristan je ovaj savjet: *"Nastojeći da kod svoje djece uguše i*

isprave naslijeđene sklonosti k zlu, roditelji trebaju pokazati dvostruko više strpljivosti, ustrajnosti i ljubavi... Riječ izgovorena u dobro vrijeme može biti kao dobro sjeme u mladom umu, i može povesti male noge na pravi put. Međutim, pogrešna riječ može povesti njihove noge na put propasti.” (TSD, 154, 404)

Kad se ukaže potreba za ukorom ili kažnjavanjem, riječ šiba možemo zamijeniti riječju *ograničenje*, restrikcijom nečega što dijete voli, ali mu se uskraćuje u znak roditeljskog negodovanja. Ta vrsta kažnjavanja, uz objašnjenja bez srdžbe i gnjeva, vrijedi više nego šiba.

Šiba ili kamen

Švedska spisateljica Agneza ispričala je događaj sa svojim sinom kojem je tada bilo oko pet godina.

Dječak je učinio nešto što nije smio. Znao je da je skrivio i sad je stajao pred majkom pognute glave.

– Znaš li da sada moraš biti kažnjen za to? – upitala sam ga.

– Znam, mama, – odgovorio je natmureno.

– Dobro, idi onda u dvorište, nađi jednu dobru šibu i vrati se! – naredila sam mu.

On je pošao u dvorište laganim korakom, ali se dugo nije vraćao. Već sam se počela pitati zašto se ne pojavljuje s tom šibom.

Napokon je moj sin stigao i rekao mi:

– Mama, nisam našao nikakvu šibu u dvorištu, već samo ovaj kamen.

Ispružio je ruku koju je dotad držao iza leđa i dodao:

– Ako mi baš hoćeš zadati bol, možeš i ovim kamenom!

Oči su mi se ispunile suzama. Zagrlila sam sinčića i kazala mu:

– Neće mama tebi zadavati bol, sine!

Uzela sam taj kamen iz njegove ruke i stavila ga na ormar u kuhinji kako bi me stalno podsjećao da ne zadajem bol svojem djetetu.

Usporedba različitih odgojnih sustava

Roditeljima stoje na raspolaganju različiti sustavi odgoja, odnosno različiti načini upravljanja životom njihove manje ili veće djece. Svaki od tih sustava nosi i rezultate. Važno je izvršiti pravi izbor. Evo par primjera:

Bezuvjetni autoritet: “Uopće ne želim znati što ti misliš ili osjećaš. Ja sam tvoj otac/majka i stoga zahtijevam od tebe da postupiš onako kako ti kažem. Ovo je kuća tvojih roditelja, njihov dom, njihov način života, i dokle god si za mojim stolom, moraš slušati!”

“Ja ću te naučiti: ne smiješ više tako raditi, inače teško tebi... Tvoje mišljenje me ne zanima, ja znam više od tebe i put kojeg sam ja izabrao najbolji je za tebe.”

Sustav pune slobode: Nema kontrole! Onaj tko glasnije viče, uvijek ima pravo. Mješavina pohvala i prigovora, a bez rezultata. Primjerice: “Ivane, stavi to na svoje mjesto!” A je li Ivan to stavio na određeno mjesto ili nije, svejedno je.

U tom sustavu nema poštovanja tuđih prava – svatko se bori za svoja, a omalovažava tuđa. Tako se rađa i raste odbojnost i gorčina.

Kooperacija: To je sustav suradnje roditelja i djece, bila ona još mala ili već odrasla. “Reci mi što osjećaš. Trudit ću se da te shvatim i razumijem, podijelit ću s tobom tvoje brige i zajedno ćemo riješiti probleme. Ovo je naš dom, udružimo svi sve svoje sposobnosti da ga što više uljepšamo!”

U tom sustavu se razvijaju osjećaji odgovornosti, a primjena kazne vrši se kao posljednje sredstvo, i to s ljubavlju, a ne u gnjevu i strogosti bez ljubavi.

Treba znati slušati, surađivati: “Slušam tvoje mišljenje!” Svaki član obitelji ima vlastitu vrijednost u Božjim očima i prema njemu se svatko odnosi s poštovanjem i dostojanstveno.

Kazna

Čovjeka čiji je četrnaestogodišnji sin išao u školu jednog je dana posjetio dječakov učitelj. Razvio se sljedeći razgovor:

– Je li vaš sin bolestan?

– Ne! Zašto?

– Nije jučer bio u školi.

– Doista?

– Ni prekjučer.

– Zar je to moguće?

– Ni dan prije toga!

– To me doista čudi.

– Mislio sam da je bolestan i smatrao sam svojom dužnošću da ga posjetim i vidim kako mu je.

– Mnogo vam hvala što ste nas posjetili i upozorili!

Čim je učitelj otišao, otac se uputio u potragu za svojim sinom. Dječak je odmah shvatio da je djelo izišlo na vidjelo!

– Dođi u moju sobu, Zdravko! – pozvao ga je.

Kad su sjeli, otac je objasnio:

– Tvoj učitelj me je posjetio i obavijestio me da već tri dana nisi bio u školi. Međutim, ti si nas ostavio u uvjerenju da redovito ideš na nastavu. Zar se nisi sjetio da sam uvijek imao povjerenja u tebe i često govorio kako sam čvrsto uvjeren da me moj Zdravko neće nikada prevariti? Kako si mogao tri dana živjeti u laži? Shvaćaš li kakvu si nam bol nanio?

Obojica su ustala, a otac je nastavio:

– Ti znaš, sine, da postoji sveti zakon koji zahtijeva da svaki grijeh bude kažnjen, da su grijeh i kazna nerazdvojni. Pogriješio si, a na meni kao Božjem predstavniku leži odgovornost da ti odmjerim kaznu koju si zaslužio. Idi sad u potkrovlje! Tamo ćemo ti namjestiti postelju, tamo ćeš dobivati i hranu, ali to mjesto nećeš smjeti napustiti onoliko dugo koliko si proveo u laži – tri dana i tri noći!

Zdravko je ostao bez riječi. Zajedno su pošli u potkrovlje i na podu namjestili ležaj. Otac je poljubio sina i ostavio ga samog s njegovim mislima. Kad je došlo vrijeme večere, otac i majka su sjeli za stol, ali su im zalogaji zastajali u grlu dok su mislili na svojeg jedinca. Nakon večere sjeli su da se odmore. Otac je uzeo novine, a majka je pokušala nešto šiti. Nije išlo.

Sat je izbio devet, zatim deset.

– Zar ne ideš spavati – upitala je majka oca.

– Nikako mi se ne ide. Još ću malo pričekati!

– I ja ću još ostati!

Jedanaest sati. Ponoć! Pošli su spavati iako im san nije dolazio na oči. Pravili su se da spavaju, ali nisu mogli. Napokon je majka prekinula tišinu:

– Zašto ne spavaš?

– Kako znaš da sam budan? – odvratio je otac glasom koji se samo njemu činio čvrst. – A što je s tobom?

– Kako mogu spavati kad stalno mislim na našeg sina samog u potkrovlju?

– To i mene muči!

Sat je izbio jedan, zatim dva, a san nije dolazio. Tada je otac iznenada odlučio:

– Ne mogu više! Idem gore spavati s njim!

Uzevši svoju posteljinu polako je pošao na prstima, tiho otvorio vrata potkrovlja i prišao ležaju koji je bio obasjan mjesecinom. Spazio je dječakove širom otvorene oči i mokre obraze. Bez riječi je legao kraj njega, pokrio se i začas su otac i sin zaspali čvrsto zagrljeni. Sljedeće večeri je otac kao usput rekao majci:

– Laku noć, mama! Ja idem k Zdravku!

Isto se dogodilo i treće večeri. Tri noći je otac dijelio kaznu sa svojim sinom.

Nikoga ne bi trebalo iznenaditi što je dječak promijenio svoje ponašanje i postao primjeren mladić.

Dječakova molba roditeljima

“Dajte mi hranu koja mi odgovara, toplinu i utjehu koja mi je tako potrebna.

Dajte mi sigurnost koju samo vaša ljubav može dati.

Pustite me da se radujem svim svojim osjetilima, dajte mi stvari koje mogu osjećati, mirisati, dodirivati, slušati i razbijati...

Dopustite mi da iskušam svoju snagu, da puzim, sjedim, ustanem, hodam, skačem, penjem se...

Nemojte me kažnjavati zato što sam se naljutio jer sam se prevario. To je samo po sebi dovoljno.

Govorite mi srcem, rukama, jer ne razumijem uvijek vaše riječi.

Dajte mi moj vlastiti kutak u stanu, da pripada samo meni.

Dopustite mi da postavljam pitanja i odgovorite mi na njih.

Dopustite mi da stječem vlastita iskustva, da se smijem malim, beznačajnim stvarima iako to izgleda besmisleno u vašim očima.

Dopustite mi da nosim i neke odgovornosti u granicama svojih mogućnosti.

Kad mi kažete: 'Učini ovo ili ono', recite mi zašto.

Budite poštenu i vjerni prema meni da bih i ja mogao biti takav prema drugima.

Pokažite mi, primjerice, da je obećanje – obećanje. Ne lažite mi.

Ne zastrašujte me prijetnjama da me nećete više voljeti kad učinim nešto što ne valja.

Ne govorite mi o strahu jer mi je moj već dovoljan.

Učite me gledati unaprijed i radovati se onom što dolazi..."

Vaš sin

Najljepši rodendanski poklon

Mladi odvjetnik Josip sjeo je u vlak na putu kući. Našao je mjesto u praznom odjeljku i uzeo novine da pročita što ima novog. Na sljedećoj je postaji ušao u odjeljak neki pognuti putnik u prljavoj odjeći, lica obrasla u bradu. Sjeo je nasuprot odvjetniku, a iz njega se širio zadah alkohola i duhana.

Odvjetnik je nastavio čitati novine s osjećajem nelagode. Povremeno bi pogledao suputnika. Učinio mu se poznatim, kao da ga je negdje već vidio. Držao je novine pred sobom, ali nije čitao. Razmišljao je odakle mu u svijesti i sjećanju to lice polupijanog odrpanca. Najednom se sjetio. Odložio je novine i upitao čovjeka:

– Pavle, Pavle, jesi li to ti?

Čovjek je podigao pogled i upro ga bez riječi u odvjetnika. Zatim je rekao:

– Da, ja sam Pavle, a vi?

– Pavle, pa ja sam Josip, sjećaš li me se? Pohadali smo zajedno gimnaziju! Prošle su godine, ali sam te prepoznao!

– Ah, da, sad se i ja sjećam! – odgovorio je Pavao – Samo je to doista bilo davno...

– Pavle, – nastavio je Josip – pa kako to izgledaš? Ti, sin svojeg oca, poznatnog odvjetnika u glavnom gradu!

– Oh, pa izgledam kako izgledam – promrmljao je Pavao. – Jesam sin svojeg oca, ali ja oca zapravo nisam ni imao.

I nastavio je promuklim glasom:

– Znaš, moj otac nikada nije imao vremena za mene. Posao mu je bio važniji od mene. Novac, novac, samo novac. Zato i izgledam ovako, kako ti veliš...

Razgovarali su još neko vrijeme. Odvjetnik je stigao u svoje mjesto, a Pavle nastavio put.

Dok se vraćao kući, odvjetnik je pod dubokim dojmom ovog susreta razmišljao o svojem sinu, malom petogodišnjaku. “Vidiš”, govorio je sâm sebi, “danas je mojem sinu rođendan, a ja sam mu zaboravio kupiti dar. Sigurno budan čeka rođendanski poklon... No, pa dat ću mu novca, neka mu mama kupi nešto!”

Ali, odjednom je stao. Sjetio se što mu je Pavle rekao za svojeg oca: “Novac, samo novac!” Sjetio se i onih njegovih gorkih riječi: “Ja oca nisam ni imao, zato sam danas ovakav.”

Još je Josip dugo tu stajao. I onda je odlučio. Izvadio je papir iz bilježnice, uzeo olovku i nešto pisao. Napisano je stavio u omotnicu i zalijepio je. Na omotnici je ispisao punu adresu svojeg malog sina i dodao: Rodendanski poklon mojem sinu. Kad je stigao kući, jedva je otvorio vrata, a njegov je sin viknuo: “Evo tate!” i potrčao mu u susret. Dok je još odlagao ogrtač i stavljao torbu na mjesto, sin ga je upitao:

– Tata, što si mi donio za rođendan?

– Pričekaj malo, sine. Zovni mamu, sad ću doći u sobu!

Uto je stigla i mama te su svi troje ušli u sobu. Sin je upro pogled u očevo lice očekujući odgovor, a ni njegova majka nije bila manje znatiželjna.

– Pa, sine, tata ti je donio za rođendan poklon, najbolji i najskupocjeniji koji sam mogao naći. Evo, tu je u omotnici.

Dječčić je uzeo omotnicu i počeo je okretati. Omotnica je bila tanka, a u njoj nije bilo ničeg opipljivog. Osmijeh je nestao s malog lica. Vidljivo razočaran, pružio je omotnicu majci. I ona je, pomalo razočarana, pogledala muža pa počela čitati što piše na omotnici: Rodendanski poklon mojem sinu.

Pomislila je da je u omotnici novac te ju je otvorila. Sinčić je pažljivo pratio svaki njezin pokret, otac je šutio, a iz majčinih su očiju počele teći suze dok je čitala pisamce. Ponovno ga je čitala, sada glasno:

“Sine moj, od danas ću s tobom provoditi po jedan sat svakog dana, a subotom i nedjeljom cijele dane, da se nas dvojica zajedno igramo, idemo na izlete, budemo više zajedno nego ikada dosad. To ti je moj rođendanski poklon, sine, kako bi znao da imaš oca. Tvoj tata!”

Kad je dječčić to čuo, za trenutak je zastao. Nije odmah shvatio, ali odjednom je viknuo od sreće: “Tata, tata, pa to mi je najljepši poklon za rođendan!”

I čvrsto mu se objesio oko vrata.

Svi troje, zagrljeni, slavili su ovu najljepšu rođendansku večer.

PODUKE O SPOLNOSTI — KADA? KAKO?

Malo toga u čovjekovom životu ima tako velik utjecaj na njegovu buduću sreću kao njegova spolnost. Ako ljudska bića, “muško i žensko”, kako ih je Bog stvorio, na tom području života ne postupaju pravilno, trebat će im mnogo Božjeg praštanja i mnogo vremena da se oslobode posljedica. U nekim slučajevima ni to neće pomoći, jer će problemi biti nerješivi.

Roditelji moraju bezuvjetno pratiti spolni razvoj svoje djece i na vrijeme im dati sve upute o tim pitanjima. Nitko nije tako odgovoran niti može tako vršiti važnu ulogu u djetetovom budućem razvoju, uspjehu i sreći kao njegovi roditelji. Oni moraju na vrijeme preuzeti ulogu savjetnika svojoj djeci i na tom području. Salomon kaže: *“I ja sam bio sin svoga oca i nježan jedincu u svoje matere, i mene je on učio i govorio mi: ‘Zadrži moje riječi u svojem srcu, poštuju moje zapovijedi, i živjet ćeš.’”* (Izr 4,3-4)

Bog je, dakle, povjerio ocu i majci odgovornost za odgoj djece i mladeži na tom području. Bez odobrenja roditelja svako je objašnjenje s nečije druge strane teška povreda prava i privatnosti obitelji. Unatoč tome, škola predaje nastavu o spolnosti pod izgovorom “da su roditelji zakazali” ili “roditelji to žele”. Drugi kažu da to čine zbog toga što se povećao broj trudnoća kod maloljetnica te da bi se mladi sačuvali od spolnih bolesti. Međutim, upravo su takvi nazori uvećali seksualnu slobodu maloljetnika te se i broj izvanbračnih trudnoća, unatoč tome, naglo povećao.

Neki se roditelji pitaju je li uopće potrebno govoriti o spolnosti kad djecu ne zanima to područje. "Ako djeca ništa ne pitaju, zašto izazivati probleme", kažu oni. "Nije li bolje ostaviti ih u neznanju dok se u njima ne probudi znatiželja?"

Ne, ne treba čekati da se razvije dječja radoznalost, pa ih tek onda informirati, jer ni nastavnik u školi ne čeka da ga učenici pitaju za zemljopisne pojmove ili povijesne događaje pa da im tek onda o tome govori. On se drži nastavnog programa u razrednom odjelu u kojem se nalaze djeca iste dobi.

Roditelji su odgovorni

Mnogim roditeljima je teško načeti tu temu, jer se boje jake osjećajne reakcije kod djece. Međutim, mogu naučiti kako govoriti o spolnosti kao i o svim drugim važnim životnim temama. Ako ne govore o tim pitanjima, mogu nastati gorke posljedice.

Tu važnu temu roditelji ne smiju prepustiti drugome, jer tako izlažu djecu lošem utjecaju i opasnostima. Jedna je majka upitala: "A tko sam ja da govorim svojoj kćeri o spolnosti?" Tim Lahaye joj je odgovorila: "Ti si majka!"

U školama se ta vrsta nastave često povezuje s nastavom biologije, ali treba naglasiti činjenicu da se to čini bez moralne poduke, bez isticanja moralnih vrijednosti života.

A moralna načela i pojmovi i te kako postoje. Biblija sasvim jasno objavljuje što je dobro, a što zlo: "*Uzimam danas za svjedoke protiv vas nebo i zemlju da pred vas stavljam: život i smrt, blagoslov i prokletstvo. Život, dakle, biraj...*" (Pnz 30,19)

Većina se nastavnika u školi ne pridržava moralnih biblijskih mjerila. Zastupaju mišljenje da se mladi "trebaju seksualno izživjeti" ili "činiti ono što im stvara zadovoljstvo".

Ako se u školi i govori o spolnosti a da se ne spominju moralna načela, to je kao da se izlijeva benzin na otvorenu vatru. Eksplozije su u takvim situacijama neizbježne. U Sjedinjenim Američkim Državama ima više od milijun učenica-trudnica godišnje.

U slučaju da je nastava iz tog područja ipak obvezatna, treba je izvoditi odvojeno, posebno s mladićima, a posebno s djevojkama. Dakako, treba strogo voditi računa o individualnim sposobnostima i životnoj dobi mladeži.

O svim oblicima spolnosti današnja se mladež informira preko knjiga, filmova i novinskih članaka pa su roditelji često zatečeni ili se prekasno uključuju u odgoj. Stoga je vrlo važno na vrijeme razgovarati s djecom.

Odgoj o spolnosti

Podimo redom, prema dječjem uzrastu ili životnoj dobi djece i mladeži:

Kod djece do 3. godine:

Djetetova pitanja su često u vezi s njegovim spolnim organima. Djeca vide razliku te postavljaju pitanja. Kad dječak pita, odgovorite mu: “Bog je to stvorio kod svih dječaka.” A djevojčici: “To je dio tvog tijela.”

Nije još potrebno objašnjavati pojedinosti. U toj dobi je prerano, ali možemo reći djetetu da ćemo mu sve objasniti kad bude starije. Djeca brzo zaboravljaju i možda će opet pitati slično. Kako postaju starija, to će i odgovori biti opširniji. Tako se stvara srdačan i povjerljiv odnos s ocem i majkom.

Kod djece između 4. i 5. godine:

To je doba kad djeca postavljaju pitanja “zašto”, “kako”, što često roditeljima “ide na živce”.

U toj dobi kod djece se već razvijaju moralni osjećaji, budi se savjest te se pitaju što je dobro a što loše. Savjest se ne pojavljuje prije, a u devetoj ili desetoj godini ona postaje dio djetetove osobe.

Tada dijete uči vladati svojim tjelesnim funkcijama, razvija svijest o vlasništvu, primjećuje da mu ne pripada sve, uči o sklonostima i već može kontrolirati svoje dječje spolne impulse.

Djevojčice su u to doba "starije" godinu ili dvije od dječaka u duševnom i tjelesnom razvoju, ali se ta razlika gubi u 18.–19. godini.

U dobi od 4 ili 5 godina djeca još ne idu u školu, ali nabasaju na TV-filmove koji izazivaju pitanja. Možda se stide postaviti ih roditeljima, ali otac i majka moraju s njima povesti razgovor o TV-emisijama.

U tom objašnjavanju ne treba još govoriti u pojedinosti, ali djetetu treba pokazati da su mu oni, roditelji, uvijek spremni dati odgovor primjeren njegovoj dobi.

U toj dobi je korisno objasniti biblijski izvještaj o stvaranju muškarca i žene, o njihovim tjelesnim razlikama. Tom se prilikom mogu spomenuti ptice, kukci, domaće životinje.

U toj djetetovoj dobi roditelji bi se mogli poslužiti nazivima organa i njihovim funkcijama. Ako se to ne učini na vrijeme, u djetetu će se kad-tad stvoriti dojam da su ti spolni nazivi, izrazi i tjelesne funkcije "prljavi" ili "loši".

Između 4. i 5. godine dijete se počinje "igrati" svojim spolnim organima i otkrivati na sebi dio tijela koji mu stvara osjećaj ugone.

Tada treba otvoreno razgovarati, ali bez predbacivanja ili ukora, ne o spolnim organima, već o štetnim posljedicama ove navike na duševnom području. To se odnosi i na "liječničke igre" kad djeca jedno drugo "pregledavaju". Djeci treba objasniti da se ne "igraju", da će im roditelji to bolje objasniti, da je naše tijelo vrlo osobno, intimno područje te se zato ne pokazuje drugima niti se drugoga dodiruje.

Treba istaknuti da je u toj dobi vrlo važno kako se odijevaju dječaci, a kako djevojčice. Mora biti razlike u odijevanju koje odgovara jednom ili drugom. Ako roditelji ne mare za to s obzirom na današnju modu, bit će neočekivanih posljedica.

Kod djece između 6. i 10. godine:

Kad s djecom počnemo tvorenije razgovarati o spolnosti, to trebamo činiti uvijek upućujući na postojanje živog, svemogućeg Boga: *"Kako su brojna tvoja djela, o Jahve! Sve si to mudro učinio..."* (Ps 104,24)

Razgovor s djecom treba proširiti tu istinu na određena područja našeg tijela i ponovno je utvrditi.

Djeca trebaju također shvatiti da je upravo začće novog života jedno od najdivnijih dokaza Božje prisutnosti i Njegove brige za sve što je stvorio: *“Jer ti si moje stvorio bubrege, satkao me u krilu majčinu. Hvala ti što sam stvoren tako čudesno, što su djela tvoja predivna. Dušu moju do dna si poznavao, kosti moje ne bjehu ti sakrite dok nastajah u tajnosti, otkan u dubini zemlje. Oči tvoje već tada gledahu djela moja, sve već bješe zapisano u knjizi tvojoj: dani su mi određeni dok još ne bješe ni jednoga...”* (Ps 139,13-16)

U dobi između 6 i 10 godina djeca uče dokazivati, samostalno misliti i razlikovati ispravno od pogrešnog. Njihova savjest, taj kontrolni mehanizam, sada je dobro razvijena.

Djeca u toj dobi stalno uče svladavati svoje osjećaje, ne nametati svoju volju i izbjegavati ljutnju kad ne mogu sprovesti svoju volju. Moralni odgoj tada je vrlo važan te se roditelji trebaju služiti Biblijom u tumačenju životnih načela.

Prije je dijete prihvaćalo sve što su mu stariji govorili, ali sada počinje postavljati pitanja i govoriti o onom što samo vjeruje i zašto vjeruje.

Učiteljica je zadala domaću zadaću: “Napišite povijest svoje obitelji”. Jedna djevojčica je pomislila: “Najbolje da počnem od početka!”

Tako je zapitala mamu:

– Mama, kako sam ja rođena?

Mama se zbunila, a ni inače mame nisu jako oduševljene govoriti o spolnosti. Stoga joj je odgovorila:

– Donijela te rođa!

Ali kći je nastavila s pitanjem:

– Mama, ako je mene donijela rođa, tko je donio tebe?

Mama se počela sve više živcirati i nabusito odgovorila:

– Pa, dobro, i mene je donijela rođa!

Malo zbunjena, djevojčica odluči upitati baku.

– Bakice, kako si ti došla na svijet?

Ni baka nije bila spremna reći istinu te joj je, oklijevajući, odgovorila:

– I mene je donijela roda!

Na poslijetku je djevojčica napisala domaću zadaću i tako odgovorila na učiteljčino pitanje: “Ni u jednom od triju naraštaja u mojoj obitelji nitko se nije rodio normalno!”

U tim godinama djeca se razvijaju i kao socijalna bića. Međusobno razgovaraju smatrajući temu različitosti spolova prilikom za viceve i smijeh. Međutim, istodobno već više slušaju o spolnosti u svojem društvu ako već s roditeljima nisu o tome razgovarala. Stoga je potrebno što prije razgovarati o toj temi i tumačiti cijeli proces začeca do rođenja.

Jednostavno, i dječaku i djevojčici roditelji trebaju reći istinu, a ne da je čuju u školi ili na ulici.

Prepubertetsko doba, od 11. do 13. godine:

Djeca se u toj dobi već razvijaju u dječaka, djevojčicu, te ih je potrebno podučiti. Na temelju prijašnjih obavijesti o svim pitanjima sada slijede upozorenja i savjeti o odnosu prema vlastitom tijelu i njegovim promjenama.

Djeca u toj dobi trebaju shvatiti da je Bog u njih usadio i ugradio osjećaj privlačnosti, da je njihova želja za druženjem prirodna. Već sada im treba govoriti o odgovornosti koju moraju osjećati jedno prema drugom i cijeniti prijateljstvo u granicama samog druženja.

Djeca od 14. do 19. godine:

To je doba sve većeg zanimanja za spolna pitanja. Svugdje oko njih su slike, filmovi, a slušaju dvosmislene razgovore koji ih navode na slobodu međusobnih odnosa.

Roditelji moraju otvoreno ukazivati na načela Božje Riječi te na posljedice nepromišljenih koraka i prijestupa tih moralnih načela.

Problemi nastaju kad mladež daje previše značaja željama za slobodom odnosa, kada strasti i želju za zadovoljenjem nagona nazivaju ljubavlju. Tu se pojavljuju problemi masturbacije, petinga i predbračnih odnosa.

Kad djevojka jednom izgubi nevinost, postaje sklona sklupati nove veze te joj taj slobodni život donosi vrlo teške

posljedice. Kako je divno kad djevojka može reći budućem mužu da je zbog njega, i samo za njega, odbila sve druge!

Osim toga, ako djevojka nema snage svladati se na spolnom području, bit će i na svakom drugom nesposobna vladati sobom, bilo da je riječ o jelu ili novcu, studiju ili poslu. Spolnost je tako važno područje života da je samosvladavanje vrlo važno i sudbonosno.

Tragične posljedice predbračnog života nastaju pogotovo kad se javi trudnoća. Ona prekida sve ružičaste planove, skupo stoji i zahtijeva vrlo visoku cijenu.

Trudnoćom prije braka ili brzim vjenčanjem da bi se prevario i pastor i Crkva i okolina, kršćanstvo gubi na ugledu. Posljedice snosi i mladić, ali djevojka će patiti još više, cijelog života. Što će ona reći svojoj djeci?

Pubertet

Riječ označuje pojam odrastanja, tjelesne i duševne promjene koje iz djetinjstva vode u svijet odraslih.

Pubertet može veoma uznemiriti mladića i djevojku ako ih roditelji nisu na to pripremili. Već njihove kratke informacije mogu sačuvati mlade u to doba od iznenadnih potresa.

Nisu nastupile samo tjelesne promjene. I njihovi stavovi, razmišljanje i ponašanje sada mogu biti drukčiji, kako pozitivni tako i negativni.

Roditelji trebaju znati koja se područja mijenjaju kod njihove djece. Postoji i opširna literatura o toj tematici. Treba istaknuti činjenicu da se na svršetku razdoblja puberteta postiže samo spolna, ali ne i duševna i duhovna zrelost. To potonje dolazi tijekom sljedećih godina.

Često su te promjene bolne. Raspoloženje se često mijenja, mišljenja školskih prijatelja postaju osobito važna, mladi su pod pritiskom da se prilagode. Naročito se očituju sukobi svjetovnog mišljenja i stavova s kršćanskim vrijednostima što su ih djeca naučila u domu.

Mladež počinje postupno razmišljati neovisno o svojim roditeljima i stvara svoju sliku svijeta i na polju vjerskih uvjerenja. Stoga je vrlo važno stvarati žive omladinske skupine u

kojima oni aktivno sudjeluju te tako manje poprimaju utjecaje izvana koji se protive ili proturječe roditeljskim utjecajima. Mladi postavljaju pitanja o smislu i cilju života te su otvoreniji Božjem planu za svoj život.

Naša djeca trebaju razumjeti da je Bog usadio osjećaje u njih. Božja je volja da mladić s oduševljenjem radi svoj posao i rado ga prihvaća. Također je po Božjoj volji da djevojka želi jednog dana imati djecu. Bog je usadio te želje i težnje u muškarca i ženu da jedno u drugom imaju radost te da se ispune Njegovi planovi načinjeni još u raju, ali sve u svoje vrijeme i u skladu s Njegovim načelima opisanim u Bibliji.

Druga je stvar što se grijeh i zlo uvlače u mladež, danas više no ikad prije, te donose strašne posljedice. O tome treba također govoriti upozoravajući na pojave grijeha i njegove posljedice. (Vidi poglavlje o predbračnim odnosima)

Opasnosti postoje

U Bibliji su dana upozorenja djeci, ali istodobno i poziv: *"... Djeco, pokoravajte se u svemu svojim roditeljima, jer je to ugodno Gospodinu... Mudro se vladajte prema onima koji su vani... Uklanjajte se svakom zlu... Pazi na samog sebe..."* (Kol 3,20; 4,5; 1 Sol 5,22; 1 Tim 4,16)

"Mudro se vladajte", "uklanjajte se svakom zlu", "pazite na sebe" riječi su upozorenja na različite opasnosti koje vrebaju svakog, a osobito našu djecu i mladež u ovo "vrijeme Noino". Ovdje ćemo ukazati na opasnosti o kojima roditelji moraju razgovarati sa svojom djecom i stalno ih upozoravati na njih:

Prekršitelji opsjednuti seksom te pedofili i ubojice djece uglavnom su poznati djeci, ili su čak u rodbinskim vezama s njima. Drugi se upoznaju s djecom i prevare ih na različite načine. Mole ih, primjerice, za pomoć: da im pokažu tu i tu ulicu ili put, školu ili radionicu, zamole ih da im pomognu tražiti izgubljenog psa ili nositi stvari u auto. Preodijevaju se u policajce, svećenike ili vatrogasce i traže dječju suradnju. Potkupljuju ih, to je stari trik: nude djeci igračke, slatkiše ili

novac. Nude neku istaknutu ulogu, slavu, primjerice da budu foto-modeli, pjevači, da sudjeluju u izboru ljepotica, na snimanju, ili se pokažu na televiziji. Pozivaju u pomoć, kao da se dogodila nesreća u blizini i tako zbunjuju ili zastrašuju djecu. Starijoj djeci nude dobro plaćen posao, studentima dobru zaradu. A neki opet prijete nožem ili vatrenim oružjem te ih odvlače na pusta mjesta. To su sve seksualni manijaci.

Djeci, manjoj i većoj, treba objasniti koji su dodiri dopušteni a koji nisu, kakve sve mogu biti šale ili povjerljivi razgovori, tko ih može uzimati na krilo. Djeca trebaju znati pobjeći ili skloniti se i odmah se povjeriti roditeljima.

Kad su djeca uplašena ili im se zaprijeti, može se dogoditi da ništa ne kažu roditeljima. Roditelji moraju prepoznati tragove nasilja nad djecom – neobične tragove ili crvenilo na tijelu, promjene u ponašanju: ako se dijete preko noći promijeni i to traje par dana, znak je da nešto nije u redu.

Ako dijete postane depresivno bez razloga, ako iznenada oklijeva ili laže, ne govori jasno o svojem izostanku, kasnom boravku izvan kuće ili gdje je provelo vrijeme, sve je to upozorenje roditeljima i povod za detaljnije ispitivanje. Na opasnost upućuju i neuobičajene riječi ili izrazi u djetetovom rječniku, materijalne vrijednosti, kad dijete ima neki predmet, igračku ili novac a ne zna ili neće reći odakle potječu.

Dakle, i o tim stvarima djeci treba detaljno govoriti i opominjati ih. Treba uspostaviti odnos povjerenja, da sve kažu majci i ocu. Osobito je važno za djevojčice da mogu iskreno reći majci tko ih dodiruje a da ih majka ne kazni. Zavodnici uče djecu da čuvaju tajne, da im daju riječ kako ih neće nikome otkriti. Pozorno roditeljsko oko i uho znat će na vrijeme otkriti te "tajne".

"I dijete se poznaje po onome što čini, je li čisto i pravedno djelo njegovo..." (Izr 20,11)

U PREDVEČERJE ŽIVOTA

Godine prolaze, dolazi treća životna dob, što je suvremeni naziv za starost. Starost se u Bibliji spominje kao “zli dani”: *“I sjećaj se svoga Stvoritelja u danima svoje mladosti prije nego dođu zli dani i prispiju godine, kad ćeš reći: ‘Ne mile mi se.’”* (Prop 12,1)

Starost za kršćane ne mora biti “zla”. Možda će nekome biti doista teška, ali problemi koje nosi mogu se riješiti.

Poteškoće i problemi

Supružnici su već dugo u braku. Premda su se uzeli iz ljubavi, premda se nisu tragično odnosili prema krizama, ipak se njihov intimni život promijenio.

Razlozi mogu biti: pasivnost, rastresenost, brige, nemir.

“Tako se u braku mogu pojaviti poteškoće, supružnici trebaju u svojim srcima sačuvati Božju ljubav... Budite ljubazni, strpljivi i popustljivi, uvidavni i uljudni. Božjom pomoći i milošću uspjete ponovo usrećiti jedno drugoga, kao što ste to obećali u svom bračnom zavjetu...” (TSD, 160, 102)

Način kojim rješavate nastale probleme otkriva nekoliko važnih istina o vama samima. Ako zanemarujete problem, pravit se kao da ne postoji ili odbijate suočiti se s njim, znak je da ste nesigurni, da vam nedostaje osjećaj odgovornosti ili povjerenja u sebe. Zajedničko rješavanje problema ili nekog teškog pitanja znači najveću radost jer je to pravo zajedništvo,

dokaz obostranog uvažavanja. Svaka krizna situacija u starosti čini se većom nego bilo koja u prijašnjim razdobljima, ali je to nova prilika zajedničkog rasta koji zahtijeva strpljenje, otvorenost duha, raspoloženje i vrijeme. Čimbenik vrijeme možda je izvor najvećeg broja poteškoća u braku u toj dobi.

Samoća

Mnogim je osobama samoća, izolacija iz društva i nemar djece prema roditeljima veliki problem starosti. Stoga je važno prihvatiti starost, jer i ona ima svoju lijepu stranu. Sjećanja na puni život u prošlosti uljepšavaju dane u samoći. U Bibliji čitamo: *“Sijede su kose prekrasna kruna, nalaze se na putu pravednosti!”* (Izr 16,31)

Isticanje sijedih kosa upućeno je najviše djeci ostarjelih roditelja. “Neka djeca dobro zapamte da u najboljem slučaju ostarjeli roditelji imaju malo radosti i utjehe. Ništa ne može tako ožalostiti njihovo srce kao očita nebriga njihove djece. Ožalostiti ostarjelog, bespomoćnog oca ili majku jest najveći grijeh koji djeca mogu učiniti...”

Zar je moguće da su djeca postala tako neosjetljiva prema potrebama oca i majke da nisu spremna, koliko je to u njihovoj moći, da dragovoljno učine sve, stržeći nad njima nepokolebljivom brigom i posvećenjem? Zar je moguće da neće smatrati zadovoljstvom da posljednje dane svojih roditelja učine njihovim najljepšim danima?” (TSD, 331–332)

“Igramo se vlaka”

Stari, umirovljeni profesor sjedio je na klupi u parku. Osjećao se tužnim, tako usamljenim.

Uto začuje dječju graju i pokraj njega projuri skupina malih dječaka trčeći jedan za drugim. Svaki je držao ruku na ramenu dječaka ispred sebe i tako u nizu utrčao među drveće. No, dječak u posljednjem redu pred samim rubom šume ispusti ruku s ramena svojeg druga i zastane. Svi dječaci odjuriše, samo je on ostao tu, nedaleko profesora, miran i šutljiv.

Profesor ga je promatrao i malo zatim mu rekao:

– Eh, sine moj, kako vidim, svi su te ostavili. Ostao si potpuno sâm. Sâm si sada kao i ja.

A dječak se okrenuo i odvratio:

– Neću ja biti dugo sâm. Znete, igramo se vlaka. Svaki je od nas jedan vagon. Ja sam bio posljednji vagon i otkvačili su me. Sada čekam da vlak opet dođe. Dečki će me prikvačiti za njega i neću više biti sâm!

Da, samoća je teška, nepodnošljiva. Treba se “prikvačiti” za neki vlak u kojem ima putnika i putovati u društvu. To je bila i odluka usamljenog profesora.

Oporuka

Stariji ljudi razmišljaju o svojem imetku s punim pravom, ali namjerno izbjegavaju razmišljati o stvarnosti života. Radili su cijelog života, štedjeli za starost i vjerovali da su im dani starosti osigurani. Ali muž je iznenada umro. Udovica je ostala sama, nisu imali djece, a pokojnik nije imao ni braće ni sestara. Njihova uštedevina nije bila mala, ali su se na ostavinskoj raspravi pojavili neki daleki rođaci i zahtijevali svoj dio unatoč tome što bi, podijeljen na njih sve, bio neznatan. Rodaci nisu ni poznavali pokojnika, čak nisu znali ni da postoji, ali udovica je, po zakonu, morala dijeliti s njima svoj skromni imetak.

Stoga je vrlo važno da starije osobe otvoreno razmotre svoju neposrednu budućnost i jednostavno sastave oporuku. “Oni koji su vjerni upravitelji Gospodnjim sredstvima znat će kako stoji njihov posao i kao mudri ljudi bit će spremni za nepredviđeni slučaj. Ukoliko se vrijeme milosti za njih iznenada završi, oni neće ostaviti tako veliku brigu onima koji će biti pozvani da srede njihovu ostavštinu...”

Mnogi ne misle na oporuku dok su još u dobrom zdravlju. Ali treba poduzeti odgovarajuće mjere... Oni su dužni da pitanje svog imanja uredi tako da ga mogu u svako doba ostaviti.

“Oporuku treba načiniti tako da bude zakonski ispravna. Načinjena, ona može godinama stajati a da nikom ne nanese

štetu... Dijeleći oporukom svoju imovinu rođacima, nemojte zaboraviti Božje djelo. Vi ste Božja oruđa, upravitelji Njegove imovine i stoga Njegovi zahtjevi trebaju dobiti prvo mjesto. Naravno, vaša supruga i djeca ne smiju ostati bez ičega; ako su u oskudici, treba se pobrinuti i za njih. U svoju oporuku ne unosite veliki popis imena svojih rođaka, koji nisu u oskudici, a samo zato što je to uobičajeno..." (TSD, 366–367)

Imamo savjet i u Bibliji: *"U ono se vrijeme Ezekija razbo-
lje nasmrt. Prorok Izaija, sin Amosov, dođe mu i reče: 'Ova-
ko veli Jahve: Uredi kuću svoju, jer ćeš umrijeti; nećeš oz-
draviti...'"* (2 Kr 20,1)

Ta opomena "uredi kuću svoju" odnosila se na oporuku. Svaki čovjek stječe vrijednosti i sredstva tijekom života, ali odlazi praznih ruku kad dođe njegov čas. U prisposobi o bogatašu čije je polje obilno rodilo te je govorio svojoj duši: *"Dušo, imaš mnogo dobra u zalihama za brojne godine, počivaj, jedi, pij, uživaj!"* *Ludače – reče mu Bog – još noćas zatražit će ti se natrag duša. Komu će pripasti ono što si skupio?"* – Krist je dao zaključak o onima koji misle samo na sebe: *"Tako biva s onim koji sebi zgrće blago, a ne sabire bogatstvo koje pred Bogom vrijedi."* (Lk 12,16-21)

"Hodi, ženo!"

"Hodi, ženo, sjedni kraj mene, na ovu klupu pred kućom. To je tvoje pravo. Evo, već smo četrdeset godina zajedno.

Večer je tako ugodna, a nastupila je i večer našeg života. Zaslužila si da se malo odmoriš. Djeca su nam odrasla, otišla su od nas svatko svojim putem. Ponovno smo sami, nas dvoje, kao kad smo se uzeli, u početku...

Sjećaš li se, ženo? U početku nismo ništa imali. Sve je trebalo stvarati, trebalo je hrabrosti i ustrajnosti.

Trebalo je ljubavi, jednom riječju, a ljubav nije bila ono što smo u početku mislili.

Ljubav nisu bile samo nježne riječi koje se šapuću na uho. Vrijeme života dugo traje, a dan vjenčanja i svadbe samo je jedan dan. Tek otada, sjećaš li se, život je stvarno započeo.

Došla su i djeca. Trebalo ih je hraniti, odijevati, podizati, a kad su bili bolesni, ti si bdjela po cijele noći, a ja radio od jutra do mraka.

Bilo je trenutaka kad nam je izgledalo da ne napredujemo, već nam je gore no što je bilo.

Sjećaš li se, ženo? Sve one brige, sve nedaće! Ali ti si bila tu. Ostali smo vjerni jedno drugom. Ja sam se mogao osloniti na tebe, a ti na mene.

Imali smo sreću što smo bili zajedno. Oboje smo se bacili na posao, izdržali smo.

Prava ljubav nije ono što se misli. Nije to ljubav od jednog dana, već ona koja uvijek traje, koja pomaže, hrabri i razumije.

I malo-pomalo sve se sredilo. Djeca su odrasla, dobro su prošla u životu. Ugledali su se i na nas.

Učvrstili smo svoju kuću. Kad sve kuće budu tako čvrste, i Zemlja će biti čvrsta.

Stoga sada sjedni kraj mene i gledaj. Sad je vrijeme žetve i zbiranja.

Večer je tako ružičasta... dodi malo bliže k meni, ne govorimo više, nemamo potrebe za razgovorom.

Budimo samo još malo zajedno..."

BIBLIOGRAFIJA

- Beach, Raymond, *Mi i naša djeca*, Znaci vremena, Zagreb 1978.
- Benson, Dan, *The Total Man*, Tyndale House, 1991.
- Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.
- Blakennhol, Manfred, *Ehe und Familie, umschritten und gefordert*, Habeneck Verlag, Hamm, 1978.
- Crkveni priručnik, KAC, Zagreb, 1992.
- Bulzis, Nino, *Jeunesse et famille*, Bern, 1968.
- Coon, Glenn, *You Can Love Again*, Review, Washington, 1977.
- Diener, EAD, Bern, 1987.
- Drakeford, John, *Marriage*, Zondervan, Grand Rapids, 1982.
- Drevermann, Engen, *Psychanlyse und Moraltheologie*, Grünenwald Verlag, Mainz, 1984.
- Gerber, Samuel, Widmer, Pierre, *Crises et conflits conjugaux et familiaux*, Edition Menonites, Mont. 1988.
- Grelot, Pierre, *Le couple humain dans l' Ecriture*, Cerf, Paris, 1969.
- Hofmann, Werner, *Le choix du partenaire*, Delachaux et Niestle, Neuchatel, 1968.
- Holbrook – Flowers, *Preparing for Marriage*, Union Franco-belge, LeMée sur Seine, 1991.
- Kohler, Walter, *Intim vor der Ehe*, Brunnen Verlag, Basel, 1979.
- Kubo, Sakae, *Theologie and ethics of sex*, Review, Nashville, 1980.
- Kurjak, Asim, *Očekujući novorođenče*, Večernji list, Zagreb, 1984.

- Lahaye, Tim, Beverly: *Wie schön ist es mit dir*, Verlag Schulte und Gerth, Wetzlar, 1981.
- Lahaye, Tim, Beverly: *Sex Education is for the Family*, Asslar, 1991.
- Muhlan, Eberhard, *Mariage et famille, destination, danger*, Editions Echos de la joie, Strassbourg, 1985.
- Naenny, Edouard, *De la Psychologie de l'homme et de la femme*, EAD, Bern, 1985.
- Nische, Walter, *Partnerwahl für Christen*, Schwengelker Verlag, Berneck, 1990.
- Panpert, Jean-Marie, *Controle de naissances en théologie*, Editions du Seuil, Paris, 1967.
- Priručnik za propovjednike, KAC, Zagreb, 1995.
- Rollo, May, *Der verdrängte Eros*, Wegner Verlag, Hambourg, 1970.
- Selle, Charles, *Family ministry*, Zondervan, G. Rapids, 1982.
- Servir, EAD, Bern, 1984., 1987.
- Slankamenac, J. N., *Apologetika*, ESDEA, Oroslavje, 2001.
- Slankamenac, J. N., *Pastoralna psihologija*, ESDEA, Oroslavje, 2001.
- Slankamenac, J. N., *333 ilustracije*, Esdea, Oroslavje, 2000.
- Smalley, Gary, *For Better or for Best*, Zondervan, Grand Rapids, 1993.
- Schlisske, Otto, *Evangelische Ehebuch*, Kreuz, Stuttgart, 1969.
- Thomas, Martin, *The Challenge of Christian Marriage*, Paulist Press, Mahwah, 1990.
- Vandevelde, George, *Pour l'amour de l'autre*, SDT, Bruxelles, 1984.
- White, Ellen G., *Letters to Young Lovers*, Pacific Press, 1983.
- White, Ellen G., *Testimonies on sexual behavior, adultery and divorce*, Ellen G. White Estate, Silver Spring, 1989.
- Zurcher, Jean, *Kršćanska savršenost*, Esdea, Oroslavje, 1999.

Kratice

- OS – White, Ellen G., *Odabrana svjedočanstva*, Znaci vremena, Zagreb, 1975.
- TSD – White, Ellen G., *Temelji sretnog doma*, Znaci vremena, Zagreb, 1984.
- PMK – White, Ellen G., *Poruka mladim kršćanima*, KAC, Zagreb, 1968.
- SŽP – White, Ellen G., *Savjeti o životu i prehrani*, Znaci vremena, Zagreb.
- OD – White, Ellen G., *Odgoj*, Preporod, Beograd, 1981.
- PK – White, Ellen G., *Izraelski proroci i kraljevi*, Znaci vremena, Zagreb, 2000.
- RS I. – White, Ellen G., *Iz riznice svjedočanstva I.*, KAC, Zagreb, 1959.
- RS II. – White, Ellen G., *Iz riznice svjedočanstva II.*, Zagreb, 1975.
- ČV – White, Ellen G., *Čežnja vjekova*, Znaci vremena, Zagreb, 1987.
- MISLI – White, Ellen G., *Misli s Gore blagoslova*, Znaci vremena, Zagreb, 1983.

KAZALO

Uvod	5
Biblija – vodič i savjetnik	7
Biblija – savjetnik, Biblija – vodič, Biblija danas	
Narav i smisao braka	11
Što je brak?, Brak u našem vremenu, Teološki oblik braka, Ciljevi braka, Božanska ustanova	
Psihologija muškarca i žene	16
Morfolologija muškarca i žene, Psihičke i duhovne različitosti, Opće različitosti, Karakter u izboru bračnog druga	
Intimna zajednica muža i žene	23
Poznavanje, “Muško i žensko”, “Jedno tijelo”, “Plodite se i množite...”, Poznavanje fiziologije i obzir, Savjest i stid, Intimni bračni život, Umjerenost, Čistoća bračne postelje, Poteškoće i problemi u prvim danima braka	
Krist i apostoli o braku	31
Posljedice grijeha, Isus o braku, Apostol Pavao o braku, Pismo sinu Edsonu	

Ljubav – temelj sretnog braka	39
“Ljubim te kao u početku”, Što je još ljubav?, Trodimenzionalna ljubav, Cilj prave ljubavi, Djelo Svetog Duha	
Izbor bračnog druga	46
Tjelesni elementi, Psihološki i sociokulturološki elementi, Vjerski elementi, Treba li tražiti znakove, Karakterne osobine, Društveno područje, Poštenje	
Stvaranje novog doma	53
Ruta i Noemi, Tri vrste problema, Pozitivni oblik prisutnosti roditelja	
Predbračni i izvanbračni odnosi	58
U našem vremenu, “Pa to svi čine!”, “Spolni nagon kao i potreba za jelom i pićem”, “Zašto čekati brak?”, “Nužno je utvrditi slažemo li se!”, “Dokaži da me ljubiš!”, “Vjenčanje je formalizam”, Biblijski tekstovi, O biblijskim osobama, Posljedice predbračnog života, Prava ljubav, Tri “nazoviljubavi”, Što je samozadovoljavanje, Što je blud, Što je preljub, Još o bludu i preljubu, Prijateljstvo bez seksa	
Planiranje obitelji	82
Savjeti o planiranju obitelji, Željena i neželjena djeca, Kad počinje život?, Roditelji odgajaju svoje dijete još prije rođenja, Slavna umjetnica, Biblija govori o djetetovom životu prije rođenja, Nasilni prekid trudnoće (abortus), Kršćansko trpljenje, “Dnevnik nerođenog djeteta”, Posvojčice	
Krizne situacije u braku	94
Kompleks manje vrijednosti, Dobrodošli savjetnici!, Kad se pojave problemi, Svijest o osobnoj	

vrijednosti, Komunikacija, Kako rješavati bračne probleme i krize, Dokaz ljubavi – u praštanju, Oprost, Mješoviti brakovi, Rastava braka, Vjernost bračnom zavjetu, Još neki uzroci bračnih kriza, Važna pitanja, Nada

Dom i obitelj	119
Obitelj danas, Dva oca iz Starog zavjeta, Odgoj djece, Odsutnost roditelja – uzrok problema, Uloga majke, Majka ih čuva, Uloga oca, Očevo pismo sinu, Uloga roditelja, Vjerski odgoj, Obiteljski oltar, Obiteljsko bogoslužje, Kad naiđu problemi i sporovi u obitelji, Obiteljske financije	
Djeca u obitelji	136
Kad su djeca starija, Metode ukora i kažnjavanja, Šiba ili kamen, Usporedba različitih odgojnih sustava, Kazna, Dječakova molba roditeljima, Najljepši rođendanski poklon	
Poduke o spolnosti – Kada? Kako?	147
Roditelji su odgovorni, Odgoj o spolnosti, Opasnosti postoje	
U predvečerje života	156
Poteškoće i problemi, Samoća, “Igramo se vlaka”, Oporuka, “Hodi, ženo!”	
Bibliografija	161